

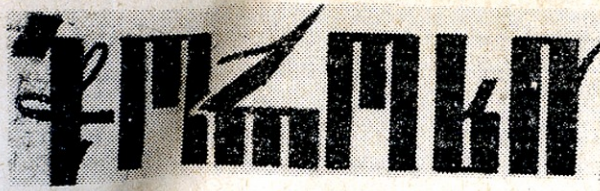
652
1978/3

ქართული
ნაციონალური
ბიბლიოთეკა

მეცნიერება

1
1978

ლიტერატურულ-მხატვრული და
საზოგადოებრივ-პოლიტიკური
შურნალი
საქართველოს საბჭოთა
მწერლების კავშირისა და
ახარის განყოფილების
ორგანო

გ ა მ ო დ ი ს 1958 წ ლ ი დ ა ნ

ზ ი ნ ა ა რ ს ი

ქლევამოსილი	3
კოეზია, პროზა	
ჯ. ჯაყელი — ლექსები	6
ვ. ახვლედიანი — ხომ გამოვედი კაცი!	
(ნახევრად ზღაპარი)	13
რ. ართილაშვა — ლექსები	22
ჯ. ხოფერიძე — ოსტატი ნარკვევი	27
მოგონებები, ჩანაწერები	
ნ. კაცხიშვილი — ბათუმის წარსულიდან	45 ?
შ. ოქროპირიძე — მეგობრობის ვიზიტით	
იტალიის ქალაქ ბარიში	56
წერილები	
რ. სურმანიძე — დიდი რუსი მწერლის	
მისამართით	74
ნ. მიქელაძე — მწერლის ენის ზოგი	
სტილური ნიშანი	81
მილოცვა	
ალექსანდრე ჩავლეიშვილი 70 წლისა	91
წიგნების მიმოხილვა	
ბ. ფუტყარაძე — მამაცთა შრომის	
სადიდებელი	92

1

1978

ინფარო
თეატრალი

ახარის შურნალ-გაზეთების გამომცემლობა

ქ. მარქსის
სახელმწიფო ბ. სკუბლიძე

რედაქტორი აკაკი შონია

სარედაქციო კოლეგია: ხარიტონ ახვლედიანი, მამია ვარშანიძე
(პ. მგ. მდივანი), პარმენ ლორია, ალექსანდრე ჩავლეიშვილი,
ფრიდონ ხალვაში.

რედაქციის მისამართი: ბათუმი, ენგელსის ქ. № 21.

ტელეფონი — 3-33-71.

ხელმოწერილია დასაბეჭდად 24.2.78, საბეჭდი თაბახი 6, საგამომცემლო 5,
შეკვეთის № 735, ემ 01080, ქალაქის ზომა 60×90¹/₁₆, ტირაჟი 2.040.

* * *

საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს გამომცემლობათა, პოლიგრაფიისა
და წიგნის ვაჭრობის საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის აჭარის პოლიგრაფიული
საწარმოო გაერთიანება, ბათუმი, ლუქსემბურგის 20.

უკველ ნიჭზე ძლიერია

კვეყნის ღაცვის ნიჭი.

გალაქტიონი

თითოეული თარიღი განვლილი დროის მეგზურობას გვიწევს ზოლმე; დიდი ოქტომბრის რევოლუციის მონაპოვართა დასაცავად შექმნილი საბჭოთა შეიარაღებული ძალების მე-60 წლისთავის იუბილე თვალწინ გადაგვიშლის სახელოვანი ბრძოლებისა და გამარჯვებების დიდებულ მატთანეს.

ფრონტზე მიმავალ პირველ წითელარმიელებს გულჭიბვეში ედოთ სამსახურებრივი წიგნაკი, რომლის ტექსტი დაამტკიცა ვ. ი. ლენინმა.

„თუ შეგეკითხებიან — „ვინ ხარ შენ, ამხანაგო?“ — უპასუხე: „მე ვარ ყველა მშრომელისა და მთელი მსოფლიოს ღატაკთა დამცველი“.

„თუ შეგეკითხებიან — „რისთვის იბრძვი შენ?“ უპასუხე: „სიმართლისათვის, რათა მიწა და ფაბრიკები, მდინარეები, ტყეები, მთელი სიმდიდრე ეკუთვნოდეს მუშა ხალხს“.

„როგორ ებრძვი შენ მტრებს?“ — „დაუნდობლად, ვიდრე გავნადგურებ“.

ეს სიტყვები მაშინ გაისმოდა როგორც ფიცი და რევოლუციის ყველა დამცველს აღაფრთოვანებდა ახალგაზრდა საბჭოთა რესპუბლიკის მტრების წინააღმდეგ გმირული ბრძოლისათვის.

ვ. ი. ლენინი ამბობდა, რომ უკველგვარი რევოლუცია მხოლოდ მაშინ ღირს რამედ, თუ შეუძლია დაიცვას თავი, რომ გამარჯვებულმა პროლეტარიატმა, თუ მას სურს გაბატონდეს და თუ გაბატონდა, ეს თავისი სამხედრო ორგანიზაციითაც უნდა დაამტკიცოსო.

და დაამტკიცა კიდევ თოთხმეტი სახელმწიფოს სამხედრო ინტერვენციის და შინაური კონტრრევოლუციის ძალების წინააღმდეგ ღებუნდარულ ბრძოლებში, სამოქალაქო ომის უმძიმეს წლებში, და კიდევ უფრო მეტი ძალით — საბჭოთა ხალხის დიდ სამამულო ომში, როცა წყდებოდა არა მარტო ჩვენი სამშობლოს, არამედ მსოფლიო ცივილიზაციის ბედი.

ფაშისტური გერმანიის წინააღმდეგ სამკვდრო-სასიცოცხლო ომში საბჭოთა ხალხის, მისი შეიარაღებული ძალების ისტორიულმა გამარჯვებამ განამტკიცა ჩვენი ქვეყნის ავტორიტეტი და საერთაშორისო პოზიციები, ხელი შეუწყო სოციალიზმის, დემოკრატიისა და მშვიდობის ძალების ჯრდას მთელ მსოფლიოში.

ამ გამარჯვების სულისჩამდგმელი და ორგანიზატორი იყო კომუნისტური პარტია — ხალხის ბელადი, შეიარაღებული ძალების მხედართმთავარი. ეს ერთ-ხელ კიდევ ზღვრული სიცხადით გვაგონობინა ლ. ი. ბრეჟნევის მხედრულმა მოგონებებმა „მცირე მიწამ“, რომელიც საბჭოთა არმიისა და სამხედრო-საზღვაო ფლოტის სახელოვანი იუბილეს წინ გამოქვეყნდა ჟურნალ „ნოვი მირში“.

ლეონიდ ილიას ძე ბრეჟნევი მთელი ომის პერიოდი — 1418 დღე-ღამე ბრძოლის ქარცეცხლში გაატარა და ბუნებრივია, რომ მისმა მოგონებებმა დიდი გამოხმაურება ჰპოვა არა მარტო ჩვენში, საზღვარგარეთაც. მცირემიწელთა გმირობის, პატრიოტული სულისკვეთების ამსახველი უოველი ეპიზოდი გამთბარია ქეშმარიტი ჭეშმანიშვით, ადამიანის უზადო სიყვარულით, კაცობრიობის ნათელ მომავალზე ზრუნვით.

ლ. ი. ბრეჟნევის მოგონებები სადღეისო, სამშვიდობო მიზანს ისახავს — საბჭოთა ადამიანებს აღაფრთოვანებს თავდადებული შრომისათვის.

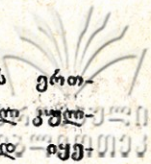
ამ დღეებში სკკპ ცენტრალური კომიტეტის გენერალურ მდივანს, სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარეს, სსრ კავშირის თავდაცვის საბჭოს თავმჯდომარეს, საბჭოთა კავშირის მარშალს ლ. ი. ბრეჟნეს საზემოვითარებაში გადაეცა „გამარჯვების“ ორდენი. ეს უმაღლესი მხედრული ჯილდო ლ. ი. ბრეჟნეს მიენიჭა დიდ სამამულო ომში საბჭოთა ხალხისა და მისი შეიარაღებული ძალების გამარჯვებაში შეტანილი დიდი წვლილისათვის, ქვეყნის თავდაცვისუნარიანობის განმტკიცებაში უთვალსაჩინოესი ღვაწლისათვის, საბჭოთა სახელმწიფოს მშვიდობის საგარეო პოლიტიკის შემუშავებისა და თანამიმდევრული განხორციელებისათვის, რომელიც საიმედოდ უზრუნველყოფს ქვეყნის განვითარებას მშვიდობიან პირობებში.

საყოველთაო მშვიდობისა და უშიშროებისათვის ბრძოლა ჩვენი პარტიის გენერალური ხაზია, ჩვენი ხალხის უპირველესი საზრუნავია. ამ საქმეს დიდ სამსახურს უწევს ლიტერატურა და ხელოვნება.

ძველად ამბობდნენ, „როცა ქვემეხები ღაპარაკობენ, მუხები სდუმანო“. სა-მოქალაქო ომმა, დიდმა სამამულო ომმა, ჩვენი შეიარაღებული ძალების მიეღმა ისტორიამ უარყოფს ეს აზრი. მწერლობასა და არმიას შორის ახლებური ურთიერთობა დამკვიდრდა. საბჭოთა მწერლების ცხოვრება და შემოქმედება მჭიდროდ დაუკავშირდა არმიას. არმიამ მათ მისცა მდიდარი მასალა შემოქმედებისათვის, რაც არმიასვე დაუბრუნდა, როგორც ბასრი საბრძოლო იარაღი. არასდროს მწერლის ხმას ისეთი რეზონანსი და ძალა არ ჰქონია, როგორც სამამულო ომში ჰქონდა.

ათასზე მეტი მწერალი — რუსი, უკრაინელი, ბელორუსი, ქართველი, სომეხი, აზერბაიჯანელი და სხვა ეროვნების წარმომადგენელი უშუალოდ მონაწილეობდა სამამულო ომში. ამათგან ოთხასზე მეტი მამაცთა სიკვდილით დაცა ბრძოლის ველზე, მათ შორის — მგზნებარე პოეტი პატრიოტი მირზა გელოვანი, რომელსაც მადლიერმა ახალგაზრდობამ ძეგლი დაუდგა.

ქართველი მწერლები, ისე როგორც მოძმე საბჭოთა ხალხების მთელი შემოქმედებითი ინტელიგენცია, მუდამ ამტკიცებდნენ „კავშირს გულთა შორის“, მუდამ იდგნენ ცეცხლის ხაზზე და „დაფითა და ნალარით“ უხმობდნენ გმირებს, სამარცხვინო ბოძზე აკრავდნენ მშიშარებსა და ლაჩრებს, ლიტერატურაში ამკვიდრებდნენ ჭეშმანიშვის პათოსს,

ქართული მწერლობა იყო და არის დიდი საბჭოთა ლიტერატურის ერთ-ერთი მეწინავე სადროშო, რომელიც თავის მრავალსაუკუნოვან მხატვრულ კულტურას, წარსული ომის იდეურ-ზნეობრივ გაკვეთილებს შემოქმედებითად იყენებს და ასახავს ჩვენი ხალხის ცხოვრებას, საბჭოთა ადამიანის — სამშობლოს ერთგული დამცველის და მშენებლის სულიერ სამყაროს.

საბჭოთა მეომრის — პატრიოტისა და ინტერნაციონალისტის, მშვიდობის გუშაგის თემა, როგორც ხალხის გმირობის, უკვდავების თემა, კვლავაც წინა პლანზეა საბჭოთა ლიტერატურაში.

Пройди весь свет,
 проверь всех армий славу,
 пересмотри бывшие времена, —
 нет армии, которая была бы
 с народом слита крепче, чем она!

გამოჩენილი რუსი პოეტის, ქართველთა დიდი მეგობრის ნიკოლოზ ტიხონოვის ამ სტრიქონებში მკაფიოდ არის გამოხატული ჩვენი არმიის ბუნება, მისი ურღვევი კავშირი მშობელ ხალხთან, რითაც აღბეჭდილია ექვსი ათეული წლის მანძილზე განვლილი სახელოვანი გზა, მძიმე განსაცდელისა და დიდი გამარჯვებების გზა.

* * *

ეს სიყვარულის გამოა —
დილა რო კარებს გააღებს,
დილა რო კარში გამოვა
და ქარი დაჰკრავს ბალახებს.

ეს სიყვარულის გამოა —
ხე რომ ფეთქდება კვირტებად,
მზე რომ მზესავით ამოვა,
ცა რომ ცასავით ინთება.

ეს სიყვარულის გამოა —
რაც კი კელაპტრობს პეწითა.

დილა კარებში გამოვა
ძოწეულ ფერთა ხვეწნითა.

ეს სიყვარულის გამოა —
რაც კი გეძახის გარშემო.
თუ გძულს რა უნდა აშენო
ან როგორ უნდა აშენო.

ეს სიყვარულის გამოა —
მღერად რომ გიჩანს კირთება,
მზე რომ მზესავით ამოვა,
ცა რომ შინდისფრად ინთება.

ქვეყანა ესე — დენდი!

არ დაბერდება მზის სიცხოველე,
ლამაზი რწმენა,
რასაც კი დიდი, სანუკვარი სახელი ჰქვია.
რასაც კი ჰქვია წყაროთვალი და დედა-ენა,
არ დაბერდება.
მერცხლებივით ლამაზად ქრიან
ნუშის ყვავილით ანთებული ფიქრები ჩვენი.
მარადისობის ჩიტებივით ლამაზად ქრიან
და მას სხვაგვარად უნაზესი დიდი მერმისი,
მზე, პოეზია და სიყვარული
და ხატი ჩემი — სამშობლო ჰქვია!

არ დაბერდება გულის - გული, —

გრძნობათა ჭურვი

და სიყვარული, — ათასი მზის წილდობილობა. ეს — შენ გეკუთვნის ზურმუხტებად გადანასხური

მიწა

და ზეცა — თვალთა ჩემთა მინდობილობა.

არ დაბერდება სამეჯლისო დიდება ჩვენი,

ქვეყანა ესე დენდია და დენდობა შვენის.

ჩ ი ნ ბ რ ი

მამზერინე შენზე ავდარში თუ დარში,
ერთი დიდი სიცოცხლე ვიცი, ისევ წინ არი,
სურვილების მარაო გაიშალა ქარში
და თვალებმა იპოვა ჩემი ნაზი ჩინარი.

ღრუბელ-ღრუბელ გაშლილი, გაწეწილი თმებით
იდგა, როგორც ღვთაება და იხდიდა ტანზე.
სათამაშო ვაშლივით შორეული მთები
მზეს უბეში მალავდნენ, ცრემლი ადგათ თვალზე.

ტანზე ღრუბელს იხდიდა ჩემი თეთრი ჩინარი
და ქალური კდემით ენთებოდა ტანში,
ერთი დიდი სიცოცხლე ვიცი, ისევ წინ არი,
მამზერინე შენზე ავდარში თუ დარში.

გაიფანტა ღრუბელი, აშრილდა ნიავი
და სიმორცხვე ამხილა ჰორიზონტის ზემოთ.
მოდო, მე აგაცილო ავდრიანი სიავე,
•ნარნარე ჩინარო, სიყვარულო ჩემო.

დგას ჩინარი მორცხვი, ნატიფი და კენარი,
ნაზი ტანის სიშიშვლეს ათრთოლებით მალავს.
შენსკენ ილტვის ძვირფასო სული მოუსვენარი,
მარტოხელა დღეების მარტოხელა ვალად.

ჩიხტიკობიდან სცვივოდა თვლები
ერის სადედოფლო კაბას...
შენ კი წაბრძანდი....
თუ არ წაბრძანება,
ვახტანგ ბატონო,
მა ეს რა იყო, აბა!

ჩიხტიკობიდან სცვივოდა თვლები
ერის სადედოფლო კაბას.
შენ კი...
კარავში ხელებზე გციოდა
და თვალს არიდებდი საბას.

ფიქრებს ამოჰქონდა ტკივილი გულის,
ელოდი ახალ ამბავს.
ბავშვით უბერავდი შემცივნულ თითებს
და თვალს არიდებდი საბას.

ამბავი გვიანობდა,
სცვივოდა თვლები
ერის სადედოფლო კაბას.
თუ არ წაბრძანება,
ო, ღმერთო შეგცოდე,
მა, ეს რა იყო აბა.

დრონი თუ მეფობენ,
იმეფონ, ბატონო,
დროც თავის კარეტით წავა.
ხელებს წავაჭრი, —
ვინც მოდგა ოდეს
მამულის საბილწავად.

სხვაგნით გადაშენდა მოსული სხვა ტომი,
სხვა არის სხვა მზე და ჰავა.
დრონი თუ მეფობენ, იმეფონ, ბატონო,
დროც თავის კარეტით წავა.

ხვითო და ნათელი შემოკუზარანდე
ერის სადღეოდოლო კაბას.
შენი საფიცარი,
შენი ავგაროზი
ფეხზე დგას საქართველო,
საბავ!

* * *

აღმოჩენათა დიდთა ბატუტა,
დროთა და ხალხთა დასაფიცარი...
იმას ინახავს ხსოვნა სათუთად,
ვინც არის ხალხთა დასაფიცარი,
ციმციმ მოაყრის მას ნაცარ-ტუტას,
ქვეყნისთვის ურგი ჯინჯი ვინც არი.
არ იკარგება სიკეთე გულთა —
არ იძირება წყალში ფიცარი.

* * *

...და ვავრცობ სივრცეს მზით და სინათლით,
მზერით,
ნაბიჯით,
ხელების გაშლით.
თამაშ-თამაშით მომაქვს სინათლის
და აკრძალული ვნებების გაშლი.
ერთმანეთს ჰგვანან ერთი ხისანი,
ეს ერთი ფესვის ორი ვედრება.
მზე და ალერსი ევას ხნის არის
და მე რაღაი დამეყვედრება.

მივდივარ,
ვაგრცობ სივრცეებს კაცთა
ფიქრის, ოცნების,
ნათელ ნებისა.
ეს გულით ჩემით ზენაარსს დასცდა
სიმღერა შენი უკვდავებისა.

* * *

ცუდკაცობაა სიარული გზებზე გრიმებით,
ლამით ქურდობა და გვირგვინის ტარება დღისით,
ან — სალოცავად დამხობილი პილიგრიმები,
როცა სუნთქავენ მტვერს ღალადისით...

ცუდკაცობაა, როს გჭირდება და ხარ კეთილი,
მოიწყვეტ ღილებს, თითქოს მისით
გწყდება ღილები,
ანდა, როდესაც შემოგხედავს ობიექტივი
და თმებს ისწორებ
და ილიმები
და ა. შ.
ცუდკაცობაა!..

* * *

ლოდინის ჩემის ძოწეულ ალზე
ვინ,
ვინ ითბობდა მშვენიერ თითებს;
მოთმენის ჩემის მაგიურ ალზე
ვინ მიკითხავდა ელადის მითებს;
ვინ საუბრობდა საყვარელ ქალზე
და თეთრ სიზმარზე — ღამეს რომ მითევს,
ვინ მპატიჟებდა მირონის წყალზე —
დავიწყებული ბედის კირთება.

ვინ ჩურჩულებდა საყვარელ ქალზე,
ვისი თვალებიც
სადღაც დაქარგულ ბილიკს მპირდება.

ქარო, ამხსენი ყველა საკინძე,
ქალო, ახსენე ყველა უფალი
და ჩემში ღმერთი გამოაღვიძე,
ყველაზე უფრო თავისუფალი.

მამის საფლავთან

მდუმარებაში უფოთლო ხეთა
მსუბუქი სევდა
და დაღლილი ჩრდილები წვანან,
ყოველთვის გხედავ...
მე ახლაც გხედავ, —
მუხლამდე გწვდება ცვრიანი ყანა...
ისვენებ.
მაღალ სამხრობისას იცოდი ასე
და ფეხაქრეფით დავდივარ ახლაც.
აქ ყველაფერი მუსაიფობს
შენეულ ხმაზე
და აქ ყველაფერს შენეული
იერი ახლავს.
...აქ განძარცული ხეებისგან
ჩრდილები წვანან
და მეცოდები,
მეცოდები
დაღლილო მამა.

* * *

ქარში ძახილის,
ქალის ძახილის,
შორის ძახილის შთაბეჭდილებით,
ქარში გაწეწილ ქარაშოტ თმების
და რია-რიას შთაბეჭდილებით

მესმის შენი ხმა,
შენი ალერსი,
ჩემო მზეო და ჩემო ბატონო,
მესმის შენი ხმა:
— შენ გენაცვალე,
არ დამივიწყო, არ მიმატოვო!

მესმის შენი ხმა —
ღია თვალებში
სავსე პირველად ქმნილი მუდარით.
ცეცხლს ვერ ვაკავებ ცეცხლის ფარეში
და ნავის წრიას — ნავთსაყუდარი.

იქნებ შენც გესმის ჩემი ძახილი
ჩემო მზეო და ჩემო ბატონო,
— სვეტო ნათლისავ,
ცისფერო სულო,
არ დამივიწყო, არ მიმატოვო!

მე და ბატონი მთები

მაისი მაისობს თრობათა ვალსებით,
ქვეყანას ესხმება ფრთები.
ცისკრის პოეზიას ელვარე თასებით
ვსვამთ მე და ბატონი მთები.

სიცოცხლე ბრძანდება ყველაზე ლამაზი
რამე გაგტეხია ვიდრე.
შენი და ცისკრის ელვარე სინაზის
გენიით სულ მინდა ვითვრე.

მაისი მახსოვს უნაზეს არსების,
ვგრძნობ, როგორ მესხმება ფრთები.
მირონის ზეცას ელვარე თასებით
ვსვამთ მე და ბატონი მთები.

პახგანგ ახვარია

ხომ გემოგელი კაცი!

ნახვარად ზღაპარი

იყო და არა იყო რა, იყო ერთი ცოლ-ქმარი. ცხოვრობდნენ ღარიბულად, მაგრამ ტკბილად. მეზობლებს თვალში რომ ჩავარდნოდათ, ხელს არ ამოისვამდნენ. მხოლოდ ერთი რამ აწუხებდათ — შვილი არ ჰყავდათ. დაწოლის წინ ერთთავად ღმერთს ევედრებოდნენ, ერთი შვილი მაინც გვაჩუქე, სიბერეში უპატრონოდ და მიუსაფრად რომ არ დავრჩეთო.

დრო გადიოდა, ყოვლისშემძლე კი ყურსაც არ აპარტყუნებდა.

ის იყო, თითქმის გადაიწურეს იმედი, რომ ერთ მშვენიერ დღეს ქალმა უცნაური გულისცემა იგრძნო. მერე კი, თითქოს რაღაცამ გაუფაჩუნა მუცელში.

— ღმერთო, დაილოცა შენი სახელი, — თქვა მან, — ნუთუ ისმინე ჩვენი ვედრება? გაფაჩუნდი, ჰო, გაფაჩუნდი, კიდეც...

ჩვილმა, თითქოს გაიგონაო დედის ხმა, უფრო ძლიერად გაიქნია ფეხები.

— ასე, ჩემო ვაჟკაცო... გეტყობა, კაი გოლიათი უნდა დაიბადო! კიდეც, კიდეც!

— რას ბუტბუტებ, დედაკაცო, თავს წამოადგა ქმარი, — ხომ არაფერი მოგლანდებია.

— შვილი გვეყოლება, შვილი!

ცოლ-ქმრის სიხარულს საზღვარი არ ჰქონდა. მალე მათს პატარა ფაცხაში ვაჟი დაიბადა. ისეთი იყო, ავ თვალს არ დაენახებოდა. თუ სხვები თვეობით იზრდებოდნენ, იგი დღეებით იზრდებოდა. ხუთი წლისა უკვე ათი-თერთმეტისას ჰგავდა. ძალ-ღონე მოზერისა ჰქონდა, მაღა ზვიგენისა, გული ქვისა, სიჯიუტე კი ვირისა. დღე ისე არ გავიდოდა, რომ მე-

ზობლის ფანჯრები არ ჩაემტვრია, ერთი-ორი ბიჭისათვის ცხვირ-პირი არ დაესისხლიანებია, ლობეზე არ გადამძვრალიყო და ხილი არ მოექურდა, გოგონები ნაწნავებით არ დაეთრია, დედაბრები არ გამოეჯავრებინა, კალატოზებისათვის ქვები არ დაეშინა, ძროხები კულებით არ გადაეხრა ერთ-მანეთზე... იმ სოფელში მანქანებიც აღარ შედიოდა, რადგან ყველა მძღოლმა იცოდა, რომ ყოველ ოც-ოცდაათ მეტრში ბიჭს ლურსმნები ჰქონდა ჩაწყობილი.

მოსვენება დაეკარგა სოფელს.

— შენ მოესპე და ამოუვარდი დედაშენს! — იწყებდნენ დედაბრები.

— შენს დაბადებას, ნეტავ, ერთი კრამიტი გაჩენილიყო... კაცი სახლს დაახურავდა მაინც, — დაადევნებდნენ კალატოზები.

— შენგან კაცი არ დადგება, შვილო! — ეტყოდნენ ვაჟს გულდათუთქული მშობლები.

სკოლაში ხომ კინალამ კიბო გაუჩინა დამრიგებელს, ნერვიულ შოკში ჩააგდო დირექტორი, როდესაც ამ დამსახურებულ კაცს მისი საქციელის გამო განათლების განყოფილებაში სასტიკი საყვედური მიაკერეს, იდეურ-აღმზრდელობითი მუშაობა არა გაქვს საჭირო სიმალღეზეო.

საბრალო მშობლები თითქმის ათენ-ალამებდნენ სკოლის კიბეებზე.

გადაიღალა სკოლაც. მაგრამ ყველას ეცოდებოდა უკვე დაავადებული მისი მშობლები და ხათრით უწერდნენ სამიანებს.

ასე დამთავრა სკოლა.

— შენგან კაცი მაინც არ დადგებაო, — მილოცვის ნაცვლად წამოსცდა დირექტორს, როდესაც ვაჟს სიმწიფის ატესტატი გადასცა.

სოფელში ქორწილი არ ჩატარდებოდა, რომ ჩხუბი და აყალ-მაყალი არ აეტეხა, ახალგაზრდა ქალებს გზაზე გამოჩენა ვერ გაეხდათ. მისი შიშით დაბლა ჭიანჭველა ველარ დალოდავდა და მაღლა ჩიტი ველარ ფრენდა. თვით მილიციელებიც კი იმალებოდნენ, როდესაც ჩხუბში შეასწრებდნენ მას, — ზედმეტი კბილი აბა ვის ჰქონდა?

— რატომ საშოში არ მოეგუდე დედაშენს! — ამბობდნენ მის დანახვაზე ორსული ქალები და საჩქაროდ ეცლებოდნენ იქაურობას, ფარსავი არაფერი დაგვმართოსო.

სადმე თუ სუფრა გაიშლებოდა, დაუკითხავად მიუჯდებოდა. შრომა სასტიკად ეჯავრებოდა. უკანასკნელ გროშებს ძალით გამოგლეჯდა მშობლებს და რამდენიმე დღით გადაიკარგებოდა.

ერთ დღეს კი სახლიდან გავიდა და აღარ დაბრუნებულა.

მოისვენა სოფელმა. ტოტებზე თამამად ფრთხილ-ტყრციალებდნენ ჩიტები, ორღობეებში მხიარული სიცილ-კისკისი მოისმოდა.

მაგრამ, აბა რომელი მშობელი გაუძლებს შვილის უგზო-უკვლოდ და-
კარგვას. მდულარე ცრემლებით ტიროდნენ გულდამწვარი მოხუცები.

თვეს თვე მისდევდა, სუსხიანი ზამთარი კეკლუცი გაზაფხულით იც-
ვლებოდა, გადიოდა წლები. ერთ დღეს სოფლის ცალთვალა ფოსტალი-
ონმა მათ ღობეზე მიაყუდა თავისი დანჯღრეული ველოსიპედი და უკვე
მორყეული და გადაქანებული სახლის კარი შეაღო.

მავან და მავან ქალაქიდან მოფრენილიყო წერილი.

მამას უხმობდა შვილი.

— მე, მოხუცი, უილაჯო როგორ წავიდე ამხელა გზაზე?! — დაიკ-
ნესა მამამ.

— ღმერთო, ღმერთო, დაილოცა შენი სახელი, — ჩიფჩიფებდა კუ-
თხეში დედაბერი, — შენი სახელის ჭირიმე, შენი... კვლავ რომ ისმინე
ჩვენი ვედრება. ჩვენი შვილი გამოჩნდა. წადი, მოხუცო, წადი. უჭირს,
აღბათ, შვილს.

— ჩვენზე გაჭირვებული ვინაა ამ ქვეყანაზე! — შეიცხადა ბერიკა-
ცმა.

— შვალი, საკუთარი შვილი გიხმობს, ბერიკაცო, შენი სისხლი და
ხორცი. ლოგინიდან წამოდგომა რომ შემეძლოს, მეც თან გამოგყვებოდი.

— ამხელა გზაზე მგზავრობას ხარჯიც ხომ დიდი უნდა, — ამოიოზ-
რა ქმარმა.

— სოფელი დიდია, მეზობელი გულუხვი, შვილისკენ მიმავალი გზა
კი დალოცვილი, — ამბობდა დედაბერი, — წადი, მოხუცო, ჩემზე ნუ იდ-
არდებ, აკი გითხარი, სოფელი დიდია-მეთქი.

დაისესხა მოხუცმა ფული და მეორე დღეს უთენია გაუდგა გზას.

ბევრი იარა თუ ცოტა იარა, მიაღდა რკინიგზის სადგურს. სალაროს-
თან ხალხი ირეოდა. მოხუცი უკან ამოუდგა მათ.

— მავან და მავან ქალაქამდე მინდა ბილეთით, — მიმართა მოლა-
რეს..

— მაგ ქალაქში ჩვენი სასტავი არ ჩადის, — მიუგო ქალმა.

— აბა, რა ვქნათ?

— მავან ქალაქამდე იმგზავრეთ, მერე იმ მავანში მავან სასტავზე გა-
დაჯდებით და ჩახვალთ.

— აბა, მაშინ ჯერ მაგ მავანამდე მომეცით.

— საიდან მოგცეთ, თუ არ არის?

— აბა, რა ვქნა?

— არ ვიცი.

— შვილო, ამხელა მატარებელში ერთი ადგილიც როგორ არ იქნება
მოხუცისათვის? — თაღებზე ცრემლები მოადგა ბერიკაცს, — შვილ-
თან მივდივარ, ვინ იცის, რა უჭირს...

— მორჩი ახლა წუწუნს, არ არის და რა ვქნა! — მკვახედ ესროლა ქალმა, — თუმცა...

— რაო? — გამოცოცხლდა მოხუცი.

— არის ერთი გამოსავალიც... პრავადნიკს მოელაპარაკე, ადგილს იგი გიშოვნის.

„პრავადნიკი“ მოლარეზე ბევრად ყურადღებიანი აღმოჩნდა. იგი მაშინვე ჩადგა მოხუცის მდგომარეობაში და წუთში გამოუნახა თავისუფალი კუბე.

— ღვთისნიერი კაცი ყოფილხარ, შვილო, — დალოცა იგი მოხუცმა, — მარა, ამდენი ადგილი თუ თავისუფალი იყო, ეს მოლარე რაღას იძახდა...

— ბევრი გეცოდინება, ადრე გაჭიმავე ფეხებს, — მიუგო „პრავადნიკმა“, — მაგ ფილოსოფიას გიჯობს, მე რაც მერგება, ჩამომიყაჭო.

ბერიკაცმა აკანკალებული ხელებით ძლივს გახსნა შვიდჯერ გასკვნილ-გაკოჭილი ცხვირსახოცი და დაჭმუჭვნილი მანეთებიანი გადაუთვალა. ახმახმა „პრავადნიკმა“ ფული ჩაიჯიბა და კუბეს კარი მიუჯახუნა.

დიდხანს იწრიალა მოხუცმა ლოგინში. ბოლოს, როგორც იქნა, ჩასთვლიმა, რომ კარზე ბრახუნი ატყდა.

— გააღეთ! — ბრძანებდა ვილაცის ბოხი ხმა.

მოხუცი სწრაფად წამოდგა და საკეტი გადაატრიალა. კუბეში სამი კაცი შემოვიდა.

— თქვენი ბილეთი?! — მიმართა მას ბოხმა, ეტყობოდა, უფროსი უნდა ყოფილიყო.

— მ-მე... არა მაქვს.

— ეს როგორ თუ არა გაქვთ? ზნაჩიტ ზაიჩიკ?

— რაო, რა ბრძანეთ?

— სახელმწიფოს ხარჯზე გინდათ იმგზავროთ?

— როგორ გეკადრებათ, ბატონო... აგერ, პრავადნიკს გადავუხადე.

— დაბერებულხარ, ბერიკაცო, და სინდისიც დაგიკარგავს! — გაწიწმატა „პრავადნიკი“, — ქენი ამის მერე მაღლი... მამისტოლა კაცი შევიცოდე, ადგილი გამოვუნახე და ახლა პატიოსან მუშაკს ჩირქსა მცხებს. — მიუბრუნდა იგი უფროსს.

— ახლავე გადაიხადე, თორემ ჩამოგსვამთ, — უბრძანეს მას.

— რას მერჩით, რა გსურთ ჩემგან...

— ლაპარაკი!.. ფული!

— პრავადნიკს ხომ გადავუ...

— ფუ-ლი!

— სინდ...

— ფუ-ლი!

მოხუცმა კვლავ გახსნა შვიდჯერ გასკენილ-გაყოჩილი ცხვირსა-
ხოცი და ცრემლმორეულმა გადაუთვალა დაჭმუჭვნილი მანეთები.
უფროსმა ფული ჩაიჯიბა და მხლებლებს ანიშნა, მომყევითო.

— კიდევ რომ მოვიდეს ვინმე და ბილეთი მთხოვოს... რაიმე საბუთი
მაინც დამიტოვეთ, — კალთაში ხელი ჩაავლო ბერიკაცმა.

უფროსმა კაკარდიანი ქუდი მოიხადა, ერთი ბალანი ამოიძრო და მო-
ხუცს გაუწოდა:

— ა, ბატონო, თუ გაგიჭირდა, ამოიღე, აჩვენე და ჩამოგეხსნებიან.
მთელი ღამე თვალი აღარ მოუხუჭავს.

მეორე დღეს მატარებელი მავანი ქალაქის სადგურში შევიდა. მოხუ-
ცი დაბნეული იდგა ვაგზლის მოედანზე და არ იცოდა, საით წასულიყო.
მოულოდნელად მის წინ ვიღაც უცნობი გაჩნდა. მაღალი იყო, დიდცხვი-
რა. გრძელი გაჩაჩხული თითებით, ჩამოფოცხილი თმებიდა და წვეტიანი
ნიკაპით ნამდვილ ჯადოქარს მოგავგონებდათ.

— საით გაგიწევიათ, ბერიკაცი? — ჩურჩულით შეეკითხა იგი.

— მავან და მავან ქალაქში მივდივარ, შვილი უნდა ვნახო.

— მატარებელი მაგ ქალაქში მხოლოდ ხვალ გადის.

— ხვალამდე სად გავათიო ღამე?

— გასტინიცაში ბაბუ, აგერაა, ქუჩის გადაღმა...

— მივლინება გაქვთ? — შეეკითხა სასტუმროს დისპეტჩერი მო-
ხუცს.

— კი, შვილო, აა!

— ეგ წერილია.

— ამაზე მეტი მივლინება რა იქნება. ღვიძლი შვილი მიხმობს. უჭირს,
აღბათ.

— ადგილები არა გვაქვს.

— აბა სად წავიდე?

— ეგ ჩემი საქმე არ არის.

— ბერიკაცი ვარ, შვილო, გარეთ ხომ არ გამაგდებ...

— ეს ჩემი ღუქანი კი არ არის, კაცო, სახელმწიფო დაწესებულებაა.
სა-ხელ-მწი-ფო და-წე-სე-ბუ-ლე-ბა! — გაიგე?

— გავიგე, — დაიკვნესა ბერიკაცმა.

უცებ ვიღაცის ფრთხილი შეხება იგრძნო მხარზე. წელანდელი კაცა
იყო, სადგურზე რომ შეხვდა.

— ჯადოს გასწავლი. — ჩასჩურჩულა მან.

— ჯადოქარი ხარ?

— კი.

— აბა, მიშველე რამე, — შეევედრა მოხუცი.

— მაგას ამდენი მიეცი და ყველაფერი რიგზე იქნება, — თითები გაუჩაჩხა ჯადოქარმა.

— მართლა? — გაუხარდა მოხუცს, — რომ არ იკადროს? არაფერი
შეშლილთაა

— იკადრებს! პასპორტში ჩადევი და მიაწოდე.

დისპეტჩერმა ილუზიონისტის ოსტატობით გამოაძვრინა პასპორტი-
დან ფული და თვალსა და ხელს შუა გააქრო. მოხუცმა მადლიერი თვალე-
ბით მოუხედა ჯადოქარს, მაგრამ იგი უკვე გამქრალიყო.

ტკბილად იძინა იმ ღამით. დილაადრიან კი კვლავ თავის ბოხჩებს და-
ავლო ხელი და ვაგზლისაკენ გაეშურა.

— მევან და მევან ქალაქისაკენ დღესაც არ იქნება სასტავი, — მკვა-
ხედ მიუგო მოლარემ.

— აბა...

— ხვალ. ან თვითმფრინავით გაფრინდით.

— თვითმფრინავი სადაა?

— აეროდრომზე.

— აეროდრომი?

— იქვეა.

— გადი, კაცო! — იყვირა ვილაცამ რიგიდან, — საშაყიროდ მოსუ-
ლა ვილაცაა.

უჩიკავეს და ბურთივით ისროლეს რიგიდან.

კვლავ მოედანზე გამოვიდა და უმწეოდ თვალების ცეცება დაიწყო.

— შენ საით, ბერიკაცო?

— აეროდრომზე.

— აბა, აგერ ჩემი მანქანა.

— აგაშენა ღმერთმა.

— ამდენს თუ მომცემ...

— სად მაქვს მაგდენი, შვილო.

— აბა...

— მოიცადე.

— აჰა, ვიცდი.

— დამიკელი ცოტა.

— ჩემი სიტყვა სიტყვაა, ბასტა.

— შვილთან მივდივარ, ფული მეზობლებში ვისესხე... სინდისი არა
გაქვს?

— ფული და სინდისი ერთმანეთს ვერ იტანს ბაბუ. ცხოვრება უნდა
ყველას!

— კარგი, რაღა გაეწყობა, — ამოიოხრა მოხუცმა და ფულის თვალს
შეუდგა.

— ბრონი გაქვს?

— რა, შვილო?

— ბრონი თუ გაქვს-მეთქი, — გაუმეორა აერობორტის მოლარემ, —

ისა... ჯავშანი!

— პაპაჩემისა მაქვს... სადღაც მიგდია სახლში. რაში დაგჭირდება?

— აბა, არაფერი გამოვა ისე! — მოუჭრა ქალმა.

მოხუცს თვალეზზე ცრემლები მოადგა.

— კარგი, შევეცდები მოგიხერხო რამე, — შეეცოდა ქალს.

— შენ იცი და შენმა ქალობამ.

— ბედი გქონია, ზუსტად ერთი ადგილი ყოფილა თავისუფალი.

— ა, ბატონო. ვიცი მაგ ერთი ადგილის ფასი.

— როგორ გეკადრებათ. ვინ გგონივარ?! აიღეთ ბილეთი და ბედნიერი მგზავრობა!..

მოლარე ქალის გულკეთილობამ გული აუჩუყა მოხუცს.

რამდენიმე საათის შემდეგ თვითმფრინავი ზუსტად იმ მავან ქალაქში ჩაფრინდა, სადაც მოხუცის ერთადერთი ვაჟი ცხოვრობდა. ქალაქი ძალიან დიდი იყო. ქუჩებში უამრავი ხალხი ირეოდა. ყველა მიიბოძა, ყველას სადღაც ეჩქარებოდა.

— ამ მისამართს ხომ ვერ მიმასწავლით? — მიმართა მან ერთ კაცს და კონვერტი გაუწოდა.

მას ყურადღებაც არ მიუქცევია, ისე ჩაუარა გვერდით.

— ეს მისამართი მასწავლეთ!..

— მისამართი...

საგონებელში ჩავარდა ბერიკაცი. არავის ესმოდა მისი. კიდევ მეტიც, ზედაც არ უყურებდნენ, თითქოს არც არსებობსო. ბევრი იხეტილა თუ ცოტა, ბოლოს ერთ ჯიხურს წააწყდა. „ქალაქცნობა“, — ეწერა ზედ.

— ეგ დაწესებულება მავანი რაიონის მავან ქუჩაზეაო, — უპასუხა „ქალაქცნობამ“. — შეგიძლიათ დაჯდეთ ავტობუსზე ან ტროლეიბუსზე, უფრო უკეთესი იქნება, თუ მავანი მეტროთი იმგზავრებთ... მთლად კარგი თუ ტაქსი იქირავებთ.

— ეჰ. ტაქსის ფული სადღა მაქვს, შვილო, — თავი ჩაქინდრა მოხუცმა.

ბევრი ეძებდა თუ ცოტა ეძებდა, მშიერ-მწყურვალნი და დაღლილ-დაქანცული ქვაზე ჩამოჯდა დასასვენებლად...

უცებ ნაცნობი ჯადოქარი გამოეცხადა.

— ვერ მიაგენ? — შეეკითხა მოხუცს.

— ვერა.

— მე დაგეხმარები.

— მიშველე რამე, ღმერთი გადაგიხდის სამაგიეროს, — დაელრიჯა მოხუცი.

— აბა, დახუჭე თვალები! — უბრძანა მან ბერიკაცს, მერე მხრებში ჩაავლო ხელები და ბუმბულივით აიტაცა ჰაერში. უცებ საშინელი ქარიზხალი ამოვარდა, სადღაც თვალისმომჭრელად იელვა და შემზარავად დაიწყო იგრგვინა. მოხუცს საშინლად შეცვიდა. აძაგდავდა.

— აი, მოვედით კიდევაც, — ჩაესმა მას ჯადოქრის შემპარავი ხმა, — ამ სახლს ხომ ხედავ, მის ყველაზე მაღალ სართულში ზის შენი შვილი. ჰე, გაახილე ახლა თვალები! — უბრძანა მან და ძალუმაღ შეაჯანჯლარა. მოხუცმა თვალები გაახილა. მის წინ მილიციელი იდგა.

— აქ ძილი არ შეიძლება. თანაც, ხომ ხედავთ, ამინდი შეიცვალა. გაცივდებით, — მიმართა მან.

— აბა, სად წავიდე?

— სახლში.

— ჩემი სახლი ცხრა მთას იქითაა, შვილო.

— აქ რაღას აკეთებთ?

— შვილს დავეძებ. აი, მისამართი.

მილიციელმა კონვერტი გამოართვა, წაიკითხა და, უცებ სიცილი აუვარდა.

— თქვენ უკვე მოსულხართ, — თქვა მან და მაღალ შენობაზე მიუთითა.

— ეს როგორ?... მაშ სიზმარი არ იყო?

— აბა, კარგად იყავი, მოხუცო...

უცებ მიხვდა ბერიკაცი, რომ მილიციელი რაღაცით ჰგავდა იმ ჯადოქარს.

— მოიცადე! — იყვირა მან, მაგრამ იქ უკვე არავინ იყო.

ბერიკაცი შენობაში შევიდა და პირველივე შემხვედრს ჰკითხა, ჩემი შვილი სად შეიძლება ვნახო?

უცნობმა ამრეზით შეათვალიერა, ვინ არის შენი შვილი?

ესა და ესო.

უცნობი ერთბაშად შეიცვალა. ჯერ გაწითლდა, მერე გათეთრდა, ბოლოს გამწვანდა, ენაც ველარ მოიბრუნა, მხოლოდ თითი აიშვირა მაღლა. მოხუცი კვნესით შეუდგა კიბეებს. გზადაგზა შემხვედრთ ეკითხებოდა, ისინიც პირველივით იცვლიდნენ ფერებს, შემდეგ კი ზევით იშვერდნენ თითს.

ერთ დერმანტინიან კარს მიაღდა.

თრთოლვით შეაღო.

შორს, დარბაზის თავში, დიდ მაგიდას ზორზოხა მუტრუკი უჯდა და პირიდან ცეცხლს აფრქვევდა. კედლებთან ატუხული ხალხი შიშისაგან თრთოდა და ოთხად იკაკვებოდა. მოხუცის დანახვაზე გოლიათი შეკრთა, წკიპურტით ანიშნა ყველას, მომწყდით აქედანო.

— მამა, — დაიგრგვინა მან, — მიცანი?

— გიცან, შვილო.

— ხედავ? — ხელები გაშალა გოლიათმა, — ყველაფერს ხედავ?!

— ვხედავ...

— შენ კი სულ მეუბნებოდი, შენგან კაცი არ დადგებაო! ყველა მე-
უბნებოდიო, ყველა!

— გეუბნებოდიო.

— ხომ დავდექი კაცი, ა?!. ჰა-ჰა-ჰა... ახლა, ახლა რაღას იტყვიო?! ჰა-
ჰა-ჰა-ჰა!!!

დიდხანს ხარხარებდა ვაჟი. ხარხარებდა და ქათქათა ცხვირსახოცი-
ტრემლებს იწმენდდა დროდადრო. როდესაც გული იჯერა, შენიშნა, რომ
დარბაზში მოხუცი აღარ იყო...

ალაზნისპირას ნათქვამი ლექსი

დილის ბინდბუნდში ვნახე კახეთი,
თითქოს ვიცანი და ვერც ვიცანი,
მიწას დავხედე, ზეცას ავხედე
და სასწაული მართლაც ვიწამე.

თვალეზბრიალა კახეთის დილამ
გამომიყვანა მერე ფიქრიდან
და უნებლიეთ ალაზნის პირას
მზე ხოხობივით წამომიფრინდა.

დილაადრიან ვეწვიე კახეთს,
ჩრდილი ვიჩრდილე, ხილი ვიხილე,
საოცრებათა ქვეყანა ვნახე
და სასწაული თვალთ ვიხილე.

მზემ ჰორიზონტზე გაინაპირა,
ჩავარდა პურის მომკილ ჩალაში,
ასე მეგონა, ალაზნის პირას
მზე ხოხობივით მოკლეს ჭალაში.

* * *

რა დღეა და რა დარია,
ცას აბჯარი აღუსხამს,
გული თითქოს რადარია,
ყველა სიგნალს აღნუსხავს.

რა დროა და რა საათი,
ტალღებს გააქვთ ლაწანი.
სამყაროსთან ვმასლაათობ.
რა წუთია რა წამი.

რანაირი ამინდია,
რა ცაა და რა მზეა.
გული ცეცხლად ამინთია,
გული ცეცხლზე გამძლეა.

ქარმა ნეტავ რად არია,
სიმაღლე და განი ცის,
გული მართლაც რადარია
და ყველაფერს განიცდის.

გული ხელისგ ზღზე მიდევს

ხელისგული მიდევს მკერდზე,
გული კიდევ ხელისგულზე,
თვალთ ახალ სივრცეს ვეძებ
და სამყაროს სულში ვუმზერ.

ვარ სხვა ფიქრში გადარგული
და ვაცოცხლებ გულში მითებს,
რადგან გული, რადგან გული,
გული ხელისგულზე მიდევს.

დავაფიქვე თვალებს რული,
ფიქრი გულში ღამეს ითევს,

სანთელივით ანთებული
გული ხელისგულზე მიდევს.

გულით ვამბობ, რასაც ვამბობ,
და ყველაფერს გულითა ვგრძნობ,
გულითა ვმტრობ, ვისაცა
ვმტრობ
და ვისაც ვმბობ, გულითა ვმბობ.

გულსაც გულით ზრუნვა უნდა
გული რამდენ რამეს იტევს,
ამიტომაც მუდამ, მუდამ
გული ხელისგულზე მიდევს.

წ უ თ ი თ

წუთიერ წუთისოფელში
წუთით ვიგრძენი შვება,
წუთით ყველა ფიქრს მოვეშვი.
წუთით დავძლიე სევდა.

წუთიერ წუთისოფელში
წუთით ვიცანი თავი.

და წუთით გულზე მომეშვა,
მზეს გავუსწორე თვალი.

ამას ვნატრობდი სისხლხორციით
ქვეყნად გაჩენის დღიდან.
ამ წუთისოფლად სიცოცხლე
ამ წუთისათვის ღირდა.

წამსულვარ სიტყვის აღზევანზედა

მუდამდღე ერთი სურვილი მწვავდა
და ავისრულე ნატვრა ის ერთი,

გულს რომ არ სწამდა,
სულს რომ არ სწამდა,
არ დამცდენია სიტყვა ისეთი.

ჩემი სურვილი ჩემში ასრულდა,
დამბედებია ხვედრი ასეთი,
რაც გულს არ სურდა,
რაც სულს არ სურდა
არ დამცდენია სიტყვა არც ერთი.

ჩემი ოცნება ჩემში აღზევდა,
გულში იმედი დამაქვს ვალივით,
წავსულვარ სიტყვის აღზევანზედა,
რომ არ ჰკლებოდა სათქმელს მარილი.

3 0 3 0

ვიცი, რა იყო გუშინ.
ვიცი, რა არის დღეს,
ვიცი, ვის რა აქვს გულში
და სად რა განძი ძევს.

ვიცი ვინ როგორ იწვის,
ვის რა აწუხებს ვიცი,
ვიცი ვინ არის ვინ და
ვინ რისი არის ღირსი.

ვიცი, რაც უნდა მოხდეს,
ხვალ რა იქნება, ვიცი,
ვინ ვისი არის მომხრე,
და ვის რა მართებს ვისი.

ვის ბოლმა აღრჩობს ვისი,
ვინ ვისას ნატრობს ამბორს.
...მე ყველაფერი ვიცი,
მაგრამ არაფერს ვამბობ.

ტერენტი გრანელის გახსენება

...როცა სიშორეზე ტირის როიალი.
ტერენტი გრანელი

ცივი გაფითრება ალბათ ახლო არი,
მომწყინდა სურვილებთან ლოიალი,
მჭიმედ დააბიჯებს ლანდი ახოვანი,
ფიქრებს ახმოვანებს მოთქმა როიალის.

გულზვიადი მთები ნისლებს იშორებენ,
მზეზე ოცნებაში ზეცა მოვიარე.
ისევ სიშორეზე,
ისევ სიშორეზე,
ისევ სიშორეზე ტირის როიალი.

ცრემლად ეპკურება ცვარი იმავ რტოებს.
შავით შემოსილა ღამე მგლოვიარე,
ისევ სიმარტოვეს,
ისევ სიმარტოვეს,
ისევ სიმარტოვეს ტირის როიალი.

ცივი გარინდება საღღაც ახლო არი,
მოსაწყენი არის მუდამ ლოიალი,
ნელა დააბიჯებს ლანდი ახოვანი,
ფიქრებს ახმოვანებს მოთქმა როიალის.

წიწამურთან სათქმელი ლექსი

ძველი იარა თავს შემახსენებს,
ყურში მამულის ქეითინი მესმის,
არც დღე, არც ღამე აღარ მასვენებს
აქ, წიწამურთან სათქმელი ლექსი.

ისევ ის ძველი ჭრილობა მტკივა,
ზეცაც ღრუბლებით მოგლესილია,
აქ საქართველოს ესროლეს ტყვია,
აქ, წიწამურთან მოკლეს ილია.

ისევ წარსულის ტკივილი მტკივა,
გული იმ განცდის ისევ ტყვე არი,
აქ რომ ილიას ესროლეს ტყვია,
დღეს მე მატყვია ის ნატყვიარი.

ასე მგონია ეს იყო გუშინ,
გულიც იმ გესლით მოგისილია.
აქ საქართველოს ესროლეს გულში,
აქ, წიწამურთან მოკლეს ილია.

ბევლი იარა კვლავ თავს მახსენებს,
ყურში მამულის ქვითინი მესმის,
ალბათ არასდროს არ მომასვენებს
აქ, წიწამურთან სათქმელი ლექსი.

თებერვალი

თებერვალი, თებერვალი
ყველა თვეზე მოკლე თვე,
ჩვენი კარგი მეგობარი,
ჩვენი დიდი მოკეთე.

თებერვალი, თებერვალი
ყველა თვეზე კარგი თვე,
არა, ახლა უსიმღეროდ
გული მართლაც არ გვიომენს.

სხვაც გვქონია სალოცავი
დღე ბევრი და თვე ბევრი.
მაგრამ სხვაა საოცარი
სილამაზე თებერვლის.

თებერვალი დაუბერავს
ვით თებერვალს შეფერის.

მზეს სხივები დაუფერავს
სადიდებლად თებერვლის.

თებერვალი დაუბერავს
და ცაც თითქოს სხვა ცაა,
ხეს კვირტები დაუბერავს
და იფეთქებს საცაა.

ჯერ შეუცნობ განახლებას
გული გიგრძნობს წინათვე,
თებერვალი, თებერვალი
გაზაფხულის წინა თვე.

თებერვალი, თებერვალი
ყველა თვეზე მოკლე თვე,
ჩემი კარგი მეგობარი,
ჩემი დიდი მოკეთე.

ჯეგაძე ხოშიაკი

ოსტატნი

საშუალო სიმაღლისაა, მკვრივად ნაგები. მაღალი, გამოკვეთილი შუბლი, თაფლისფერი თვალები, უკან, ყოველთვის ფაქიზად და საგულდაგულოდ გადავარცხნილი თხელი, შეჭალარავებული თმა მის სიდარბაისლეს უფრო ავლენს. სადად, სუფთად, აკურატულად ჩაცმა უყვარს — ლურჯი ბლუზა დიდრონი ჯიბეებით, გულის ჯიბეში განუყრელი სათვალთა და ბურთულიანი ავტოკალმით.

ახლა კარგად აღარც კი მახსოვს, როდის გავიცანი პირველად იგი. რვა თუ ათი წელი იქნება. ყოველ შემთხვევაში ნაკლები მაინც არა. ჰო-ლა, იმ დღიდან მოყოლებული თითქმის ყოველდღე ვხვდებით ერთმანეთს. თითქოსდა ჩუმ-ჩუმად ვუთვალთვალებ კიდეც და გონებაში აღვწუნავ მის საქმიანობას. რატომ ვაკეთებ ამას, რაში მჭირდება ეს, ვერ გამიგია. ხანდახან მაინც როგორ მოგინდება კაცს მიხვიდე, მიდგე სადღაც კუთხეში, არაფერი უთხრა, ხელი არ შეუშალო და უცქირო, მხოლოდ უცქირო მუშაობაში გართულს.

ერთი შეხედვით გულჩახვეული, უკარება კაცი გეგონება. მაგრამ, ალბათ არასოდეს არა ხარ მართალი, როცა ცდილობ ერთი შეხედვით გამოიცნო კაცი და შეაფასო მისი კარგი თუ ცუდი, დადებითი თუ უარყოფითი მხარეები, გაიგო, ჩაწვდეს მის ხასიათს, ზნესა და „მეს“. „აღამიანი რომ გამოიცნო, ორი ფუთი მარილი უნდა ჭამო“, უთქვამს წინაპარს. მარილი აბა რა ბედენაა, ისიც ორი ფუთი, მაგრამ წინაპარი ალბათ მარილში დროს გულისხმობდა უცილოდ, სწორედ იმ დროსა და თვალს, რომელიც კაცის ნამდვილი ხასიათისა და მოქმედების გამოსაცნობადაა აგრე რიგად საჭირო და აუცილებელი.

დიახ, არის ამ კაცში რაღაც თავისებური, პროფესიული, დამახასიათებელი; სულში, სხეულსა და ხასიათში ასე ჩაკირულ-ჩადუღაბებული,

რომელიც ნელ-ნელა, თანდათან და დროთა განმავლობაში გამჯდარა მისში და რასაც განუსაზღვრავს კიდეც მისი კაცობა, მეობა, ხასიათი და ამქვეყნიური დანიშნულება.

მიუხედავად იმისა, რომ ამდენი ხნის ნაცნობობა მაკავშირებს მასთან, მოხდა ისე, რომ ერთხელაც არ მიკითხავს, ერთხელაც არ დავინტერესებულვარ გამეგო მისი ბიოგრაფიის სულ უმნიშვნელო დეტალი თუ მონაკვეთი, რომელიც ასე თუ ისე წარმოდგენას მაინც შემიქმნიდა მის მიერ განვლილ დიდსა და შინაარსიან გზაზე. მას რომ საინტერესო ბიოგრაფია ჰქონდა, ამაში კი ვიყავი დარწმუნებული. თუმცა მას არ მოუყოლია ოდესმე რაიმე. საერთოდ იგი ისეთი კაცია, იშვიათად თუ გადაუშლის გულს ვინმეს, არც ლაპარაკი უყვარს ზედმეტი. არის თავისთვის ჩუმად, მუშაობს და აკეთებს თავის საქმესა და გასაკეთებელს. უამრავი საქმეა, უამრავი საზრუნავი, ზოგჯერ სალაპარაკოდ კი არადა, თავის მოსაფხანადაც ვერ იცლის კაცი. ჰოდა, სად სცალია ფუჭად სამეტყველოდ?

მაგრამ, ერთხელ გავბედე და ისე, სხვათაშორის ვკითხე: — მიშა-ბატონო, რა არის ეს, რატომ ერთხელ საკუთარ თავზე არაფერს იტყვი?!

ზანტად მოაბრუნა თავი, აღმაცერი, კუშტი და ჩაცმებული მზერა მომაპყრო. დიდხანს მიყურებდა რაღაცაზე თუ რაღაცის გამო გაბრაზებულივით შუბლშეკრული და არ იღებდა ხმას. მერე კი ამარიდა მზერა და ზანტად, უნდოდა და თითქოსდა სხვათაშორის ამოღერდა როგორც იყო: — ეხ, ჩემო ბიძია, ლაპარაკით რომ საქმე კეთდებოდეს... ზოგიერთს უტყქერი და გული მოგიკვდება კაცს, ხედავ, საქმე არ იზიდავს, გულს არ უდებს, საწარმოს ინტერესები ფეხებზე ჰკიდია და ერთადერთი საზრუნავი მხოლოდ დროს გაყვანა და ხელფასის აღებაა. დაკვირვებული ვარ, სწორედ ასეთები კრებებზე რომ გამოდიან, რომ დაიღესავენ ენას, რომ დაიწყებენ ტარტარს, ველარ გააჩერებ, ტრიბუნიდან ველარ ჩამოიყვან. უსმენ მათ და გაშტერებული რჩები, რა თქვა, რა იფიქრო აღარ იცი კაცმა: კანონით გელაპარაკებიან, იშველიებენ კოდექსებს, სხაპა-სხუპით ისვრიან ლოზუნგებსა და ციტატებს... რომ არ იცნობდე, დაუჯერებ, გაივლებ კიდეც გულში: — „აი, ეს კაცი მართალია, აი, როგორ უნდა იცხოვროს და იმუშაოს კაცმა!“ მაგრამ უბედურებაც ისაა, იცნობ, იცი რისი გამკეთებელი და მაქნისიცაა. სიტყვა ალთას მიდის, საქმე კი ბალთას. მაგრამ ზოგჯერ ასეთი ადამიანებისა სჯერათ, უფრო წარმოაჩენენ და ყაიდს უწევენ. — ჩუმდება, მაქცევს ზურგს და საქმეს განაგრძობს.

— მართალი ხარ, მიშა-ბატონო! — ვუთხარი, ჩემდაუნებურად ჩავფიქრდი და მწარედ გამეცინა გუნებაში. მისი ნათქვამი მენიშნა. მაინც რამდენი ვინმე ამოტივტივდა ჩემს მეხსიერებაში ისეთი, რომელთა სიტყვა და საქმე არასოდეს შერწყმია ერთმანეთს.

— მართალი რომ ვარ, ეს მეც ქე ვიცი! — გაბრაზებულივით მეუბნება ზურგსუკან და ცალყბად.

— მაგრამ... მაგრამ შენ ხომ არა ხარ ასეთი?! ჰოდა, ხომ შეიძლება შენს საქმიანობაზე დაიწეროს?

მასხოვს, მის სამუშაო მაგიდასთან ვიდექით. ხელში სადგისი ეჭირა და სპეციალურ რკინის წახნაგოვან დაფაზე წიგნს აკაბადონებდა. დინჯად დასდო სადგისი, დოინჯი გაიკეთა, მომიბრუნდა და მოჭუტული თვალებით, ოდნავ დამცინავად მითხრა: — რას გეტყვი მე შენ იცი? წერა, კაცმა რომ თქვას, ყველაზე და ყველაფერზე შეიძლება. მთავარია როგორ დაწერ, როგორ წარმოაჩენ, ბევრ სიმართლეს იტყვი თუ ბევრ ტყუილს... შენზე შეიძლება დაიწეროს რამეო, მეუბნები, არა?! კი, ბატონო, გეთანხმები, რატომაც არა, შეიძლება! მაგრამ შენ ერთი ეს მითხარი, რად გინდა? ვის უნდა, ვის სჭირდება ეს? რა ვაკეთდება ამით? ვის რაში სჭირდება ჩემი ბიოგრაფია? თუ რამ გამიკეთებია, საჭირო იყო და ვაკეთებდი, თუ ახლაც ვაკეთებ, ვიცი, ახლაც საჭიროა და ვაკეთებ! როგორ, სხვას დავამადლო ჩემი გასაკეთებელი საქმე?!

— დამადლო?! — გამიკვირდა მე. — დამადლება რა შუაშია?

— აბა რა! დამადლებასავით არ გამოდის? რადგანაც კარგად ვმუშაობ, აბა ჰე, მოდით და ჩემზე დაწერეთო. თითქოსდა კარგად მუშაობა სავალდებულო არ იყოს.

— არა, ეს აბა რა დამადლება იქნება! — თითქოსდა დავაიმედე — ზოგჯერ ხომ ესეც საჭიროა? წაიკითხავენ, შენს საქმიანობას გაიგებენ, ახლგაზრდობა მოგბაძავს...

პასუხად ჩაიციხა, ფრთხილად, მსუბუქად დამადლო მხარზე ხელი და წყნარი ხმით, რაღაცნაირი ჩაგონებითა და შთაგონებით მკითხა: — ხომ არ ცდები ბიძია, შენ?! წაკითხულითა და განაგონით ჯერ არავის არავისთვის არ მიუბაძავს. მიბაძვა სულ სხვა საქმეა, თანაც, საერთოდ, უხერხულიცაა ვგონებ... აბა, კარგად დააკვირდი, ხომ წაგიკითხავს, ხშირად წერენ ექიმებზე, პედაგოგებზე, მეჩაიეებზე, მექანიზატორებზე... ექიმმა ავადმყოფს კარგად უმკურნალაო, გულისხმიერება გამოიჩინაო, მასწავლებელმა მოსწავლეს კარგად ასწავლაო, მეჩაიემ ამდენი და ამდენი კილოგრამი ჩაი მოკრიფაო... აქებენ და აღიღებენ, უკვირთ კიდევ. ერთი მითხარი, რატომ უნდა გვიკვირდეს? თითქოსდა ეს მათი უშუალო მოვალეობა არ იყოს და რაიმე სასწაული მოეხდინოთ. აბა, რისი ექიმიცაა, თუ ავადმყოფი არ მოარჩინა და რისი მასწავლებელიცაა, მოსწავლეს თუ ვერ ასწავლა?

მიშა თავის საქმეს განაგრძობს და თან დინჯად, შეგონებით მეუბნება: — ჩემის აზრით, როცა ვინმეზე წერ, ზომიერება უნდა დაიცვა, არასდროს ბევრი არ უნდა აქო და აღიღო: ეს რა უქნია ამ ადამიანს, ხა-

ლხნო, ეს რა სასწაულები მოუხდენია, ჩვენ კი აქამდე არ ვიცოდითო...
ხომ იცი შენ, ზოგიერთს ქება თავში აუვარდება, გადიდგულდება, გა-
ამაყდება, იფიქრებს — მე ვყოფილვარ რაც ვყოფილვარო და აქამდე არა
მცოდნიაო. ჰოდა, რასაც აქამდე აკეთებდა, იმასაც არ გააკეთებდა. მხ-
სოვს, ჩვენთან, ჩვენს სისტემაში ნამდვილი სპეციალისტები, გამოჩენილი
პოლიგრაფისტები მუშაობდნენ... და რომ იცოდე, როგორ მუშაობდნენ,
თავიანთი საქმის ნამდვილი დიდოსტატები იყვნენ... ეგ, ახლა სადღა
არიან ისეთები! თანდათანობით წავიდნენ. — გულისტყვილითა და და-
ნანებით აქნევს ხელს, სდუმს, რაღაცას ფიქრობს თუ იხსენებს და მერე,
თითქოს ახლა გაახსენდაო, განაგრძობს ისევ: — ჰოდა იმას მოგახსენებ-
დი, მათზე, იმ სპეციალისტებზე არასოდეს ერთი სტრიქონიც კი არ დაუ-
წერიათ, მაგრამ ისინი მუშაობდნენ...

ეძახიან. სათქმელს აღარ ამთავრებს. სათვალეს იხსნის, მაგიდაზე ტო-
ვებს და აჩქარებული ნაბიჯით მიემართება საამქროს ბოლოსაკენ...

ძველი, ვიწრო და წყნარია როზა ლუქსემბურგის სახელობის ქუჩა.
ამ ქუჩაზე, ოც ნომერში მოთავსებულია აჭარის პოლიგრაფიული საწარ-
მოო გაერთიანების მთავარი ბაზა — ბათუმის სტამბა, ძველი ორსართუ-
ლიანი, ფასადჩამორეცხილი, მკაცრი, ფანჯრებზე ცხაურაკრული, ვეება
რკინის კარით... ერთი შეხედვით გაუკვირდება კიდეც კაცს და გაივლებს
გულში — სტამბა და ასეთ შენობაშიო. რევოლუციამდე აქ უნივერსალური
ყოფილა, რომელიღაც ვაჭრის კერძო უნივერსალური. და, კარგად რომ დაა-
კვირდები, ძველებურ უნივერსალს უფრო ჰგავს, ვიდრე სტამბას.

შედიხარ სტამბის ვიწრო, დერეფნისმაგვარ შესასვლელში, პირველ
სართულზე საბეჭდი საამქროა, გვერდით — ქალაქის საწყობი და საჭ-
რელი საამქრო, იქვე პატარა მექანიკური სახელოსნო... მეორე სართულ-
ზე მხოლოდ ერთი საამქროა — საამწყობო. სწორედ აქ, ამ სტამბაში, ამ
საამქროში მუშაობს მიხეილ ნოვოჩენსკი 1963 წლიდან. საქმეში ასე თუ
ისე ჩახედულმა კაცმა იცის, რომ საამწყობო საამქრო სტამბის მთავარი
მამოძრავებელი არტერია და მთავარი დასაყრდენია. თუ ეს საამქრო კა-
რგად, აწყობილად იმუშავებს, ეს იმის ერთ-ერთი გარანტია იქნება, რომ
სტამბა გეგმასა და მასზე დაკისრებულ მოვალეობას შეასრულებს. სტამ-
ბის გეგმის შესრულება კი მთელ რიგ პრობლემებთან, სირთულეებთანაა
დაკავშირებული და ეს არც თუ ისე ადვილად მოსაგვარებელი, ხელწა-
მოსაკრავი საქმეა.

სწორედ ამ რთულზე რთულ უბანს ხელმძღვანელობს მიხეილი და
უნდა ითქვას, კარგადაც ხელმძღვანელობს. როცა ამა თუ იმ ადამიანზე
რაიმეს წერ, არც ის შეიძლება, ილაპარაკო მხოლოდ და მხოლოდ მასზე,
მხოლოდ მის შესახებ და არაფერი თქვა იმ ადგილზე, იმ გარემოზე და
გარემომცველ პირობებზე, სადაც მას მუშაობა და ყოველდღიურად ყო-

უნა უხდება. ჰოდა სწორედ მასზე და იმ გარემოზე გვინდა მოვეუბნოთ მკითხველს, სადაც მიხეილს უხდება მუშაობა.

ალბათ არავის არ გაუქვირდება თუ ვიტყვით, რომ საამქროს ზედმედ-ღვანელმა ზედმიწევნით კარგად უნდა იცოდეს ყველა ის პროცესი თუ ოპერაცია, რაც კი მის საამქროში კეთდება, მაგრამ ეს როდია საკმარისი. ამასთან, იგი კარგად უნდა იცნობდეს თითოეულ ადამიანს, თითოეულ მუშას, თანამოსაქმეს, რომელიც მის გვერდით მუშაობს; იცოდეს მისი ხასიათი, ჩვევა, შესაძლებლობა...

სამუშაოზე ჩვეულებრივ ერთი საათით ადრე ცხადდება. უამრავი საქმეა თავმოსაყარი, მოსათაბუნებელი და ეს ერთი საათი მას სჭირდება, რომ ყოველმხრივ მომზადებული შეხვდეს მორიგ სამუშაო დღეს. არავინ იფიქროს, ამას ვინმე აძალბდეს და აიძულებდეს. არა, დაძალბა და იძულება რა შუაშია, როცა მას ეს პირად მოვალეობად და აუცილებლობად მიაჩნია.

ჰოდა, სანამ მუშაობა დაიწყებოდა, მიუჯდება მაგიდას, დინჯად გაიკეთებს სათვალეს, მაგიდის უჯრას გამოაღებს, ამოალაგებს საჭირო ქაღალდებს, დედნებს, გონებაში ანგარიშობს, მისი შესრულების დროს განსაზღვრავს, ალაგებს, ახარისხებს. ყოველი სამუშაო, ყოველი დაკვეთა თავისებურებითა და სირთულით ხასიათდება. სწორედ აქ, ამ დროს სჭირდება მას იმის ცოდნა, თუ მის საამქროში რომელი მუშა რისი შემძლეა, რა ტვირთის ამწევი და საქმის შემსრულებელია. და სწორედ ამის მიხედვით ანაწილებს სამუშაოს. პრინციპი ერთია, გადაწყვეტილება კი სწორი — ყველაზე რთული საქმე ყველაზე მცოდნესა და გამოცდილს!

მაგრამ არის საამქროში ისეთი საქმეებიც, რომელსაც მის გარდა ძნელად თუ შეასრულებს ვინმე. ამ რთულ საქმეს მიეკუთვნება სხვადასხვა აფიშები, თეატრალური იქნება ეს, საკონცერტო თუ სპორტული. აფიშების დაკაბადონებას თავისებური გამოცდილება და ოსტატობა სჭირდება და ყველას როდი შეუძლია შეასრულოს იგი, თანაც დროის ფაქტორია აქ მთავარი. აფიშა თავის დროზე უნდა მომზადდეს და დაიბეჭდოს. დაგვიანებამ ხომ შეიძლება სპექტაკლი ჩააგდოს, ანდა სპორტულ ღონისძიებას შეეშალოს ხელი?! კარგად იცის მიხეილმა, რომ ყოველი წუთი განსაზღვრულია, ყოველი წუთი ძვირფასია, ძვირად ღირებული და იგი საქმისათვის უნდა გამოიყენოს კაცმა. მანამ საქმეს შეუდგებოდეს, ჯერ გულდასმით გადაათვალიერებს ტექსტს, გუნებაში გამოიანგარიშებს, თვალთ გაზომავს. სხვადასხვა საჭირო მასალებსა და სპეციალურ სააფიშო შრიფტს მოიმარაგებს და... საამქროს ბოლოში, ფანჯარასთან, სადაც მეტი სინათლეა და სიხალვათე, გრძელი თუნუქგადაკრული მაგიდა დგას, მაგიდაზე ასევე თუნუქგადაკრული სააფიშო დაფაა, დაფაზე სპეციალური ჩარჩო, რომელშიც შრიფტებისა და საჭირო მასალების სიმეტრიულად

განლაგება, ანუ დაკაბადონება ხდება. ჩარჩოს მახლობლად, ხელმისაწვდენად აწყვია წინასწარ მომზადებული სხვადასხვა ზომისა და დანიშნულების ხის შრიფტები და დასაკაბადონებლად აუცილებელი მასალა კვადრატები. დგას მაგიდასთან მიხეილი და თავაულებლად მუშაობს. ყოველი მისი მოძრაობა ზუსტია, წინასწარმოფიქრებული და საქმისათვის აუცილებელი, არავითარი ზედმეტობა და ფუსფუსი. თუმცა, რაღა საჭიროა ყოველივე ეს, როცა კაცმა ზედმიწევნით იცის თავისი საქმე. მუშაობს მიხეილი. დრო კი მიდის, ნელ-ნელა, ზღაზვნით მიიწევს დრო წინ. მისთვის კი დრო საოცარი სისწრაფით გარბის და ეშინია, შინაგანად ეშინია, არ დააგვიანოს. თუმცა ისიც იცის, ეს შიში ამაოა და ზედმეტი. ყველაფერი თავის დროზე იქნება, ყველაფერი მოესწრება. ხანდახან პირდაპირ ყელში ამოგივა კაცს საქმე და თავგზას აგბზნევს, შენდაუნებურად აგაფორიაქებს. ყველაფერი ერთადაა გასაკეთებელი, ერთბაშად მოსაგვარებელი, ყველგან კი, ცხადია, ვერ იქნები. ხანდახან დღეში ხუთი აფიშის დაკაბადონებაც უწევს მიხეილს.

მაგრამ კარგი დაგემაართოს, თუ მარტო აფიშების დაკაბადონებას გაკმარებენ და სხვას აღარაფერს მოგთხოვენ. ერთი წუთი არაა მოსვენება: ერთს გააკეთებ, მოითავებ და მშვიდად ამოისუნთქავ, რომ იმავ წუთს მეორე საქმე მოგდევს უკან. ისიც საშური, საჩქარი, მოსათაგებელი და მოსაგვარებელი. აგერ წიგნია დასაკაბადონებელი, გამომცემლობა ითხოვს, საქმე ფერხდება და აბა ხომ ვერ მიატოვებს. აგერ გვერდებია ჩასასწორებელი, რათა დროზე მომზადდეს წიგნი დასაბეჭდად, ეგერ კიდევ ნაწყობს უნდა მიხედვა, მის ჩაუსწორებლად ხომ წიგნის დაკაბადონებას ვერ შეუდგები. ეგერაა და დღეში ცხრაჯერ მაინც დაურეკავენ კანტორიდან, რაღაცას სთხოვენ, რაღაცას შეეკითხებიან, ახსენებენ, აჩქარებენ, მას კი არ სჭირდება შეხსენება და მოთხოვნა — იცის, ყველაფერი ახსოვს და იცის, მაგრამ რამდენ რამეს გაწვდეს?.. ეგერ კიდევ ხან ერთი მუშა მოაკითხავს, ხან მეორე, ზოგი ახალ სამუშაოს ითხოვს, ზოგი რაღაცას ეკითხება, მან კი ყველას უნდა მოუსმინოს, ყველა უნდა გაარკვიოს, დაეხმაროს, ყველასათვის, ყველაფრისათვის უნდა მოიცალოს და გამონახოს საამისო დრო. ბევრს მუშაობს, ბევრს აკეთებს, მაგრამ გასაკეთებელი მაინც ბევრი რჩება და სწორედ ამიტომ, რომ გადაუხდელი ვალივით მიყვება ყოველ საღამოს მეორე დღისათვის გასაკეთებელი საქმის დარდი და წუხილი.

თავს გადაუტყევს ლურჯ ხალათს, სახელოებით შემოისკვნის წელზე და მზადაა საქმისათვის. რა შრიფტს არ ნახავს აქ კაცი, რა ზომისა და გარნიტურის შრიფტი არაა აქ მოქმედებაში — რვიანი, ათიანი, თექვსმეტისანი თუ ოცისანი, მრგვალი, თხელი, დაწვენილი, მთავრული თუ ჩვეულებრივი. პეტითი თუ კორპუსი, ქართული თუ რუსული, მაგრამ შრიფ-

ტის ნაკლებობა მაინც შესამჩნევად იგრძნობა. სამწუხაროდ სტამბას დღე-ისათვის არ გააჩნია ახალი ქართული შრიფტი, აკადემიური, ნონპარელი, ლუმბაძე და სხვა და სხვა. რა არ იწყობა და კაბადონდება აქ — მოსაწყვევი ბარათები, ტაბულები, დიაგრამები, კატალოგები, საბუღალტრო დავთრები, შემოსავლისა და გასავლის ბლანკები, საკანცელარიო წიგნები... და, რაც მთავარია, იწყობა წიგნები და ჟურნალი! ყოველი დამკვეთი თავისას მოითხოვს, ჩქარობს, ყველას თავისი ვალი და მოვალეობა აწუხებს და ყველაფერ ამაზე საამქროს უფროსმა უნდა იფიქროს და იზრუნოს.

წიგნის დაკაბადონება! ალბათ ბევრმა არ იცის, რაოდენ საპასუხისმგებლო, შრომატევადი და რთული საქმეა ეს. წიგნის დამკაბადონებელმა ზედმიწევნით ზუსტად უნდა იცოდეს ზომები, იცოდეს აბზაცის რომელი და რამდენი სტრიქონი გადაიტანოს მეორე გვერდზე, სად ჩაამატოს შპონი, სად მოაკლოს და სად მოუმატოს. შეიძლება ერთმა ზედმეტმა შპონმა დაარღვიოს გვერდის სიზუსტე. დამკაბადონებლის შეცდომა პირველად საბეჭდ მანქანაზე ჩნდება, პირველად მბეჭდავი აღმოაჩენს ხოლმე. ცუდად დაკაბადონებული წიგნის ბეჭდვა ჭირისდღესავით ეზარებათ მბეჭდავებს. და ეს სწორიცაა: თუ მბეჭდავმა ყოველი გვერდი არ გაასწორა, ისე ვერ მოიყვანს თავის ზომაზე და ნაბეჭდი ფურცლები წუნი გამოდის. მაგრამ რა უნდა ქნას? იცის, მაინც მისი გასაკეთებელია და ბუზლუნ-ბუზლუნით შეუდგება საქმეს. ამასობაში კი დრო იკარგება, მანქანა ცდება, ვინ იცის, აქამდე რამდენ ფურცელს ჩამოებჭდავდა უკვე. მაგრამ ხშირად ყველაფერში დამნაშავე დამკაბადონებელი კი არა, არამედ დაუდევარი, გამოუცდელი და საქმის უცოდინარი ჩამსწორებელია, რომელიც ისე მიუმატებს ერთ სტრიქონს კაბადონს, თითქოსდა გვერდის რეზინასავით გაწელვა შეიძლებოდეს. იმას კი არ უფიქრდება, რომ ამით სხვას აწუხებს და საქმეს აფერხებს.

ეს მაგალითი იმისათვის მოვიტანე, რომ მკითხველს ასე თუ ისე წარმოდგენა მაინც ჰქონდეს დამკაბადონებლის მეტად პასუხსაგებ მოვალეობაზე და იმაზე, თუ როგორ ჯაჭვურადაა გადახლართული ერთი პროცესი მეორეზე და ხშირად როგორ აფერხებს ერთის შეცდომა და დაუღევრობა მეორეს, როგორ იკარგება ამის გამო მეტად ძვირფასი, სტამბაში ოქროდ ღირებული დრო.

მიხეილზე კი ამას ვერაფრით ვერ ვიტყვი. მბეჭდავებს უხარიათ მის მიერ დაკაბადონებული წიგნის ბეჭდვა. გაიტანენ მანქანაზე, მოამზადებენ დასაბეჭდად და მორჩა, ყველაფერი რიგზეა, ზომა მისხალ-მისხალაა დაცული, არავითარი ჩამატება, მოკლება და გასწორება, მიდი და ბეჭდე.

საამქროში კიდევ ერთდებათ და კიდევ ეშინიათ მისი. მკაცრიცაა და 3 ჟურნალი „ქორონი“, № 1

სამართლიანიც, უსაქმოდ რომ დაინახავს ვინმეს, ანდა კიდევ ლაპარაკში გართულს, ერთს დაიქუხებს, აბობოქრდება და ყველაფერი რიგზეა, დამნაშავე მაშინვე გრძნობს თავის დანაშაულს და უხმოდ ჰკიდებს საქმეს ხელს. წესრიგის მოყვარული კაცია მიშა, უწესრიგობას, უთაურობას და უყაირათობას ვერ იტანს, ანკი ვინ გაამტყუნებს ამისათვის. მასთან უმიზეზოდ ვერავინ ვერ დაიგვიანებს, ვერავინ ვერ გააცდენს ერთ წუთსაც კი. თუკი საამისო საშუალებაა, სულო ამოდი და წადიო ისე თუ არაა საქმე, თუ ასეთ დროს გაშვებას, გათავისუფლებას სთხოვს ვინმე, არასდიდებით არ გააწბილებს, აუცილებლად გაუშვებს. სამართლიანი კაცია: სამაქროს, თავისი მუშაკების ინტერესებს კბილებით დაიცავს, იდავებს, იყვირებს და თავისას მიაღწევს. ამის საილუსტრაციოდ ერთი მაგალითიც კმარა: ერთ-ერთ ახალგაზრდა მუშას, ჩამრჩევს, ბებია გარდაეცვალა. ადგა ეს ჩამრჩევი და კანტორაში განცხადება აიტანა — ასე და ასეა საქმე და სამი დღის უფასო შვებულება მომეცითო. მისი თხოვნა დააკმაყოფილეს. მიხეილს კი ამის შესახებ არაფერი სცოდნია. როცა საქმის ვითარება გაიგო, აყვირდა, ავარდა და დავარდა: — ეს როგორ, კაცო, რას ლაპარაკობთ თქვენ, აღამიანს შინაური გარდაეცვალა, თქვენ კი ხელფასს უქვითავთო. ბევრი რომ არ გავაგრძელო, ის განცხადება უკან დააბრუნებინა, ის სამი დღის ხელფასიც უკლებლივ გამოაწერინა.

აი, ასეთი კაცია მიხეილ ნოვოჩენსკი. ერთი შეხედვით მკაცრი, გოროზი და კუშტი, ნამდვილად კი გულკეთილი, სამართლიანი და კაცთმოყვარე.

როგორ მოხვდა იგი სტამბაში, არ გაინტერესებთ?

— შვიდწლელის დამთავრების შემდეგ, 1930 წელს, გადავწყვიტე სადმე დამეწყო მუშაობა — ყვება მიხეილი — ერთ დღეს, როცა ჩვეულებრივ სამუშაოს საძებნელად ვიყავი წასული, ქუჩაში ლამაზად გაფორმებული აფიშები დავინახე. მივედი და მივატყერდი. ეს იყო ცირკის აფიშა. იგი ისე ძალიან მომეწონა, მახსოვს, გავივლე გულში — რა იქნებოდა მეც შემეძლოს ასეთების გაკეთება-მეთქი. ვიღაცას ვკითხე კიდევ ამის შესახებ. მითხრა, ასეთებს სტამბაში ამზადებენო.

როცა ესა თუ ის ახალბედა პირველად შედის საწარმოში სამუშაოდ, ყველაზე მთავარი მნიშვნელობა უპირველეს ყოვლისა ერთ ფაქტორს აქვს — როგორი მასწავლებელი, როგორი ოსტატი შეხვდება მას. მან, ვისაც შენი აღზრდა ანდეს, შეიძლება საქმე ისე შეგაყვაროს, რომ მთელი სიცოცხლის განმავლობაში ამ პირველად არჩეულ გზას გაყვე და არასოდეს, არასდიდებით, არავითარ შემთხვევაში არ ინანო რამე. შეიძლება კი მოხდეს პირიქითაც — სულ თავბედი იწყებო, ეს როგორ დამემართა, ასე რამ შემაცდინა და აქ რამ მომიყვანაო. და სწორედ ამის გამოცაა, რომ იწყება ახალ-ახალი ადგილების ძებნა, წამლაუწუმ ახალი

და ახალი პროფესიების ათვისება და გამოცვლა. ამ მხრივ მიხეილს წამ-
დებოდა რომ გაუმართლა; მისი მასწავლებელი და პირველი გზის გამკვ-
ლევი ს. ხაზარაძე იყო, ქუთაისის სტამბაში ყველაზე გამოცდილი ოსტა-
ტი, პირველი მეაფიშე მთელს ქუთაისში. რა გასაკვირია, ასეთი მასწავ-
ლებლის ხელში არც შეიძლებოდა არ მოენდომებინა, სიბეჭითე და მუ-
ყაითობა არ გამოეჩინა მიხეილს, გულისყურით არ მოკიდებოდა საქმეს.

მოინდომა კიდევ, საქმემაც, გასაკეთებელმა, ასათვისებელმა პრო-
ფესიამაც დაინტერესა. მალე აულო ალლო ყველაფერს. საქმე და გასა-
კეთებელი კი მარტივი და უბრალოდ დასაძლევია როდი იყო. გაფაციცე-
ბული მისჩერებოდა ხელებში ოსტატს, იმახსოვრებდა მის ყოველ მოძ-
რაობას, ყოველ ნათქვამ სიტყვას, შენიშვნასა და ღარიგებას. ისინი ---
მასწავლებელი და მოსწავლე ადვილად უგებდნენ ერთმანეთს, უსიტყ-
ვოდ, უთქმელადაც ესმოდათ ერთმანეთისა. ხედავდა, ხვდებოდა მასწავ-
ლებელი. მოსწავლე მონდომებული, დაკვირვებული და მოწადინებული
იყო და უხაროდა, ძალიან უხაროდა გულში, თუმცა სიტყვით ტყუილუბ-
რალოდ არასოდეს შეაქებდა, არც უმიზეზოდ დატუქსავდა ზოგიერთი
ოსტატივით. წაქეზება კი უყვარდა: შენ ნუ გეშინია, გული ნუ გაგიტყ-
დება, თანდათან ყველაფერს აითვისებ და შეეჩვევი. ერთბაშად გორის
ციხე არ აშენებულაო, — ხშირად ეუბნებოდა მიხეილს.

— რამდენ ხანს უნდა ყოფილიყავი მოსწავლედ? — ვეკითხები დაი-
ნტერესებული. — თანრიგს როდის აძლევდნენ?

თითქოს იხსენებსო, წამით სდუმს, დინჯად ისევამს ლოყაზე ხელის-
გულს, მერე კი მეუბნება: — მაშინ საქმე სულ სხვანაირად იყო. ახლა
რომაა, ისე კი არა: დებულების თანახმად ერთი წელი უნდა გასულიყო,
მხოლოდ ამის შემდეგ მიიღებდი თანრიგს. ახლა კი გაცილებით მოკლე
დროში შეიძლება მიიღო.

— მაშინაც კი, თუ მოსწავლე გაცილებით ადრე დაეუფლებოდა პრო-
ფესიას? — ვეძიებ დაინტერესებული.

— კი, მაშინაც! — მიდასტურებს იგი, — მაგრამ უშვებდნენ გამო-
ნაკლისსაც, თუმცა, ეს იშვიათად ხდებოდა. თუ მოსწავლე ერთი წლის
განმავლობაში სათანადოდ აითვისებდა ყველაფერს, მას ეძლეოდა გარკ-
ვეული თანრიგი და ენიშნებოდა ხელფასი.

— და თუ ვერ დაეუფლებოდა, მაშინ?

— თუ ერთ წელიწადში ვერ დაეუფლებოდა, არა? მაშინ. ჩემო ბი-
ძია, გეტყოდნენ: სტამბაში სამუშაოდ არ გამოდგებოდა და უბოდიშოდ მი-
გაბრძანებდნენ გარეთ.

— შენ რამდენ ხანში აითვისე პროფესია. მიშა-ბატონო?

— სამ თვეში.

— სამ თვეში? ალბათ ძალიან ნიჭიერი იყავი.

— რა ვიცი, აბა?! — ხელებს შლის და იღიმება: — არა, უნიჭო როდი ვიყავი, მაგრამ, რაც მთავარია, მასწავლებელი მყავდა საუკეთესო. ისე აგისწიდა, თავში ჩაგიდებდა პირდაპირ. მოგესმინა, დაინტერესებულყავი, მოგენდომებინა და მეტი არ იყო საჭირო.

ყველაფერს თავის ყოფილ მასწავლებელს მიაწერს. მაგრამ ერთი კითხვა ისმება: ახლაც ხომ არიან კარგი მასწავლებლები? და თუ არიან, რატომ არაა საიმედო პოლიგრაფისტების ახალი კადრი, ახალი ცვლა, რომელსაც ძველი კადრის შეცვლა შეეძლება? ეს კითხვა მიტრიალებს თავში, მინდა ვკითხო, ამამაიც გავერკვე, მაგრამ, რატომღაც მერიდება და ჩემს განაფიქრს ვერ ვუმხელ.

მას კი ლითონის სპეციალური დაფით მოაქვს ჩასწორებული ნაწყობი და განაგრძობს წიგნის დაკაბადონებას.

ისევ ისე, მდუმარედ ვუცქერი მუშაობაში გართულს. არც ის იღებს ხმას და კარგახანს გრძელდება დუმილი.

— შემდეგ რა იყო მიშა-ბატონო? — ვაპარებ შეკითხვას.

— შემდეგ? — ცალ წარბს სწევს, ხელის ზურგს ისვამს ტუჩებზე და ჭოკლედ სჭრის: — ისეთი არაფერი: ვმუშაობდი, თანდათანობით ვეუფლებოდი პროფესიას და, თანაც, კომკავშირულ ათწლედში ვსწავლობდი.

1937 წელს მიხეილი სამხედრო კომისარიატში გამოიძახეს და დაუწყეს სამხედრო საქმის სწავლება. ორი თვის შემდეგ მას სროლის ინსტრუქტორის წოდება მიანიჭეს. იმავე წლის ზაფხულში იგი სავალდებულო სამხედრო სამსახურში გაიწვიეს. შემდეგ კი, როგორც პოლიგრაფისტი, გადაიყვანეს ერთ-ერთი სამხედრო გაზეთის სტამბაში ასოთამწყობად.

— იცი ვინ თანამშრომლობდა მაშინ გაზეთში? — მეკითხება მოულოდნელად და თვითონვე მაძლევს პასუხს: — ჩემი სეხნია, მიხეილ დავითაშვილი, ახლა გაზეთ „სოფლის ცხოვრების“ რედაქტორი რომაა.

1939 წელს, სავალდებულო სამსახურის მოხდის შემდეგ მიხეილი ისევ ქუთაისში დაბრუნდა და მშობლიურ სტამბაში განაგრძო მუშაობა.

მაგრამ იქ დიდხანს არ დარჩენილა. რამდენიმე თვის შემდეგ კომკავშირის საქალაქო კომიტეტში გამოიძახეს: კომკავშირული საგზურით უნდა წახვიდეო, უთხრეს.

— მაინც სად მგზავნი? — დაეკითხა მიხეილი მდივანს.

— აჭარაში. — იყო პასუხი. — ჩახვალ ბათუმში, იქედან კი ისინი გაგზავნიან სადაც საჭიროა. რას იზამ, წახვალ?

— წავალ, — მტკიცედ მიუგო მიხეილმა, — თუ საჭიროა წავალ.

მეორე დღეს უკვე ბათუმში იყო. აქედან იგი ხულოში გაგზავნეს. იქ სამი თვე დაჰყო, შემდეგ კი ქედის რაიონულ სტამბაში გადაიყვანეს. თე-

ქვესმეტი წელი დაჰყო მიხეილმა იქ. აკაბადონებდა გაზეთს „ბოლშევიკური კოლმეურნეობისათვის“, სხვადასხვა აფიშებს... გაზეთის მეთათვე ნომრის გამოსვლასთან დაკავშირებით იგი აჭარის ასსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის საპატიო სიგელით დააჯილდოვეს.

დიდი ავტორიტეტით, სიყვარულითა და პატივისცემით სარგებლობდა მიხეილი ქედელ მშრომელებს შორის. მას აფასებდნენ როგორც კარგ სპეციალისტსა და კარგ მეგობარს, როგორც გულისხმიერ მასწავლებელსა და თავისი საქმის ზედმიწევნით მცოდნეს.

ნუთუ არასოდეს გაჭირვებია მუშაობა ამ კაცს? გაჭირვებით როგორ არ გაჭირვებია, მაგრამ შეზარებით კი ერთხელაც არ შეზარებია და ეს იყო ალბათ გადამწყვეტი. ერთხელაც არ დაუწუწუნია და არ გაუთათხავს თავისი თავი იმის გამო, რომ მაინცდამაინც ასეთი პროფესია აირჩია. განსაკუთრებით ომის წლებში უჭირდა მიხეილს. რედაქციაში ხალხი აკლდათ, თავის დროზე არ აწვდიდნენ დასაკაბადონებელ მასალას. გაზეთი კი ხელით იწყობოდა, აბა სად იყო ლინოტიპები, ლარიბი იყო საშრიფტო მეურნეობა, დაკაბადონება ხდებოდა გვიან ღამით, ღამის შუქზე, ძნელდებოდა საბეჭდო მანქანაზე შეცდომების ჩასწორება. მაგრამ ყველაფერს უძლებდა მიხეილი, მტკიცედ იდგა თავის პოსტზე. მან იცოდა მხოლოდ ერთი რამ: ასე იყო საჭირო, ამას მოითხოვდნენ მისგან, ამას მოითხოვდა მისი სინდისი და პატიოსნება. გაზეთის დაგვიანება არაფრით არ შეიძლებოდა. იგი თავის დროზე უნდა გამოსულიყო და გამოდიოდა კიდეც. ვინ იცის რამდენი ცივი, ყინვიანი ღამე გაუთენებია სტამბაში ნახევრად მძინარეს, მაგრამ მაინც ფეხზე მდგომს, მხნესა და იმედიანს.

მარტო საქმის კარგი შემსრულებელი როდი იყო მიხეილი. იგი ამავე დროს კარგი, გულისხმიერი მასწავლებელი იყო, ისეთი, რომელიც ყველაფერს აუხსნის მოსწავლეს, შეასწავლის, გაარკვევს და, რაც მთავარია, საქმის, პროფესიის სიყვარულს შთაუწერავს. მას ყველაფერი შეეძლო მიეცა თავისი მოსწავლისათვის, მისგან კი მხოლოდ ერთსა და ერთადერთ რამეს მოითხოვდა — რასაც თვითონ ასწავლიდა, ის აეთვისებინა და გულით მოკიდებოდა საქმეს.

ბევრი პოლიგრაფისტი გამოზარდა მიხეილმა ქედაში მისი მუშაობის თექვსმეტი წლის მანძილზე. ბევრი მათგანი ახლაც წარმატებით შრომობს ქედის სტამბაში და განაგრძობს იმ საქმეს, რაც ერთხელ მიხეილმა შეასწავლა და შეაყვარა. აი, ზოგი მათგანი: ა. გორაძე, ა. შერვაშიძე, ქ. ლიასაშიძე...

— განა შენი ყოფილი მოსწავლეებიდან არცერთი არ ჩამოშორებია სტამბას? — ვეკითხები მას.

— კი, ზოგიერთები ჩამოშორდნენ, — მპასუხობს იგი, — მაგრამ უმეტესობა ხომ დარჩა?

დარჩა და სწორედ ეს უმეტესობა ამართლებს კიდეც მას და მართლაც აქედანაც ჩანს, რომ მის ღვაწლს ამოდ არ ჩაუვლია.

ომმა ბევრის სიცოცხლე შეიწირა, ბევრი ვეღარ დაუბრუნდა, მოშლიურ სახლ-კარს. მას ვერც მიხეილის მოსწავლეებიც გადაუორჩნენ. დიდ სამამულო ომში დაიღუპნენ მისი აღზრდილები, ძმები დიასამიძეები, რომელთაც ახლაც გულისტკივილით იგონებს.

გადიოდა დრო. თვე-თვეს მისდევდა, წელი წელს. თანდათანობით ოსტატდებოდა მიხეილი, ეუფლებოდა ცოდნას, ეზიარებოდა პოლიგრაფიის საიდუმლოებებს. ყოველი დღე რაღაც სიახლის მომტანი იყო მისთვის, რაღაც ახლის შემოქმედი და დამბადებელი. ეს თავისთავად გასაგებიცაა, დღევანდელმა დღემ ყოველთვის უნდა აჯობოს გუშინდელს, ხვალინდელმა კი დღევანდელს. ამაშია სწორედ ადამიანის არსებობის არსი და უპირველესი მიზანი.

ქედის რაიონული სტამბიდან ბათუმის რაიონულ სტამბაში გადმოვიდა მიხეილი. იქიდან კი, 1963 წელს ბათუმის მეცხრე სტამბაში ვანაგრძო მუშაობა...

თავისთავად ცხადია, რომ ყოველ წარმოებას, ქარხანა იქნება ეს, ფაბრიკა, კომბინატი თუ მსხვილი საწარმოო გაერთიანება, თავისი შინაგანი, ჭერ კიდეც გადაუჭრელი პრობლემები აქვს მოსაგვარებელი. ეს პრობლემები, რომელიც გარეშე პირთათვის დაფარულია, უცხო და შეუმჩნეველი, აღელვებს კიდეც ამა თუ იმ საწარმოს ხელმძღვანელობას. იგი ასე თუ ისე ყველაზე უფრო სტამბაში იჩენს თავს. ამას კი თავისი მიზეზები გააჩნია, რომლის გადაწყვეტა არცთუ ისე ადვილი და ხელწამოსაკრავი საქმეა. აქ, სტამბაში იმდენი რამაა გასაქმებელ-მოსაგვარებელი, რომ პირდაპირ დაიბნევა კაცი, ვერ გაიგებ, რომელი საქმიდან დაიწყო უპირველესად და რომელით დაამთავრო, სწორედ ეს მოსაგვარებელი საქმეები, გადაუჭრელი პრობლემები არ აძლევს გასაქანს აჭარის პოლიგრაფიული საწარმოო გაერთიანების ხელმძღვანელობას. სწორედ ამაზე შესტკივთ გული სტამბის მესვეურებს. მათ შორის, რა თქმა უნდა, მიხეილსაც.

სტამბაში უმეტესობა ძველი მანქანებია, ნაკლები, მცირე წარმადობისა. მათ შორის ნამდვილი ვეტერანებიც არიან 70-80 წლის წინათ გამოშვებული. უმეტესობა ამ მანქანებისა დიდიხნის წინათ იყო ჩამოსაწერი. რაღა თქმა უნდა, ასეთი ტექნიკით ძნელია გეგმის შესრულება. არ კმარა მუშახელი, არ არის კადრი, სპეციალისტები!

ჰოდა, ვინ უნდა იზრუნოს ყოველივე ამაზე? რა თქმა უნდა სტამბის ხელმძღვანელობამ, ყველა იმათგანმა, ვისაც ნამდვილად შესტკივა გული რესპუბლიკის პოლიგრაფიულ ცენტრზე... ზრუნავენ კიდეც და რამდენად სასიხარულოა ის ფაქტი, რომ ამ მხრივ უკვე მოხდა ძვრა, გადაიდგა გარ-

კვეთილი ნაბიჯი. მაგრამ ყველაფერი ის, რაც გაკეთდა, მხოლოდ და მხოლოდ წვეთია ზღვაში იმასთან შედარებით, რაც გასაკეთებელ-მოსაგვარებელია. ამ საერთო და მოსაგვარებელ საქმეში მიხეილი გვერდზე როდესაც დგას, მას ყოველთვის აქვს რაღაც ახალი, საქმიანი წინადადება, რომელიც რაღაცით მაინც წინ წასწევს საქმეს და გამოასწორებს მდგომარეობას. სასიხარულოა, რომ ღირეჟია ყოველთვის ყურად იღებს მიხეილის წინადადებას.

ცნობილი ფაქტია: თუ ადამიანს ნამდვილად უყვარს თავისი საქმე, თავისი პროფესია, იგი ყოველთვის ცდილობს გვერდზე გადასდოს საკუთარი, პირადული და უპირველეს ყოვლისა საერთო, საზოგადოებრივი წარმოაჩინოს წინა პლანზე. ასეთი მშრომელი კაცი ნამდვილად ბედნიერია. იგი თავისუფალია ყოველგვარი ქვენაგრძნობებისაგან.

„ბედნიერების უეჭველი პირობა შრომაა: ჯერ ერთი, საყვარელი და თავისუფალი შრომა, მეორეც ფიზიკური შრომა, რომელიც კაცს მადას უღვიძებს და მაგარ, მშვიდ ძილს ჰგვრისო“, ამბობდა ლევ ტოლსტოი. და რომ ჰკითხო მიხეილს ახლა, ხარ თუ არა ბედნიერიო, მაშინვე, უყოყმანოდ დაგიდასტურებს: კი, ბედნიერი ვარო! და, რა თქმა უნდა, უპირველეს ყოვლისა მის ბედნიერებას მისი დაუზარელი და პატიოსანი შრომა განაპირობებს.

ბევრი რამ აფიქრებს ახლა ძველ ოსტატს, ბევრ რამეს უძირისძირდება და ეძებს კიდეც იმ ნაკლოვანებებისაგან თავის დახსნის გზებსა და საშუალებებს, რაც ჯერ კიდევ, სამწუხაროდ, შესამჩნევია სტამბის მუშაობაში და რაიც აგრერიგად ამუხრუჭებს საწარმოს.

თუკი ახლა სადმე, რომელიმე საწარმო სპეციალისტთა ნაკლებობას განიცდის, რაღათქმა უნდა, უპირველეს ყოვლისა ამ მხრივ ყველაზე უფრო პოლიგრაფიულ საწარმოს შია. მათ შორის კი ყველაზე უფრო ბათუმის სტამბას. აბა რაღა დასამალია და ახლა სტამბაში ცოტანი დარჩნენ კარგი სპეციალისტები, ისეთები, ერთხელ უკვე შესრულებული საქმე ხელმეორედ გასაკეთებელი რომ არ დაურჩეთ. დიახ, ცოტაა ასეთი კადრი, და არცთუ ისე დიდი იმედია იმისა, რომ ახლო მომავალში იქნება. ეს კადრები, სპეციალისტები ჰაერით ესაჭიროება სტამბას.

ახალგაზრდობა გაურბის სტამბას. არ სურს აქ იმუშაოს, დაეუფლოს პროფესიას, გახდეს კარგი სპეციალისტი. პირობები არ არისო, გაიმართლებს თავს ზოგიერთი. მაგრამ განა ეს სწორი და მართებულია? განა მაშინ უფრო უკეთესი პირობები იყო, როცა მიხეილი და მისი თანატოლები მიდიოდნენ სტამბაში პოლიგრაფიის ანბანის შესასწავლად? სხვას რომ თავი დავანებოთ, სტამბაში მუშაობა საინტერესოა, მიმზიდველი, საოცრად შემოქმედებითი. თუ, რა თქმა უნდა, თვითონ ახალგაზრდა, ახალბედა იგრძნობს, ჩაწვდება ამას, თუ შემოქმედებითად მიუდგება ამ საკითხს.

მიხეილისნაირ ადამიანებზე უთქვამს პოეტ სტეფანე შჩიპაჩევს ეს სტროქონები...

ოცდაათწლისას გვქონდა ჭალარა,
არ ვბერდებოდით სამოცისანი!

არა, მას არასდიდებით არ შეუძლია დასვენება და უქმად ხელისგულების დაკრეფა მკერდზე. მან კარგად იცის, რომ სწორედ მოძრაობაშია სწორედ საქმიანობაშია ცხოვრების მთავარი აზრი, არსი და უპირველესი მიზანი.

— რომ არ ვიმუშაო, რომ გავჩერდე, ასე მგონია ნამდვილად მოვკვდები, — მეუბნება იგი და წამიერი პაუზისა და ჩაფიქრების შემდეგ ისევ განაგრძობს დინჯად: — მეტყვიან ხანდახან: რა გავიჭირდა კაცო, ამხელა პენსიას ღებულობ, ცუდად არ ცხოვრობ, ამდენხანს ხომ იმუშავე, გეყო აწი, დაჯექი, დაისვენე და ჭამეო. რა იცოან მათ? განა მარტო ჰამისათვის და ფულის გასაქვებლად შრომობს კაცი?

კეთილსინდისიერ შრომას შეჩვეულმა კაცმა არც შეიძლება სხვანაირად იმსჯელოს და იფიქროს. არც შეიძლება ამისთანა წრთობის კაცმა სხვანაირად იწამოს და ირწმუნოს, ასეთმა კაცმა არ შეიძლება ბოლომდე არ იმუშაოს, სანამ შეეძლება, არ იშრომოს ისე, როგორც ბებერმა ხარმა რომ დაიღლება, დაიჩოქებს, უღლის ქვეშ და მაინც აიტანს, მუხლებით აიტანს აღმართში ტვირთს.

— იმის მიხედვით კი არ უნდა იმუშაო კაცმა, თუ რამდენს გინაზღაურებენ შრომაში, არამედ იმის მიხედვით, თუ რამდენად რგებს შენი შრომა წარმოებასა და შენს კოლექტივს, — იტყვის ხოლმე ხანდახან სხვების, ახალგაზრდა, ახალბედა მუშების გასაგონად და შესაგონებლად. და ეს სწორიცაა, ასე თუ არ გწამს, მაშინ არც წარმოებისათვის ვარგისარ და არც საკუთარი თავისთვის.

ალბათ ბევრმა იცის, თუ რა კარგი, გამართული, ყოველმხრივ აღჭურვილი კომბინატი აქვთ ქუთაისელ პოლიგრაფისტებს... უამრავი ნაცნობ-შეგობარი ჰყავს მიხეილს ქუთაისში. ჰოდა, თავისუფალ დროს ჩავა, ჩააკითხავს კოლეგებს და არასოდეს ხელცარიელი არ დაბრუნდება უკან — ხან რას ჩამოიტანს სტამბისათვის და ხან რას. და ამას აკეთებს სრულიად უანგაროდ, დაუვალებლად, საკუთარი ინიციატივით, ყოველგვარი გადახდისა და ანაზღაურების გარეშე. სწორედ აქედანაც ჩანს მისი კაიკაცობა და პროფესიული ალაღმართლობა.

მარტო შენ რომ იცოდე, მარტო რომ შენ შეგეძლოს და გეხერხებოდეს, ეს როდია მთავარი, ეს როდია საკმარისი. თუ საერთო, სახალხო საქმისათვის ნამდვილად კი შეგბქვივა გული, სხვებმაც უნდა იცოდნენ, უნდა ვრკვეოდნენ და გაეგებოდეთ, უნდა ასწავლო, უნდა გაუზიარო შენი ცო-

დნა-გამოცდილება...“ — არარად ვაგდებ რაიმის ცოდნას, თუნდაც ერთობ ფარსავისა, თუ კი მეტყვიან შენ ერთმა უნდა იცოდეს ეგა და სხვამ არავინო. ზენარი სიბრძნეც რომ ეწილადებინათ ჩემდა, ოღონდ ერთის პირობით, იყუჩე, არ გაამხილოო, უკუვაგდებდი ალბათ“, — ამბობდა სენეკა.

ასე ამბობს მიხეილიც, ასე სწამს მას, ასე სჯერა და მიაჩნია. მართო მან იცოდეს ყველაფერი და სხვამ კი არავინ, ასეთ ცრუ მოძღვრებასა და მცდარ ჭეშმარიტებას ვერ იგუეებს იგი.

— ვინმე რომ მოვიდოდეს, ახალგაზრდა, რომელიც ბოლომდე დარჩებოდა და იმუშავებდა აქ, ძალიან გამიხარდებოდა. ავდგებოდი, ავუხსნიდი, ყველაფერს შევასწავლიდი, მაგრამ არავინ რომ არ მოდის? არავის რომ არ უნდა? არადა ყოველთვის ხომ არ ვიქნები კაცო მე?! — უყვარდა ხოლმე თქმა დაფარული გულისტივილით.

და აი ეს სურვილიც შეუსრულდა ვეტერანს, ვისაც ნატრობდა მოვიდა კიდევ, მოვიდა ისეთი, როგორიც მას სურდა — ახალგაზრდა, მკვარცხლი, საზრიანი, მონდომებული და საქმის მოყვარული. ნამუსიანად, გულისყურით მოეკიდა საქმეს. რამდენიმე თვის განმავლობაში თავისებურად წრთენიდა და მოძღვრავდა მას მიხეილი. უხსნიდა, ასწავლიდა, არკვევდა. თანაც იმასაც ეუბნებოდა რომ აქ, სტამბაში მუშაობა მეტად საინტერესო, შემოქმედებითია და მეტად საჭირო. პირველ ხანებში, რალა თქმა უნდა, ისე იოლად როდი წარიმართა საქმე, როგორც მათ — მასწავლებელსა და მოსწავლეს სურდა, მაგრამ მიხეილმა კარგად იცოდა, რომ ერთბაშად, ერთი ხელის მოსმით არაფერი კეთდება და თავის აღსაზრდელს შრომასთან ერთად მოთმინებასაც ასწავლიდა, პირველად საზრიფტე მეურნეობა, შრიფტის სახეობები ვააცნო, მერე პატარ-პატარა ტექსტების აწყობა დაავალა, მერე კი თანდათან რთულ საქმეებშიაც გაარკვია. წიგნის დაკაბადონებისას ამოიყენა გვერდით და დაკაბადონების „საიდუმლოებების“ გამხელასაც შეუდგა... მალე გაუგეს და შეეთვისნენ ერთმანეთს ახალბედა და ვეტერანი. საკმარისი იყო ოსტატის ერთი სიტყვა, რომ მოსწავლეს იგი უსიტყვოდ შეესრულებინა. შესცქეროდა მიხეილი მას და უხაროდა გულში ასეთ მონდომებულსა და მოწადინებულს რომ ხედავდა: — „არა, თუ არ იზარმაცა და გული არ აიცრუა საქმეზე, მავიდან კარგი პოლიგრაფისტი დადგება, კოჭებში ეტყობა“ — ფიქრობდა და რატომღაც თავისი ახალგაზრდობა, თავისი პირველი ნაბიჯები, პირველი გაკვეთილები სტამბაში და თავისი ყოფილი მასწავლებელი ახსენდებოდა.

ახლა უკვე მიხეილის ყოფილი მოსწავლე ედიშერ გირკელიძე მეოთხე თანრიგის პოლიგრაფისტია. თუ იმასაც გავითვალისწინებთ, რაოდენ რთულია ასოთამწყობის პროფესიის ათვისება, ისიც სულ რაღაც რამდენიმე

თვეში, მაშინ ეს მნიშვნელოვან წარმატებად და გამარჯვებად უნდა ჩა-
ვთვალოთ ორივეს — მიხეილსაც და ელიშერსაც, ახლა ელიშერი ყო-
ველ პროცესს ისე კარგად, ისე შეუმცდარად ასრულებს, როგორც ეს
თავის ყოფილ მასწავლებელს სურს და შეუძლია.

ახლაც ისევ ერთად არიან ვეტერანი და ახალბედა, მხარდამხარ ულ-
განან ერთმანეთს, ერთად აკეთებენ ყველაფერს და საოცრად კარგად ეს-
მით ერთმანეთისა.

სამწუხაროდ ამჟამად საამქროში ცოტანი არიან თავიანთი საქმის ისე-
თი სპეციალისტები როგორებიც, ვთქვათ, ასოთამწყობი გალია სინიან-
სკაია და ლინოტიპისტი ზაირა ჭლარკავა არიან. ეს უკანასკნელი თექვსმე-
ტი წლისა ყოფილა სტამბაში რომ მოსულა სამუშაოდ. ახლა იგი სტამბის
საუკეთესო ლინოტიპისტია და დღიურ ნორმებს დიდი გადაჭარბებით —
120-150 პროცენტით ასრულებს, ამასთან, მისი აწყობილი ტექსტი უშეც-
დომოა. მიხეილი ძალიან ემადლიერება მას, კმაყოფილია მისი მუშაო-
ბით: — აი, ასეთები ბარე სამი რომ მოგვცა, კაი დაგემართოს, მაშინ არა-
ფერი არ გაგვიჭირდებოდა. გეგმას შევასრულებდით კი არადა გადავაჭა-
რებდით კიდევ, — იტყვის ხოლმე ხანდახან, — აი, შეხედე, მის აწყო-
ბილ გრანკებში თითო-ოროლა შეცდომას თუ მიაგნებ... მაგრამ სად
გვყავს ასეთები?

და მართლაც, სამწუხაროდ ასეთი სპეციალისტები არამარტო ამ საამ-
ქროში, მთელ სტამბაშიაც თითებზე ჩამოსათვლელები არიან. და სწორედ
ამის გამოა ასე რომ უჭირს სტამბას.

საუბარი ჩამოვარდა ახალი კადრის, ახალი სპეციალისტების მომზა-
დების გარშემო, დაისვა კითხვა, თუ სად უნდა მომზადდეს ეს სპეციალი-
სტი — უშუალოდ აქ, საწარმოში თუ თბილისის პოლიგრაფიულ ტექნი-
კუმში?

ამაზე მიხეილს თავისი აზრი აქვს: — მე, რა თქმა უნდა, ტექნიკუმის
საწინააღმდეგო არაფერი მაქვს, მაგრამ... თუ კარგად ჩავუღრმავდებით
საქმეს, კადრის მომზადება მაინც აქ, უშუალოდ საწარმოშია უკეთესი და
აი რატომ: შენს მიერ მომზადებულ მოსწავლეს უფრო ესმის შენი, უფ-
რო გიგებს, უფრო გეჩვენება, საქმესაც უფრო გულდადებით აკეთებს...
ამასწინათ ტექნიკუმიდან მოსწავლეები გამოგვიგზავნეს საწარმოო პრაქ-
ტიკაზე. მაინცდამაინც არ უსკდებოდათ ცოდნით თავი. ერთს დავავალე
შპონები მომიტანე-მეთქი და მარხანები დამიხვავა მაგიდაზე. როგორ,
შპონი რაა და მარხანი რაა ეს არ ასწავლეს იქ? ასწავლეს, მაგრამ არ ის-
წავლა, არ აითვისა...

იმაზე დავა, თუ უშუალოდ სად ჯობია მოსწავლის მომზადება, ალ-
ბათ ძალიან შორს წავვიყვანდა, მაგრამ ჩემი აზრით, ამ საქმისა მიხეილს
უფრო გაეგება...

გადაწყდა, ბათუმში უნდა აიგოს ტექნიკის უკანასკნელი სიტყვით აღჭურვილი პოლიგრაფიული კომბინატი. პროექტი უკვე დამტკიცებულია და მალე მშენებლობაც დაიწყება. მაგრამ სანამ ეს მოხდებოდეს, სანამ ახალი კომბინატი ჩადგებოდეს მწყობრში, საჭიროა მთელი ძალების მობილიზება, რათა არსებული გზით, არსებული რესურსებისა და შესაძლებლობის სრული ამოქმედებით წინ წაიწიოს საქმემ, გამოსწორდეს ის ხარვეზები და ჩავარდნები, სამწუხაროდ ჯერ კიდევ რომ გააჩნია ბათუმის სტამბას. საჭიროა აქედანვე შევუდგეთ ზრუნვას იმაზე, რათა დროულად მომზადდეს პოლიგრაფისტთა ახალი კადრი ახალი კომბინატისათვის.

— რას იზამ მიშა-ბატონო, ძველებურად იმუშავენ ახალ კომბინატში, თუ დაისვენებ? — ვეკითხები მე.

— შენ რა, სიძაბუნე შემატყვე თუ?... ვიმუშავენ და მეტსაც არ ვიზამ? ერთი ისე დავტრიალდები... — სათქმელს აღარ ამთავრებს და ოცნებაში წასულივით იდუმალად მომღიმარე განაგრძობს საქმეს.

ბევრი მედალი და ჯილდო აქვს მიღებული მიხეილს პოლიგრაფიის დარგში ხანგრძლივი და უანგარო მუშაობისათვის. შარშან იგი საკავშირო ბეჭდვითი სიტყვის სახელმწიფო კომიტეტმა უანგარო მუშაობისათვის სპეციალური სიგელით დააჯილდოვა, მიღებული აქვს მესამე ხარისხის ორდენი „შრომითი მამაცობისათვის“.

ჯილდო, დაფასება ახარებს მუშა-კაცის გულს.

სამუშაოდან ჩვეულებრივ ყველაზე გვიან წასული ნელ-ნელა მიუყვება ნაცნობ ქუჩებს, გზაზე ნაცნობებს ესალმება, ქუდს მოუხდის, თავს დაუკრავს, ხელს ჩამოართმევს და მოიკითხავს. ისე აბა როგორ მოხდება, რომ გზად წიგნის მალაზიაში არ შეიაროს და თვალი არ გადაავლოს წიგნებს, არ გადაათვალიეროს და მისთვის საჭირო წიგნი არ აირჩიოს. სახლში მისული ივახშმებს, გაზეთებს გადაათვალიერებს, მერე მეუღლესთან ერთად საინტერესო ტელეგადაცემას ნახავს და მერე იძინებს, რათა მეორე დილით, როგორც ყოველთვის, ჩვეულებრივ ადრე ადგეს და სამუშაოს დაწყებამდე ერთი საათით ადრე მაინც მივიდეს თავის საამქროში, რომ ყოველმხრივ მომზადებული შეხვდეს ახალ, მორიგ სამუშაო დღეს. დაე, არ მოშლოდეს მიხეილს ეს გზები და ეს საზრუნავი.

ნიკო კახიძე

ბათუმის წარსულიდან

1925 წლის 25 სექტემბრიდან 5 ოქტომბრამდე ბათუმში ჩატარდა „შავი ზღვის სანაპიროსა და დასავლეთ კავკასიის მხარეთმცოდნეების მეორე ყრილობა“.*

ამ ყრილობის მონაწილე მეც გახლდით და მთელი ათი-თორმეტი დღის განმავლობაში რალაც უცნაური სიტბო და სიყვარული ღვიოდა გულში. ისეთი გრძნობა მქონდა, რომ ყველა ჩვენთაგანი, თბილისიდან ჩამოსული, ვალდებული იყო ეს სიტბო, სიყვარული უფრო გაეღვივებინა, უფრო გაეძლიერებინა და მოძმე აჭარლები გულში ჩაეკრა. ქუჩაში, როდესაც სოფლებიდან ჩამოსული გლეხები გვხვდებოდნენ გაბ-

რწყინებული თვალებით ვხვდებოდით, ვჩერდებოდით, გამარჯობას ვეუბნებოდით და შინაურულად მოვიკითხავდით, ასევე გვიპასუხებდნენ, იცოდნენ, გვამჩნევდნენ, ყრილობის დელეგატები ვიყავით. „ჩვენი ხალხი ხართ“, იტყოდნენ და იღიმებოდნენ.

თბილისიდან ჩამოსულთ დაგვეუფლა ისეთი გრძნობა, თითქოს ისევე უნდა დაგვეცვა აჭარა, როგორც ეს ხდებოდა 1878 წელს ან 1915 წელს.

როდესაც 1878 წელს აჭარა კვლავ შემოუერთდა საქართველოს, მოხდა უცნაური ამბავი. დაიწყო აჭარლების აჭარიდან წასვლა, „მუჰაჯირობა“. პირველ ხანებში ადმინისტრაციაც მოსახლეობას ისე ეკიდებოდა, როგორც დაპყრობილ უცხო ხალხს და არა კვლავ შემოერთებულ ძმას. ეს ეუცხოვათ და ვერ შეე-

* Второй Краеведческий съезд Черноморского побережья и Западного Кавказа 25/IX—5/X 1925 г. постановления и резолюции. Батуми — 1925.

გუნე ამას. ქართველი ინტელიგენცია სწრაფად ფეხზე დადგა, შექმნეს კომიტეტი აჭარელთა დასახმარებლად: ილია ჭავჭავაძე, აკაკი წერეთელი, ნიკო ნიკოლაძე და სხვა მოწინავენი ჩვენი მაშინდელი ცხოვრებისა, ჩაებნენ მუშაობაში, რომელსაც ეს უკუღმართობა უნდა გამოეწვრობინა.

ასევე მოხდა 1914-15 წლებში, როდესაც მეორე მსოფლიო ომის დროს რუსეთის ჯარმა უკან დაიხია. მოინდომეს აჭარელთა გადასახლება და აი სწორედ ამ დროს მთელი საქართველო ფეხზე დადგა. გულიც შესწევდა და მუხლიც. 1915 წლის საქართველო არა ჰგავდა 1878 წლის საქართველოს, ამ დროისათვის ის წელგამართული იყო თავისი მოწინავე ინტელიგენციით, მრავალი გაზეთი გამოდიოდა, რომელთაც ერთსულოვნად აიმაღლეს ხმა ამ დიდი უსამართლობის წინააღმდეგ. მიყრუებულ სოფლებში, შორეულ ციმბირში გადასახლებულ ქართველთა კოლონიებში, გერმანია-ავსტრიის ფრონტის ჯარისკაცებში, ჩვენს სკოლებში აგროვებდნენ ფულს აჭარელთა დახმარების ფონდისათვის. ერთსულოვნებამ თავისი გააკეთა, ბოროტ განზრახვაზე ხელი აიღეს.

და აი, 1925 წელს, როდესაც დავდიოდი ბათუმის ქუჩებში, აჭარის მიწაწყალზე, ვგრძნობდი, რომ მთელი ჩემი არსება, და არა მარტო ჩემი, სავესე იყო 1878 და

1915 წლების გრძნობებით, რომ საჭირო იყო დაგვეცა ღვიძლი ძმები.

საქმე იმაშია, რომ ეს ყრილობა მოიწვია შავი ზღვის სანაპიროს მხარეთმცოდნეობის საზოგადოებამ ისე, რომ საქართველოს რესპუბლიკის საზოგადოებრიობა სათანადოდ ინფორმირებული არ იყო, რის გამო ამ ყრილობის მთავარი მონაწილენი უნდა ყოფილიყვნენ უმთავრესად ძველი წევრები, რომელთაც დაკარგული ჰქონდათ ძველი პოზიციები. ამ ყრილობის პირველი ორგანიზატორების ასეთი განწყობილება და ტენდენცია აისახა ყრილობის რეზოლუციების წინასიტყვაობაში.**

„მხარეთმცოდნეობის მეორე ყრილობამ დაამტკიცა, რომ ამ საზოგადოების ზოგიერთი ისეთი ჯგუფის, რომელთაც საბჭოთა რუსეთში დაკარგეს პოლიტიკური პოზიციები, მცდელობა კონტრაბანდულად გაატარონ თავისი ძველი პოზიციები კულტურულ-საზოგადოებრივი მუშაობის ნილაბქვეშ, საბოლოოდ განწირულია და საბჭოთა სინამდვილეში არ შეიძლება ასეთ რამეს ჰქონდეს ადგილი, თუნდაც რეცედივის სახითაც კი“.

ყრილობის მოწვევის გადაწყვეტილება და ორგანიზატორთა ტენდენცია თბილისში ცნობილი რომ გახდა, განათლების სახალხო

** იქვე.

კომისარმა დ. ვ. კანდელაკმა მოიწვია თბილისში მცხოვრებ იმ მეცნიერთა თათბირი, რომელთაც მხარეთმცოდნეობასთან შედარებით ახლო კავშირი ჰქონდათ. სახელდობრ პროფე ს ო რ ე ბ ი, დოცენტები: პ. მელიქიშვილი, ივ. ჯავახიშვილი, მიხ. პოლიევ-კტოვი, სარ. კაკაბაძე, ილ. ჯანდიერი, დიმ. გედევანიშვილი, პ. ვინოგრადოვ-ნიკიტინი, იულ. ლომოური, გ. ახვლედიანი, აკ. შანიძე, პ. ინგოროყვა, რ. ხუციშვილი, კორ. კეკელიძე. ამ ცნობილ მეცნიერებთან ერთად თათბირს დავესწარით ახალგაზრდა მეცნიერი მუშაკებიც: ს. ჯანაშია, შ. ამირანაშვილი, ერ. რაფაეა, ს. მაკალათია, ქ. ქომეთიანი, ნ. იაშვილი და მრავალი სხვა. თათბირზე განმარტებულ იქნა, რა სიტუაცია იყო შექმნილი შავი ზღვის სანაპიროზე. განათლების კომისარმა გამოთქვა რწმენა, რომ თბილისელი მეცნიერნი ამ ყრილობაზე სათანადო მალახმარისხოვანი მოხსენებებით წარსდგებიან და საბჭოთა რესპუბლიკის იდეოლოგიას, მარქსიზმ-ლენინიზმს, საბჭოთა ხალხის ერთიანობას თავის მოხსენებებში განსაკუთრებულ ყურადღებას მიაქცევენო. საკმარაოდენობით უნდა იყვნენ მოხსენებები გამოყენებითი ხასიათისა, რათა გლეხობამ დაინახოს ახალი სუბტროპიკული მცენარეების მოყვანა-გაშენების არა მარტო უპირატესობა, არამედ ტექნიკა და ტექნოლოგიაც. ამ მხრივ განსაკუთრებული მუშაო-

ბა ჩატარდა და მომზადდა სათანადო მოხსენება-საუბრები. თბილისიდან დიდი დელეგაცია გაემგზავრა, მის შემადგენლობაში ას მეცნიერზე მეტი შედიოდა. თბილისის დელეგაციის შემადგენლობაზე მეტი აჭარის დელეგაცია (150-მდე) იყო, რომლის შემადგენლობაში ბევრი მოწინავე გლეხიც შედიოდა. თვალში ეცემოდა კაცს, რომ აფხაზეთის დელეგაციის 25 წევრს შორის ადგილობრივი მხოლოდ ერთი იყო. იყვნენ დელეგატები კრასნოდარიდან, ნოვოროსიისკიდან, იალტიდან, მაიკოპიდან, არმავირიდან, კრინიციდან, ყაზანიდან, ხარკოვიდან, ერევნიდან, ნახიჩევანიდან, ქუთაისიდან, ლენინგრადიდან, გაგრიდან და მოსკოვიდან.

იშვიათი სიყვარულითა და სითბოთი შეხვდა ბათუმი დელეგაციებს და განსაკუთრებით ჩვენს მსცოვან მეცნიერებს. საკმარისი იყო პლენარულ სხდომის თავმჯდომარეს განცხადებინა, რომ სხდომას ესწრება მსცოვანი მეცნიერი პ. მელიქიშვილი, რომ მისალმება გადაქცეულიყო გულთბილ და დიდ ოვაციად. ეს ოვაცია ეკუთვნოდა საბჭოთა საქართველოს.

25 სექტემბერს დღის პირველ საათზე ბათუმის პარტიული კლუბის დარბაზში სხვა ქალაქებიდან ჩამოსულ ყრილობის დელეგატებისათვის მოეწყო ბანკეტი, რომელსაც 300 კაცი დაესწრო. ბანკეტს ხელმძღვანელობდა

ი. სულაბერიძე, რომელიც სტუმრებს მიესალმა საორგანიზაციო კომიტეტის სახელით. აჭარის მინისტრთა საბჭოს სახელით გამოვიდა მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილე ი. ბრეგაძე.

სიტყვით გამოვიდნენ აგრეთვე პროფ. ა. პინკევიჩი, რუსეთის ფედერაციული რესპუბლიკის განათლების კომისარიატის სახელით, ლ. შტენბერგი, რუსეთის აკადემიის სახელით, ქართველი მეცნიერები კ. კეკელიძე, ა. რაზმაძე, დ. უზნაძე და სხვანი. ბანკეტის შემდეგ სტუმრებმა დაათვალიერეს მხარეთმცოდნეობის გამოფენა.

იმავე დღეს საღამოს შვიდ საათზე თეატრის დარბაზში გაიხსნა ყრილობა. ყრილობას ესწრებოდნენ რაიონიდან ჩამოსული გლეხობა, ბათუმის მუშები და საზოგადოებრიობის წარმომადგენლები. ყრილობა გახსნა განმკარგულებელი საორგანიზაციო კომიტეტის თავმჯდომარემ ი. სულაბერიძემ და სიტყვა მისცა აჭარის ასსრ ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტის თავმჯდომარეს ო. მოწყობილს.

ო. მოწყობილმა თავის სიტყვაში აღნიშნა უდიდესი აღფრთოვანება იმით, რომ აჭარა მასპინძლობს მრავალ მეცნიერს, რომელთაც აჭარას უნდა მისცენ მრავალი რჩევა იმის შესახებ თუ როგორ გამოვიყენოთ ბუნებრივი საწარმოო ძალები, როგორ განვავითაროთ მშრომელი ხალ-

ხის სულიერი და ეკონომიური ძალა.

საქართველოს სახალხო კომისართა საბჭოსა და განათლების სახალხო კომისარიატის სახელით ყრილობას მიესალმა დ. კანდელაკი, რომელმაც ყრილობას შემდეგი ძირითადი ამოცანები დაუსახა: ყრილობამ უნდა იმსჯელოს არა აბსტრაქტულ საკითხებზე, არამედ დაამუშაოს მთელი რიგი პრაქტიკული საკითხები. ეს ადვილად შესრულდება, რადგან რუსი მეცნიერები აქ შეხვდნენ ქართველ მეცნიერებს. ამ ყრილობას დიდ მნიშვნელობას ვაძლევთ, რადგან მან დიდი როლი უნდა შეასრულოს საბჭოთა აჭარის კულტურის, სოფლის მეურნეობის და საერთოდ ეკონომიკის განვითარებაში. როგორც ო. მოწყობილის ისე დ. კანდელაკის სიტყვებში მოცემული იყო ყრილობის ძირითადი ამოცანები და ამით მის პირველ ორგანიზატორთა ზრახვანი მთლიანად ჩაიშალა.

რამდენიმე მისალმების შემდეგ არჩეულ იქნა ყრილობის პრეზიდიუმი 25 კაცის შემადგენლობით. პრეზიდიუმში არჩეული იქნენ რუსეთისა და საქართველოს მოწინავე მეცნიერნი: ლ. შტრენბერგი, ვ. სემიონოვ-ტიანშანსკი, ს. დოლგოვი, მ. მირონოვი, ვ. ვილიამსი, ა. პინკევიჩი, ა. ლაზარისი, კ. კეკელიძე, დ. უზნაძე, გ. ლამბარაშვილი, ა. რაზმაძე, გ. ანკლედინი, ს. ამირეჯიბი, ი. ჯანდიერი, ა. რუხაძე, დ. კანდელაკი, ვ. ანჩაბაძე, ს. ვარშანიძე, ჰ. ლო-

როტიფანიძე, დ. ქიქავა, გ. ცქი-
ტიშვილი, პ. ინგოროყვა, მ. ფენ-
სტერი, ი. სულაბერიძე.

თვით პრეზიდენტის არჩევის
დროსაც კი იჩინა თავი იმან, რომ
პრეზიდენტში სურდათ ზოგიერ-
თებს გაეყვანათ ხალხი, რომელ-
თაც ცოტა საერთო ჰქონდათ საბ-
ჭოთა აჭარასთან. პროფ. ა. ბობო-
ვმა ისიც კი განაცხადა, რომ ოქ-
ტომი შეიტანეთ, პოლიტექნიკური
ინსტიტუტიდან პრეზიდენტი მ შ ი
არავინააო. თავმჯდომარემ განაც-
ხადა, რომ ა. ბობოვის სურვილი
დაკმაყოფილდებაო და მის განც-
ხადებას ოქტომი შეეცნათო.

ყრილობამ დიდი აღფრთოვანე-
ბით მიიღო წინადადება საპატიო
თავმჯდომარეებად არჩეული ყო-
ფილიყვნენ აკადემიის პრეზიდენ-
ტი ა. კარპინსკი, თბილისის უნი-
ვერსიტეტის რექტორი ივ. ჯავა-
ხიშვილი, პროფ. პ. მელიქიშვილი,
აჭარის აღმასრულებელი კომიტე-
ტის თავმჯდომარე ო. მოწყობი-
ლი, აჭარის სახკომსაბჭოს თავმ-
ჯდომარე პ. ლორთქიფანიძე.

ამ პირველმა პლენარულმა
სხდომამ მისცა გეზი როგორ უნ-
და წარმართულიყო ყრილობის
მუშაობა, დაესაზო ღონისძიებანი
აჭარისა, აფხაზეთისა და საერ-
თოდ ჩვენი სუბტროპიკული ზო-
ნის გასავითარებლად, რათა ბუ-
ნებრივი საწარმოო ძალები მცი-
რე ხანში ჩამდგარიყო ხალხის სა-
მსახურში, გამტკიცებ უ ლ ი ყ ო
კომუნისტური იდეოლოგია და
საბჭოთა წყობილება. და მართ-
ლაც მთელი ყრილობის მუშაობა

ამ მხრივ წარიმართა. ამის ნათე-
ლსაყოფად საკმარისია მოვიტანო
რამდენიმე რეზოლუცია.

რეზოლუცია აჭარის და შავი
ზღვის სანაპიროს სოფლის მეურ-
ნეობის მდგომარეობისა და ორ-
განიზაციის თაობაზე, სუბტროპი-
კული კულტურების და მათი ეკო-
ნომიური მნიშვნელობის შესახებ.

„შავი ზღვის სანაპიროსა და
დასავლეთ კავკასიის მხარეთმცო-
დნეობის მე-2 ყრილობა ადგენს:

1. იმ გარემოების გამო, რომ
სანაპირო ზოლის პირობები ხელ-
საყრელი არ არის ხვნა-თესვისა-
თვის, ამ მხარის სასოფლო-სამე-
ურნეო სისტემაში განსაკუთრე-
ბული ადგილი უნდა დაიჭიროს
ღონისძიებებმა შრომატევადი კუ-
ლტურების დანერგვის დარგში.

ამ მიმართულებით განსაკუთ-
რებული მნიშვნელობა აქვს სუბ-
ტროპიკულ კულტურებს, რომ-
ლებმაც აქ უნდა დაიკავონ უპირ-
ველესი მდგომარეობა და, რომ-
ლებიც საფუძვლად უნდა დაე-
დონ გლეხურ მეურნეობას.

2. მიუხედავად იმისა, რომ სო-
ფლის მეურნეობა მასების უმე-
ტესობის ძირითადი საქმიანობაა,
ტექნიკური მხრივ იგი ძალიან და-
ბალ დონეზე დგას. ამიტომ ტექ-
ნიკის გაუმჯობესებას განსაკუთ-
რებული ყურადღება უნდა მიექ-
ცეს. ამასთან დაკავშირებით ყრი-
ლობა საჭიროდ მიიჩნევს შემდე-
გი ღონისძიებების გატარებას:

ა) ადგილებზე არსებული ავ-
რონომიული პერსონალის გადა-
სინჯვა და კვალიფიციური მუშა-

კების შერჩევა. მათი უზრუნველყოფა მუშაობის როგორც მატერიალური, ისე მორალური პირობებით.

ბ) შესაძლებლობის ფარგლებში სახსრების გამოყოფა ამ მხარის სოფლის მეურნეობის აღმავლობისა და განვითარებისათვის.

გ) განხორციელება ყველა აგრონომიული ღონისძიებისა, რომლებიც გათვალისწინებულია 5-წლიანი პერსპექტიული გეგმით, როგორც აგროდახმარების დარგში, ისე სასოფლო-სამეურნეო განათლების, ვეტერინარული და საცდელი საქმის დარგებში“.

იმისათვის, რომ გავიგოთ ყრილობის საერთო განწყობილება, მოვიტან ერთ-ერთი სხდომის ამონაწერს. აი ესეც:

ამონაწერი ყრილობის მეორე პლენარული სხდომის ოქმიდან.

1925 წლის 30 სექტემბერი.

სხდომა გაიხსნა დღის 1 საათზე აკადემიური თეატრის შენობაში. თავმჯდომარეობდა ყრილობის პრეზიდიუმის წევრი პროფ. ა. პინკევიჩი. თავმჯდომარე სთავაზობს ყრილობას მიესალმონ ყრილობის საპატიო თავმჯდომარეს, დამსახურებულ პროფესორს პ. მელიქიშვილს, რომელიც ის-ის იყო მოვიდა.

ყრილობის წევრები ამ წინადადებას ერთსულოვანი ტაშით ხვდებიან.

შემდეგ თავმჯდომარე ყრილობას იწვევს ჩატარებული მუშაობის შესახებ სექციების თავმჯდომარეთა მოხსენებების მოსას-

მენად და ყრილობის პლენუმისადმი შემოთავაზებული დადგენილების პროექტთა განსახილველად.

სიტყვა მოხსენებისათვის ეძლევა ისტორიის, გეოგრაფიის, ეთნოგრაფიის და არქეოლოგიის სექციის თავმჯდომარეს პროფესორ კ. კეკელიძეს.

კ. კეკელიძე მოახსენებს, რომ სექცია მუშაობდა 26-დან 29 სექტემბრამდე (ჩათვლით). სულ ჩატარდა 8 სხდომა, მათ შორის 1 ორგანიზაციული. სექციამ მოისმინა 31 მოხსენება: ეს მოხსენებები შინაარსის მიხედვით იყოფა 5 ჯგუფად: 1) ისტორიის შესახებ (7 მომხს.), 2) ხელოვნების და არქეოლოგიის ისტორიის შესახებ (12 მომხს.), 3) ეთნოგრაფიის შესახებ (8 მომხს.), 4) ლინგვისტიკის შესახებ (3 მომხს.) და 5) გეოგრაფიის შესახებ (11 მომხს.). ამას გარდა, შემოვიდა ცალკე წინადადება აჭარის სულიერი და მატერიალური კულტურის ძეგლების გამოკვლევის თაობაზე. მომხსენებელი დაწვრილებით აცნობს ყრილობას ყველა მოხსენებისა და სექციების მიერ მიღებული დადგენილებების არსს. დასასრულ, მომხსენებელს სექციებისა და ყრილობის პრეზიდიუმის სახელით წინადადება შემოაქვს დამტკიცდეს ორი რეზოლუცია, რომლებიც ეხება ქართული წიგნის ბეჭდვის ისტორიას და აჭარის სულიერი და მატერიალური კულტურის ძეგლ-

ბის გამოკვლევას, შემდეგი რედაქციით:

1. შავი ზღვის სანაპიროსა და დასავლეთ კავკასიის მხარეთმცოდნეობის მე-2 ყრილობა მხარს უჭერს საქართველოს სსრ განათლების სახალხო კომისარიატის წინაშე აღძრულ შუამდგომლობას 1929 წელს ქართული ბეჭდვითი სიტყვის 300 წლის იუბილის დი-რსეულად აღნიშვნის შესახებ და სთხოვს მას დროულად შეუდგეს ამ იუბილესათვის მზადებას.

2. ა) შავი ზღვის სანაპიროსა და დასავლეთ კავკასიის მხარეთმცოდნეობის მე-2 ყრილობა უაღრესად სასურველად მიიჩნევს უახლოეს ხანებში აჭარაში ჩატარდეს დაწვრილებითი სამუშაოები სიძველისა და ხელოვნების ძეგლების სარეგისტრაციოდ და აჭარის არქეოლოგიური რუკის შესადგენად, აგრეთვე ამ ძეგლების ფიქსაციისათვის (გაზომვა, ფოტოგრაფირება, ჩახატვა, პირველ რიგში კედლის წარწერებისა).

ბ) ყრილობა სასურველად სთვლის უახლოეს დროში აჭარაში აღმოჩენილი წარწერების რეგისტრაციას, შეგროვებას და მათი, რაც შეიძლება სრული, კორპუსის გამოსაცემად მომზადებას.

გ) ყრილობა უაღრესად სასურველად სთვლის მუშაობის დაწყებას აჭარის ზეპირსიტყვაობის ძეგლების შესაგროვებლად და გამოსაცემად.

ყველა სექციაში იყო ერთსულოვნება და სურვილი, რაც შეიძლება მეტი გაკეთებულიყო აჭა-

რის მშრომელებისათვის. რასაც ვირველია, ჩამოსულ სტუმართა უმრავლესობა ამ განწყობილებას მხარს უბამდა, თუმცა ზოგიერთ გამობდომებს მაინც ჰქონდა ადგილი.

პროფ. ი. პალიბინმა გააკეთა ინფორმაცია იმის შესახებ, რომ საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტები და საცდელი სადგურები უნდა დაექვემდებარნენ საკავშირო გემცენარეობის ინსტიტუტებსაო.

ამ ინფორმაციამ საკმაოდ მკაცრი და ცხარე კამათი გამოიწვია.

პროფ. ი. პალიბინის მოხსენების ირგვლივ კამათში მონაწილეობა მიიღეს ამხანაგებმა იოსელიანმა, გამხარაშვილმა, ვასილევსკიმ, ჯანდიერმა და სხვ. კამათის შემდეგ სექცია ერთხმად ადგენს (დადგენილებას ხმა მისცა მომხსენებელმაც):

1) საქართველოს ექსპერიმენტული აგრონომიის ინსტიტუტში გაერთიანებული საცდელი დაწესებულებების მეცნიერული თანამშრომლობა უნდა წარიმართოს იმ ფორმებისაგან განსხვავებით, რომლებიც გათვალისწინებულია გამოყენებითი ბოტანიკის საკავშირო ინსტიტუტის მიერ. კერძოდ, უკანასკნელის მიერ საქართველოს სსრ ტერიტორიაზე სპეციალური ფილიალების ან საკუთარი ბაზების გახსნა მიზანშეუწონელი, ძვირადღირებული და მეცნიერული თვალსაზრისით გაუმართლებელია, რადგანაც თვით საქართველოში არსებობს საცდე-

ლი დაწესებულებები და, რადგანაც დასახულია ამ დაწესებულებების გაფართოების გეგმა.

2) მეცნიერული თანამშრომლობის ფორმა შეიძლება მხოლოდ ერთი იყოს: საქართველოს სსრ-ში არსებული საცდელი დაწესებულებების გამოყენება შემდეგ პირობებში: ა) შეთანხმება იმ თემების შერჩევაში, რომელთა გადაწყვეტაში მონაწილეობას მიიღებენ გამოყენებითი ბოტანიკის საკავშირო ინსტიტუტი, ერთის მხრივ, და საქართველოს ექსპერიმენტული აგრონომიის ინსტიტუტი, მეორეს მხრივ, და ბ) გამოყოფა შესაბამისი სახსრებისა ამ თემების შესასრულებლად საქართველოს ექსპერიმენტული აგრონომიის ინსტიტუტის ამა თუ იმ საცდელი დაწესებულების პერსონალით და ძალებით.

ეს რეზოლუცია ზოგიერთს არ მოეწონა და საერთო კრებას აპელაციით მიმართა.

30 სექტემბერს საერთო კრებამ მოისმინა პროფ. არციბაშევის განცხადება გამოყენებითი ბოტანიკის საკავშირო ინსტიტუტისა და ახალი კულტურების შესახებ პროფ. პალიბინის მიერ გაკეთებული მოხსენების თაობაზე, რომელიც პროფ. პალიბინის მოხსენებასთან დაკავშირებით მიიღო ყრილობის სასოფლო-სამეურნეო და სტატისტიკურ - ეკონომიურმა სექციამ. პროფ. არციბაშევმა შეიტანა თხოვნა აღნიშნული რეზოლუციის მოხსნის შესახებ, რადგან იგი მიღებულია არასწორად

(მოხსენება მხოლოდ ინფორმაციული იყო) და ეწინააღმდეგება საკავშირო მთავრობის მიერ გამოქვეყნებულ დადგენილებას და სახელგებულო ინსტიტუტის შესახებო.

დაადგინეს პროფ. პინკევიჩის და დ. კანდელაკის განმარტების შემდეგ რეზოლუცია არ იქნას წარდგენილი ყრილობის პლენუმის წინაშე დასამტკიცებლად, მაგრამ არც მოიხსნას. იგი დარჩეს, როგორც სექციური რეზოლუცია, ყრილობის პრეზიდიუმის ოქმებში. რეზოლუცია მიღებულ იქნა ერთხმად.

განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს სოფლის მეურნეობის სექციის ნაყოფიერი მუშაობა. სექციის მუშაობაში მხურვალე მონაწილეობას იღებდნენ პ. მელიქიშვილი, ი. ჯანდიერი, ი. ლომოური, დ. გედევანიშვილი, ზ. ყანჩაველი, გრ. ცქიტიშვილი, ერ. რაფაეა, ალ. თვალჭრელიძე, ტ. კვარაცხელია, ე. ნაკაშიძე, ქ. ქომეთიანი, პ. ვინოგრადოვ-ნიკიტიჩი, ვ. სპერანცევი, ნ. იაშვილი და სხვ.

ამ სექციის მუშაობაში ყველაზე ღირსშესანიშნავი ის იყო, რომ მხურვალე მონაწილეობას იღებდა აჭარის გლეხობა. იძლეოდნენ შეკითხვებს, შემოჰქონდათ წინადადებანი, გამოდიოდნენ სიტყვებით.

ეს ყრილობა, რომელიც მოწვეული იყო სულ სხვა მიზნებით, გადაიქცა საბჭოთა აჭარაში კომუნისტური იდეოლოგიის ბრწყინვალე შეიმაღ.

ამის დადასტურებაა რუსეთის განათლების სახალხო კომისარიატის მეცნიერების მთავარი სამმართველოს და უკრაინის წარმომადგენლების ა. პინკევიჩის და ა. ლაზარის სიტყვები, მათ რომ წარმოთქვას ყრილობის დახურვის დღეს.

აი ა. პინკევიჩის სიტყვაც:

„ძვირფასო ამხანაგებო!

სანამ ჩვენი უკანასკნელი საერთო სხდომა დაიხურებოდეს, ნება მომეცით, განათლების სახალხო კომისარიატის კოლეგიის და რსფსრ მეცნიერების მთავარი სამმართველოს სახელით ვთქვა რამდენიმე სიტყვა. რსფსრ განსახილველმა, მომავლინა რა თქვენს ყრილობაზე მასში მონაწილეობისა და თქვენთვის მისალმების გადმოსაცემად, გამოხატა თავისი დაინტერესება მხარეთმცოდნეობის მოძრაობით ჩვენს ქვეყანაში. ჩვენთვის მხარეთმცოდნეობა არის მეცნიერების ფართო დემოკრატიზაციის ერთი საშუალება, დემოკრატიზაციისა, რომელიც შესაძლებელი შეიქმნა მხოლოდ ოქტომბრის შემდეგ; ეს არის საშუალება მშრომელთა მასის ჩაბმისა კვლევით მუშაობაში. დაბოლოს, ეს არის საშუალება მეცნიერების მონაცემების გამოყენებისა ამა თუ იმ მხარის კულტურული და სამეურნეო აღმავლობისათვის. ამიტომ რსფსრ განსახილველმა ყურადღებით აღევნებს თვალყურს მხარეთმცოდნეობის განვითარებას, ხელს უწყობს მხარეთმცოდნეობის საზოგადოების

და ინსტიტუტების გახსნას, მონაწილეობს რა სხვადასხვა ცენტრალური და ადგილობრივი თათბირების, ყრილობების მუშაობაში. ამიტომ, როდესაც მივიღეთ თქვენი მოწვევა არა მარტო განსახილველად, არამედ სახალხო კომისარის ამხ. ა. ლუნაჩარსკისადმიც, კოლეგიამ დაადგინა ყრილობაზე თავისი წარმომადგენლის მოვლინება; კოლეგია გულწრფელად სწუხს, რომ დაკავებულია გამო თვით ამხ. ა. ლუნაჩარსკიმ ვერ შესძლო ყრილობაზე ჩამოსვლა.

მხარეთმცოდნეობის საქმეში, არანაკლებ, ვიდრე ნებისმიერ სხვა მეცნიერულ მუშაობაში, საჭიროა ურთიერთკავშირი, აზრების ურთიერთგაზიარება. და შედარწმუნებული ვარ, რომ თქვენი წარმომადგენლები ისეთივე ხალისით მიიღებენ მონაწილეობას ჩვენს ყრილობებში რსფსრში, როგორც ჩვენ, — არა მარტო განსახილველ მუშაკები, არამედ მეცნიერი მუშაკებიც, გამოვცხადურეთ თქვენს მოწვევას.

მივდივართ რა აქედან, ჩვენ თან მიგვაქვს საუკეთესო მოგონებები ერთობლივი მუშაობის შესახებ, რომელმაც გვიჩვენა, რომ საბჭოთა პირობებში აყვავდა ეროვნული კულტურა და ეროვნული მეცნიერება, მოგონება ძმურ და თბილ მიღებაზე.

გაუმარჯოს აჭარისა და მთელი შავიზღვისპირეთის მხარეთმცოდნეებს.

გაუმარჯოს ქართულ მეცნიერებას და მის მოღვაწეებს.

გაუმარჯოს მეცნიერულ საქმიანობას მთელ საბჭოთა კავშირში“.

ა. ლაზარისის სიტყვა:

„ძვირფასო ამხანაგებო!

ნება მომეცით მხურვალედ მივესალმო თქვენს ყრილობას უკრაინის მხარეთმცოდნეობის ცენტრალური კომიტეტის სახელით და ხაზი გავუსვა ამ ყრილობის კოლოსალურ მნიშვნელობას და მის მიერ ჩატარებულ მუშაობას იდეალისტური მსოფლმხედველობისაგან, ძველი ბურჟუაზიული იდეოლოგიისა და ბურჟუაზიული პოლიტიკისაგან მეცნიერების განთავისუფლების საქმეში. საბჭოთა კავშირი შენდება მშრომელი მასების ფართო თვითშემოქმედების საფუძველზე და მე ღრმად მწამს, რომ ამ ყრილობამ საძირკველი ჩაუყარა აჭარაში მხარეთმცოდნეობის განვითარებას პროლეტარული მეცნიერებისა და საზოგადოებრიობის პრინციპების საფუძველზე. მე მწამს, რომ ქართული მეცნიერებისა და ადგილობრივი ორგანოების უნარიანი ხელმძღვანელობით მხარეთმცოდნეობის საქმე აჭარაში წარიმართება სწორი გზით და მოახდენს მძლავრ გავლენას სსრკ-ის ამ მშვენიერი მხარის კულტურულ-ეკონომიურ აღორძინებაზე.

გაუმარჯოს საბჭოთა საქართველოს და აჭარას.

გაუმარჯოს პროლეტარულ მეცნიერებას და საზოგადოებას“.

მრავალი მოსალოცი დებუების წაკითხვის შემდეგ (საქართველოს ცაკის თავმჯდომარე ფ. მახარაძის, მიწათმოქმედების სახალხო კომისრის ა. გეგეჭკორის, ამიერკავკასიის ცაკის, სამეცნიერო ასოციაციის, საქართველოს ალბინისტების და სხვათა, სულ 57), ყრილობა დახურა პასან ლორთქიფანიძემ.

„ძვირფასო ამხანაგებო, კოლეგებო, მოქალაქენო! — თქვა მან, — ვამთავრებთ ჩვენს ყრილობას, რომელსაც უდიდესი მნიშვნელობა აქვს საერთოდ მხარეთმცოდნეობის და კერძოდ აჭარის ცხოვრებისათვის. ჩვენი ყრილობის მუშაობა პირველ დღიდანვე მიმდინარეობდა ფრიად საქმიან გარემოცვაში, გარდა საერთო საკითხებისა ყრილობამ გამოიმუშავა და მიიღო ძირითადი პრინციპები იმისა, თუ როგორ უნდა განვითარდეს და შევისწავლოთ მხარეთმცოდნეობა. ეს პრინციპებია ჩამოთვლილი იმ მხარეთმცოდნეობის სექციის რეზოლუციაში, რომელიც ეხლა მიიღეს. ყველასათვისაა ცნობილი, მას არ გავიმეორებ, მაგრამ აღვნიშნავ, რომ მასში მითითებულია ის გზები, რომლითაც უნდა მიმდინარეობდეს ამა თუ იმ მხარის შესწავლა. ამგვარად ჩვენ ჩავყარეთ მტკიცე მეცნიერული საძირკველი ჩვენს საქმეში. ეს

ჩვენი ყრილობის ერთ-ერთი და-
მსახურებაა, რომელიც მინდა აღ-
ვნიშნო. მეორე მიღწევა, რომე-
ლსაც დიდი მნიშვნელობა აქვს,
ეს ისაა, რომ ყრილობის სექციები
თავისი მუშაობით დაუახლოვდა
აჭარის მშრომელ გლეხობას და
აქ ვხედავთ მეცნიერთა იდეალს,
როდესაც მათი მოხსენებანი ეს-
მოდათ გლეხებს, რომლებიც მო-
ნაწილეობას იღებდნენ კამათში.
თავისი შრომით გაუხეშებული
ხელებით ქალაქის ნაგლეჯებზე
წერდნენ შეკითხვებს და იღებდ-
ნენ დამაკმაყოფილებელ პასუ-
ხებს. აქ აღინიშნა, რომ ოდესღაც
აჭარა იყო აკვანი ქართული კუ-
ლტურისა. ეს მართალია, მაგრამ
ისიც მართალია, რომ ისტორიის
ავბედობის შედეგად უკანასკნე-
ლი 400 წლის მანძილზე, აჭარა
თავისი კულტურის განვითარე-
ბით წარმოადგენდა ბავშვს აკვა-
ნში, მაგრამ როგორც ყრილობამ
აღნიშნა, ეს ბავშვი გადმოვიდა
აკვნიდან და ცდილობს დადგეს
საკუთარ ფეხზე. მას პირველ ნა-
ბიჯებში ეხმარება გამოცდილი
ხელები და თუ ყრილობამ აღნიშ-

ნა აჭარის მშრომელი ხალხის გა-
ნვითარება სწორ გზაზე ედგასთ-
ნება მიბოძეთ აღვნიშნო, რომ
ჩვენი ყრილობის დადგენილებე-
ბმა და თვით ყრილობამ დიდი
ბიძგი მისცა ხალხის განვითარე-
ბისათვის ბრძოლას. მას შემდეგ,
რაც საკუთარი თვალთი ვნახეთ
ჩვენი გლეხობა, რომელიც ნაყო-
ფიერ მონაწილეობას იღებდა
ჩვენს მუშაობაში, ამაში ეჭვი არ-
ავის არ უნდა შეეპაროს.

ნება მომეცით ამ რამდენიმე
სიტყვით დავამთავრო და მოგი-
ლოცოთ მიღწევანი და მსურვა-
ლე მადლობა გადაგიხადოთ გა-
წეული შრომისათვის“.

ყრილობა დაიხურა, მაგრამ დე-
ლეგატებს უძნელდებოდათ წას-
ვლა, მათ ნახეს სარფი, გონიო,
ქობულეთი, მწვანე კონცხი, სა-
მეცნიერო დაწესებულებანი, სა-
უბრობდნენ გლეხობასთან, მუშე-
ბთან. ვბრუნდებოდით შინ სავსე
გულით, რადგან ვგრძნობდით,
რომ ურყევი ძმობის ტაძრის შე-
ნობაზე საკმაოდ მივიტანეთ აგუ-
რი.

შოთა ოქროპირიძე,

საქართველოს კომპარტიის ბათუმის საკალაქო
კომიტეტის მემრე მღივანი, აჭარის ასსრ შმაღ-
ლესი საბჭოს დეპუტატი

სხვადასხვა სოციალური წყობის სა-
ხელმწიფოთა მშვიდობიანი თანაარსე-
ბობის პრინციბის თანმიმდევრული გან-
ხორციელება, ხალხთა უშიშროების გა-
ნმტკიცებისათვის ზრუნვა, მშვიდობიანი
თანამშრომლობა, აგრესიული ომების
თავიდან აცილება — ასეთია ლენინური
საგარეო პოლიტიკის კეთილშობილური
მიზნები, რამაც კანონმდებლური დადა-
სტურება ჰპოვა საბჭოთა სახელმწიფოს
ახალ კონსტიტუციაში.

დიდი ოქტომბრის სოციალისტური
რევოლუციის მესამოცე წლისთავისადმი
მიძღვნილი საიუბილეო საზეიმო სხდო-
მის მიმართვაში „მსოფლიოს ყველა
ქვეყნის ხალხებს, პარლამენტებსა და
მთავრობებს“ მკაცრად არის დავმობი-
ლი ზოგიერთი იმპერიალისტური წრეე-
ბის ცდა — განაახლონ საერთაშორი-

სო დაშაბულობისა და „ცივი ომის“ კუ-
რსი; ხაზგასმულია, რომ „ჩვენს საუკუ-
ნეში არ არის და არც შეიძლება იყოს
მშვიდობიანი თანაარსეობის ალტერნა-
ტივა“. მთელი მსოფლიოს პროგრესულ-
მა ადამიანებმა მხურვალედ მოიწონეს
საბჭოთა კავშირის ახალი რადიკალური
წინადადებები, რომელთა მიზანია ახა-
ლი მსოფლიო ომის საფრთხისა და თე-
რმობირთვეული კატასტროფის თავიდან
აცილება.

მშვიდობიანი საერთაშორისო თანამშ-
რომლობის პრინციპების განმტკიცების
მნიშვნელოვან ინსტრუმენტს წარმოად-
გენს დამოყვრებულ ქალაქთა მსოფლიო
მოძრაობა. იგი ჩვენს ქვეყანაში დამსა-
ხურებელი ავტორიტეტითა და აქტიური
მხარდაჭერით სარგებლობს. ამაზე მეტყ-
ველებს საბჭოთა ქალაქების ფართო სა-
ერთაშორისო კონტაქტები.

სკკ ცენტრალური კომიტეტის გენერალურმა მდივანმა, სსრკ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარემ ლ. ი. ბრეჟნევმა თავის მისალმებაში დამოუკიდებელი ქალაქების IX მსოფლიო კონგრესისადმი, რომელიც გაიმართა გვადელუპის ქალაქ პუანტ-ა-პიტრში 1977 წლის ოქტომბერში, აღნიშნა, რომ თავისი არსებობის ორ ათწლეულში დამოუკიდებელი ქალაქების მსოფლიო ფედერაციამ „ბევრი რამ გააქეთა იმისათვის, რომ განემტკიცებინა სხვადასხვა ქვეყნის მოსახლეობის ურთიერთგაგება, ხელი შეეწყო საერთაშორისო კულტურული ურთიერთობის გაფართოებისათვის, ქალაქთშენებლობისა და სახალხო მეურნეობის პრობლემების გადაჭრის გამოცდილების გაზიარებისათვის“.

ლ. ი. ბრეჟნევმა ხაზგასმით აღნიშნა ამ მოძრაობის პირდაპირი კავშირი თანამედროვეობის ისეთ აქტუალურ საკითხებთან, როგორიცაა საერთაშორისო დაძაბულობის შენელების გაღრმავება, გამაღებული შეიარაღების შეწყვეტა და განიარაღება, მშვიდობისა და საერთაშორისო უშიშროების შემდგომი განმტკიცება.

ბათუმი ამჟამად ებმება დამოუკიდებელი ქალაქების მსოფლიო მოძრაობაში. საფუძველი ეყრება მეგობრობა და თანამშრომლობას იტალიის ქალაქ ბარისთან.

საზღვარგარეთის ქვეყნებთან მეგობრობისა და კულტურული კავშირის საბჭოთა საზოგადოებების საბჭოს საერთაშორისო კავშირების 1977 წლის გენერალური შესაბამისად და აგრეთვე ქ. ბარის მუნიციპალიტეტის მიწვევით გასული წლის 27 ნოემბრიდან 4 დეკემბრამდე იტალიაში იმყოფებოდა ბათუმის სახალხო დეპუტატების საქალაქო საბჭოს დელეგაცია სამი კაცის შემადგენლობით: გურამ ემირიძე — ქალაქის საბჭოს

აღმასკომის თავმჯდომარე, აჭარის ასსრ უმაღლესი საბჭოს დეპუტატი (დელეგაციის მეთაური), ვლადიმერ დოლიძე — ბათუმის მანქანათსაშენი ქარხნის ხარატი, საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს დეპუტატი, და ამ სტრიქონების ავტორი.

ვიზიტის მიზანი იყო მეგობრული კავშირის დამყარება, მუნიციპალიტეტის საქმიანობის გაცნობა, ბათუმისა და ბარის დამოუკიდებელი ხელშეკრულებასთან დაკავშირებული მოლაპარაკების განგრძობა.

საქმე იმაშია, რომ მანამდე, გასული წლის 7 ივლისს ბათუმი მასპინძლობდა ბარის ოთხკაციან დელეგაციას. დელეგაციაში იყვნენ ბარის მერი ინჟინერი ნიკოლა ლამადალენა და იტალია-საბჭოთა კავშირის მეგობრობის საზოგადოების ბარის განყოფილების პასუხისმგებელი მდივანი, იტალიის კომპარტიის ვეტერანი ჯაკომო ლუკარელი. ბარის დელეგაცია ჩვენთან ბაქოდან ჩამოვიდა, სადაც მონაწილეობდა საბჭოთა კავშირისა და იტალიის დამოუკიდებელი ქალაქების მეორე შეხვედრაში.

უნდა აღინიშნოს, რომ ორ ქალაქს მანამდე ჰქონდა დამოუკიდებელი მიზნებთან დაკავშირებული კონტაქტები. 1969 წლის ივლისში ბარის ეწვია ბათუმის საქალაქო საბჭოს დელეგაცია ხუთი კაცის შემადგენლობით, მაგრამ ამ ნაბიჯს არ მოჰყოლია ურთიერთობის განვითარება.

ახლანდელი ვიზიტი მოწმობს, რომ აპულიის ოლქში, რომლის ცენტრსაც წარმოადგენს ქალაქი ბარი, მუნიციპალური, პროვინციის და საოლქო ხელმძღვანელების დონეზე შესამჩნევია სასიკეთო ცვლილებები საბჭოთა ქალაქ ბათუმთან მეგობრული კავშირით ურთიერთობისადმი დამოკიდებულებაში. ოფიციალური შეხვედრებისას ისინი არ ჩქმალავდნენ ორი სახელმწიფოს იდეოლოგიათა განსხვავებულობას და ამავე

დროს ხაზს უსვამდნენ ინტერესთა ერთიანობას ისეთ საკითხებში, როგორიცაა ზრუნვა მშვიდობისა და ურთიერთგაგებისათვის, ეკონომიკური და კულტურული კავშირურობისათვის განვითარებისათვის.

ეს ხელმძღვანელები — მმართველი ქრისტიანულ - დემოკრატიული პარტიის მმართველები ფრთის წარმომადგენლები თანამშრომლობენ სოციალისტებთან და კომუნისტებთან და, სავარაუდებელია, რომ სამხრეთ იტალიის განვითარებადი რეგიონის მესვეურები ითვალისწინებენ არა მარტო სავაჭრო-ეკონომიკურ ინტერესებს. ადრიატიკის ზღვის სანაპირო ქალაქი ბარი არის ადგილსამყოფელი „ფიერა დელ ლევანტისი“ — მუდმივმოქმედი სავაჭრო-სამრეწველო გამოფენა-ბაზრობისა, რომელიც ტრადიციულად ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნებთან იტალიის ვაჭრობას ემსახურება. საბჭოთა კავშირი ამ ბაზრობის აქტიური მონაწილეა.

ბარის მუნიციპალიტეტის კეთილმოსურნეობას — განავითაროს საბჭოთა ქალაქთან კავშირურობისათვის — ხელს უწყობს ისიც, რომ დღითიდღე იზრდება ავტორიტეტი იტალიის კომუნისტური პარტიისა, რომელიც მტკიცედ იბრძვის იტალია-საბჭოთა კავშირის მეგობრობისა და მშვიდობიანი თანამშრომლობის გაორმაგებისათვის.

დელეგაციის წევრები დარწმუნდნენ, რომ იტალიელი მასპინძლები დაინტერესებული არიან ფართოდ გამოიყენონ თანამშრომლობის ის შესაძლებლობები, რომელსაც ჩვენი ქალაქების დამოყვება ქმნის. მუნიციპალური და საოლქო ხელმძღვანელები მნიშვნელოვან ყურადღებას უთმობენ იტალია-სსრ კავშირის მეგობრობის საზოგადოების განყოფილების მუშაობას. ჯაკომო ლუკარელი დიდი ავტორიტეტით სარგებლობს თანამემამულეთა შორის. ბარის მერმა ნ. ლამადალენამ არაერთგზის ხაზგასმით

აღნიშნა მისი დამსახურება საზოგადოების საქმიანობის გააქტიურებაში.

საზოგადოება იზრდება. ათი წლის წინათ ქ. ბარიში იგი სულ რაღაც ოცდაათამდე კაცს ითვლიდა, ამჟამად კი ათასსამასზე მეტს აერთიანებს. რამდენიმე სამრეწველო საწარმო და სკოლა კოლექტიური წევრია საზოგადოებისა. ბარის ცენტრში მდებარეობს კარგად მოწყობილი რეზიდენცია, სადაც მოთავსებულია საბჭოთა ლიტერატურის ბიბლიოთეკა იტალიურ და რუსულ ენებზე, დარბაზები პრესკონფერენციებისა და საბჭოთა ფილმების დემონსტრაციისათვის, სასწავლო კაბინეტი რუსული ენის შეგსწავლელთათვის. აქვე მოწყობილია საბჭოთა სუვენირების გამოფენა-გაყიდვა.

ბარის მერმა გაგვაცნო მუნიციპალური საბჭოს გადაწყვეტილება, რომ ერთ-ერთ პროსპექტს შეეცვალოს სახელი, დაერქვას „ლენინის პროსპექტი“, ერთ ახალ ქუჩას კი ეწოდოს დამოყვრებული ქალაქის სახელი. იტალიელი მასპინძლები, თავის მხრივ, კმაყოფილებით შეხვდნენ ბათუმის ქალაქის საბჭოს აღმასკომის თავმჯდომარის გურამ ემირიძის ცნობას, რომ გადაწყვეტილია ბათუმში შეიქმნას საზოგადოება „სსრ კავშირ-იტალიის“ საქალაქო განყოფილება.

1977 წლის 1 დეკემბერს მუნიციპალური საბჭოს შენობაში, იქ რომ თანამშრომლობენ იმ პარტიების, მათ შორის კომუნისტური პარტიის, საქალაქო ორგანიზაციების ხელმძღვანელთა თანდასწრებით, ბათუმის საქალაქო საბჭოს აღმასკომის თავმჯდომარემ გ. ემირიძემ და ბარის მერმა ნ. ლამადალენამ ხელი მოაწერეს ბარისა და ბათუმის დამოყვრებულ ქალაქებად გამოცხადების დოკუმენტის იტალიურ ეგზემპლარს. დათქვეს, რომ ხელშეკრულების საბჭოთა ეგზემპლარს ხელს მოაწერენ ბათუმში, 1978 წლის მაისში, როდესაც ბარის დელეგაცია ჩამოვა საბჭოთა კავშირში.

„ამ საზეიმო დღეს ვცისრულობთ, — ნათქვამია დოკუმენტში, — გულწრფელი ძმობის სულისკვეთებით განვავითაროთ თანამშრომლობა ჩვენს ორ ქალაქს შორის ყველა სფეროში, გავაერთიანოთ ჩვენი მეცადინეობა სულ უფრო მჭიდრო დაახლოვებისა და ურთიერთგაგებისათვის, მშვიდობის, კეთილდღეობისა და პროგრესისათვის.

ეს აქტი, როგორც ახალი ეტაპი ჩვენი ქალაქების ისტორიაში, განამტკიცებს კეთილნაყოფიერ მეგობრობას ჩვენს ხალხებს შორის და ასახავს ერთობლივ ნებასურვილს — გადავაქციოთ ბარი და ბათუმი დამოუკიდებელ ქალაქებად“.

* * *

ბათუმის საქალაქო საბჭოს დელეგაცია იტალიაში იმყოფებოდა შეიძლება დღეს. ბარიში მას ჰქონდა ოფიციალური შეხვედრა აპულიის ოლქის თავმჯდომარე ადვოკატ ნიკოლო როტოლოსთან, პროვინციის (ბარი და მიმდებარე რაიონი) ადმინისტრაციის ხელმძღვანელებთან, პროვინციის თავმჯდომარის ადვოკატ მასტროლეოს მეთაურობით, მუნიციპალური საბჭოს წევრებთან და საზოგადოება „იტალია-სსრ კავშირის“ განყოფილების ხელმძღვანელობასთან.

აპულიის ოლქის თავმჯდომარე ნიკოლო როტოლომ დელეგაციის ოფიციალური მიღებისას გამოთქვა სურვილი, რომ ბარისა და ბათუმის მეგობრული კავშირურობითობა განვრცობილი იქნას საოლქო მასშტაბებამდე — აპულიასა და აპარის ასსრ შორის.

დელეგაციის წევრებმა ბარიში დათვალიერეს საოლქო საეკონომიკო, „ფიერა დელ ლევანტეს“ ადმინისტრაცია, მუნიციპალური სკოლა მუშათა გარეუბან სან-პაულოში, რელიგიისა და სახვითი ხელოვნების მუზეუმები, მუნიციპალური ბავშვთა ბაგა, ახლახან აშენებული ხორცკომბინატი, ქალაქის სპორტული კომპლექსები. საზოგადოება

„იტალია-სსრ კავშირის“ განყოფილების რეზიდენციაში, ჯ. ლუკარელის წინააღმდეგ, მონაწილეობა მივიღეთ რუსული ენის გაკვეთილის ჩატარებაში.

ჩვენ საშუალება მოგვეცა გვეჩვენა აპულიის ქალაქები — კასტელანა დი გროტე (კარსტული მღვიმეები), ალბერობელო (უნიკალურ არქიტექტურულ ნაგებობათა და ძველი ხელოსნური წარმოებების ქალაქი), ტრანი (ღვინის ქარხანა).

მასპინძლებს გადავცეთ სამახსოვრო საჩუქრები: წიგნები საქართველოსა და აპარის შესახებ, ქართული ხალხური სიმღერების გრამფირფიტები, ბათუმელი მხატვრების ვ. ბეჟალვას და ჯ. ცინცაძის ჰედური ნამუშევრები, მხატვრული ღია ბარათები, სამკერდე ნიშნები და სხვა.

მეგობრული კონტაქტების ხელსაყრელ ატმოსფეროში მასპინძლებს გავაცანით ის წარმატებები, რაც საბჭოთა ხალხმა მოიპოვა სკკპ XXV ყრილობის გადაწყვეტილებების შესრულებისათვის ბრძოლაში. ვუამბეთ დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის მესამე წლისთავის ზეიმის, სსრ კავშირის ახალი კონსტიტუციის საყოველთაო-სახალხო განხილვისა და მიღების შესახებ. ჩვენს მსმენელებს აინტერესებდათ აპარის ასსრ-სა და ბათუმის ისტორია, სამეურნეო-კულტურული მდგომარეობა, სახალხო განათლების საბჭოური სისტემა, ქალებისა და ახალგაზრდობის უფლებები, სსრ კავშირის ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი სტრუქტურა და სხვა.

განსაკუთრებულ ყურადღებას ვუთმობდით სკკპ ცენტრალური კომიტეტის სამშვიდობო საგარეო-პოლიტიკური პროგრამის პროპაგანდას, იტალიელ ხალხთან მშვიდობიანი თანამშრომლობის განვითარებით საბჭოთა ხალხის დაინტერესებას.

იტალიაში ყოფნამ ბევრი მკაფიო, დასამახსოვრებელი და ამასთან წინააღმდეგობრივი შთაბეჭდილებები დაგვიტოვა.

მომხიბვლელია ნიჭიერი და შრომისმოყვარე იტალიელი ხალხის ათასწლოვანი აღმშენებლობითი ნამოღვაწარი; თვალს ახარებს კარგად მოვლილი ვენახები, ზეთისხილის უსასრულო ბაღები, საშემოდგომო ხორბლის მწვანე ყანები, ბოსტნები.

კლასიკური არქიტექტურისა და ხელოვნების მიღწევებმა, რაც აღორძინების ეპოქის უდიდესმა ოსტატებმა განავითარეს და გააღრმავეს, იტალიელი ხალხის შემოქმედებით გენიას მსოფლიო აღიარება მოუტანა. თანამედროვე იტალიელი ქალაქმშენებლები ცდილობენ, ამრავლონ და განავითარონ წინამორბედთა ტრადიციები სადღეისო მოთხოვნების შესაბამისად.

ამას მოწმობს რომისა და ბარის ახალ მიკრორაიონთა განაშენიანება, რომას ახალი საერთაშორისო აეროდრომის კომპლექსი ფუმინოში, რომელიც ლეონარდო და ვინჩის სახელს ატარებს და რომელსაც აღორძინების ეპოქის გენიალური მეცნიერ-ფილოსოფოსის, მხატვრისა და არქიტექტორის შთამბეჭდავი მონუმენტური სკულპტურა ამშვენებს. ეკლესიების ახალ ნაგებობებსაც კი თანამედროვე იერსახეს აძლევს როგორც არქიტექტურული ძიება, ისე შესაბამისი სამშენებლო მასალების გამოყენება.

იტალიის „ქალაქების მამები“ დიდ ყურადღებას უთმობენ ისტორიული ღირებულების მქონე არქიტექტურული ანსამბლების ხელშეუხებლობას. ახალმშენებლობები ძირითადად ძველი ქალაქის ფარგლებს გარეთ მიმდინარეობს.

ყურადღებას იქცევს „მარადიული“ სამშენებლო მასალის — ბუნებრივი ქვის მრავალი სახეობის ფართოდ გამოყენება მშენებლობაში. ბუნებრივი ქვის მოპოვება-დამუშავება ქვეყნის სამშენებლო ინდუსტრიის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი დარგია.

იტალიელები სამართლიანად ამაყობენ შესანიშნავი ავტოსტრადებით. მათი ნაწილი ვნახეთ, როდესაც ბარის

მუნიციპალიტეტის ავტომანქანით უმოკლეს დროში დავფარეთ მანძილი რომიდან ბარიმდე და შემდეგ გადავხედეთ აპენინის ნახევარკუნძულზე აღმართიკის ზღვიდან ტირენის ზღვამდე, ბარინეაპოლი-რომის მარშრუტით. უნდა ითქვას ისიც, რომ ავტოსტრადების მფლობელ კერძო კომპანიებს საიმედოდ „გადაურაზავთ“ ისინი და სარგებლობისათვის ქირას ახდევინებენ პრინციპით: „არ გადაიხდი — ვერ გაივლი“.

იტალია მაღალი პოლიგრაფიული კულტურის ქვეყანაა. ამაზე შეიძლება წარმოდგენა იქონიოს კაცმა საგამომცემლო საქმიანობის იმ დონის მიხედვითაც, რაც საოლქო ცენტრის — ბარის მასშტაბით არის მიღწეული. იქ დაბეჭდილი წიგნები და სასუვენირო-ტურისტული გამოცემები უზადოდ არის შესარულებული.

იტალიის მრეწველობა ცდილობს, არ ჩამორჩეს მკაცრ მოთხოვნებს, რასაც თანამედროვე სამეცნიერო-ტექნიკური რევოლუცია და კაპიტალისტური ბაზრის, როგორც დასავლეთეუროპული „საერთო“, ისე მსოფლიო ბაზრის ჩარჩოებში მიმდინარე გააფთრებული საკონკურენციო ბრძოლა აყენებს. მუშებისა და ინჟინერ-ტექნიკური მუშაკების უნარიანი ხელით იქმნება მრავალნაირი საქონელი, რომელთა რაოდენობამ და ხარისხმა ნაციონალური მრეწველობისათვის უნდა უზრუნველყოს „ადგილი ცის ქვეშ“.

ამავე დროს, ჩვენი იქ ყოფნის ხანმოკლეობის მიუხედავად, არ შეიძლება თანამედროვე ბურჟუაზიული საზოგადოების კრიზისის სიმპტომები, კაპიტალიზმის ჩარჩოებში გადაუტრეკლ ანტაგონისტურ სოციალურ-ეკონომიკურ, კლასობრივ და სულიერ წინააღმდეგობათა მოქმედება.

იტალიაში უცვლელად რჩება მისი ძველი უბედურება — „ზედმეტი“ მუშახელის ემიგრაცია. მართალია, ტრა-

დიციულად ჩამორჩენილ აგრარულ სამხრეთში მიმდინარეობს ინდუსტრიალიზაცია, მაგრამ მისი ტემპი არც ისე სწრაფია; რომ შეისრუტოს უმუშევართა სამმილიონიანი არმია. ელემენტარულ ადამიანურ უფლებას — შრომის უფლებას მოკლებული ასეულათასობით იტალიელი ტოვებს სამშობლოს, რათა ბედი უცხოეთში ეძიოს.

სერიოზული პრობლემაა სიძვირე და ინფლაცია. მაღაზიებში საქონლის ფართო ასორტიმენტია, მაგრამ დახლთან მთვლემარე გამყიდველები და მყიდველთა სიმცირე გვაფიქრებინებს, რომ მოსახლეობის მყიდველობითი უნარი დაბალია. წინასწომბაო ვაჭრობასაც კი რომის ერთ-ერთ სავაჭრო უბანში არ ეტყობოდა გამოცოცხლება. ხალხი ფეშენებელური მაღაზიების ვიტრინების მჭკრეტელს უფრო ჰგავდა, ვიდრე მყიდველს. აქვე დაწანწალებდნენ მათხოვრები.

დიდი მიხვედრა არ არის საჭირო, რომ წარმოვიდგინოთ სიმძიმე არამწარმოებელი ხარჯებისა, რასაც ბაღებს საკონკურენციო ბრძოლა, სარეკლამო ომი. ყურადღებას იქცევს, მაგალითად, სხვადასხვა ფირმების მიერ გამოშვებული ერთგვაროვანი ტიპის ავტომობილთა მოდელების სიმრავლე. ავტოსტრადები მოფენილია მსოფლიოს თითქმის ყველა მსხვილი ნავთობის მონოპოლიის ავტოგასაწყობი სადგურებით, რომლებიც იყოფენ შემოსავალს იტალიურ კომპანია „აჟიბთან“ გაჩაღებულ საკონკურენციო ბრძოლაში.

იტალიის საზოგადოების სოციალურ-პოლიტიკურ წინააღმდეგობებს, ბრძოლას დემოკრატიისა და რეაქციის ძალებს შორის თან სდევს პოლიტიკური ბანდიტიზმი ბულივანურ-ტერორისტული ნეოფაშისტური ჯგუფებისა, რომლებიც მონოპოლისტური კაპიტალის რეაქციული წრეების კმაყოფაზე არიან.

ნეოფაშისტი ტერორისტის მიერ სტუდენტი კომუნისტის მკვლელობამ ბარიში,

რაც ჩვენი დღეგაციის იქ ყოფნისას, 28 ნოემბერს მოხდა, დემოკრატიული ორგანიზაციების მძაფრი პროტესტი გამოიწვია. ტრაგიკული შემთხვევა; თავის მხრივ, დაუყოვნებლივ გამოიყენეს სხვადასხვა ჯგუფის მომემარცხენე ჯგუფებმა — ანარქისტებიდან მაოისტებამდე — ქუჩებში ხმაურიანი ექსცესების მოსაწყობად.

ბარის ერთ-ერთი პროსპექტის „ლენინის პროსპექტად“ გადარქმევისადმი მიძღვნილი ოფიციალური ცერემონიალი, რომელიც 1 დეკემბრისათვის იყო დანიშნული, სწორედ ამ გართულებების გამო გადაიდო.

ბარისა და სხვა ქალაქების შენობათა კედლები, როგორც სარკე, ასახავს იტალიის საზოგადოების შინაგან განხეთქილებასა და გათიშულობას. იგი აჭრელებულია დაპირისპირებული პოლიტიკური პარტიებისა და ჯგუფების ლოზუნგებით, ემბლემებითა და მოწოდებებით. ხშირად ეს მინაწერები პირდაპირ მოწინააღმდეგის ტექსტზეა დასმული, რომ დაჯაბნონ და „ჩააჩუმონ“ იგი.

ეს განხეთქილება, რა თქმა უნდა, საგარეო-პოლიტიკურ სფეროშიც პოულობს ასახვას. აქ მოქმედებს პოლიტიკური სპექტრის ყველა მხარე, დაწყებული საბჭოთა კავშირის მტკიცე ნეგობრებიდან და დამთავრებული ჩრდილოეთ ატლანტიკის სამხედრო-პოლიტიკური ბლოკის აგრესიული წრეების მომხრეებით. ეს უკანასკნელნი პოლიტიკურ კაპიტალს ანტიკომუნისტურსა და საბჭოთა კავშირისათვის ყალბად მიწერილი აგრესიულობით მოსახლეობის ჩამორჩენილი ფენების დაშინებაში ეძებენ. ენახეთ ბარის ერთ-ერთ შენობაზე დაჯაბნული ნეოფაშისტების მოწოდება: „ვიცისა, არ სურს, აქ რუსები მოვიდნენ, ჩვენ შემოგვიერთდით“. მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები ჭარბოდ ამუშებენ ე. წ. „დისიდენტებისა“ და მათი იტალიელი რეაქციონერი თანამეინახეების ყოველგვარ თავშეყრილობას.

უბადრუკობისა და სულიერი მარაზ-
მის სუნი ასდის პორნოგრაფიულ ჟურ-
ნალებს, გარყვნილებასა და სექსუალურ
ანომალიებს ომ პადაგებენ. ეს ჟურ-
ნალები თავისუფლად იყიდება კიოსკებ-
ში იგივე ბურჟუაზიული გამომცემლო-
ბების „რესპექტაბელური“ პროდუქციის
გვერდით. გასაგებია, რომ ასეთი „სუ-
ლიერი საზრდოს“ დანიშნულებაა ჩამო-
აცილოს მასობრივი მკითხველის და,
პირველ რიგში, ახალგაზრდობის ყურა-
დღება საარსებო სოციალურ-ეკონომი-
კურ პრობლემებს.

პორნოგრაფიის პროპაგანდა გადა-
ხლართულია პროსტიტუციასთან, ბურ-
ჟუაზიული საზოგადოების ამ ერთ-ერთ
ტრადიციულ ატრიბუტთან. სადამოს ნე-
აპოლში ვიხილეთ განკიცხულთა, ამ
პროფესიის ქალთა თავისებური „გამო-
ფენა-დემონსტრაცია“, თვითრეკლამირე-
ბაში მათი გამომგონებლობის „სასწაუ-
ლებიც“: ისინი, ვისაც „მორიგეობა“
უხდებოდა სუსტად განათებულ ქუჩებ-
ში (ასეთი ცენტრიდან დაშორებული
ქუჩების უმრავლესობა), საკუთარი პერ-
სონის ილუმინირებას იქვე, ტროტუა-
რებთან მაკულატურის მოგიზიგზე კო-
ცონებით ახდენდნენ. ბენგალის ცეცხ-
ლივით აბრიალებული ალი გამოიტაცე-
ბდა ხოლმე სიბნელიდან კოცონის პატ-
რონს. უნებურად გვაგონდება პოეტის
მწუხარე სიტყვები: «Все это было
бы смешно, когда бы не было
так грустно»...

უნდა აღინიშნოს, რომ ამგვარ რეკლა-
მას თვით გარემო პირობები კარნახობს:
იტალიის ქალაქების, მათ შორის დედა-
ქალაქის ქუჩებში მაკულატურა წარმო-
უდგენელი რაოდენობითაა. ქალაქების
დასუფთავება, როგორც გარემოს დაც-
ვის უფრო ფართო საკითხის ნაწილი,
გადაუჭრელ პრობლემად რჩება თანამე-
დროვე იტალიაში.

სიძნელებები აქვს სტუდენტ ახალგა-
ზრდობასაც: სწავლის ქირის სიდიდე,
სტიპენდიების არარსებობა (იღებს სტუ-

დენტთა მხოლოდ უმნიშვნელო ნაწი-
ლი), საერთო საცხოვრებლების, სტუ-
დენტთა სასაბილოების უკმარისობა, წი-
გნების, კერძოდ, სახელმძღვანელოების
სიძვირე და ა. შ.

და მაინც ჩვენს მრავალფეროვან შთა-
ბეჭდილებებში ყველაზე ღირსშესანიშ-
ნავი იყო მეგობრობის, კეთილმოსურნე-
ობისა და სიმპათიის გრძნობა საბჭოთა
ხალხის მიმართ, რასაც ავლენდა ყველა
იტალიელი, ვისთანაც კი შეხვედრა მო-
გვიხდა. ეს დაკვირვება მოიცავს იტა-
ლიის სოციალური მოზაიკის თითქმის
ყველა ფენას — დაწყებული მუშებისა
და სტუდენტების წარმომადგენლებიდან
და დამთავრებული საშუალო და უმაღ-
ლესი სასწავლებლების მუშაკებით, საქ-
მოსნებითა და თანამდებობის პირებით.

ეს სასიამოვნო მოულოდნელობა იყო
ჩვენთვის, რამდენადაც კაპიტალისტუ-
რი ქვეყნების მოსახლეობა მუდმივად
განიცდის ანტისაბჭოთა და ანტიკომუნი-
სტური სულისკვეთებით დამუშავებას
იმპერიალისტური იდეოლოგიური ცენ-
ტრების მხრით.

ჯაკომო ლუკარელის რომაელმა მე-
გობარმა, პერუჯის უნივერსიტეტის
პროფესორმა ადრიანო ბიანკიმ ორჯერ
იტვირთა მშობლიურ ქალაქში ექსკურ-
სიამძღოლობა. მას უნდოდა მაქსიმალუ-
რად შესაძლო ოპერატიულობით გაეც-
ნო ჩვენთვის იტალიის დედაქალაქის
ძირითადი ღირსშესანიშნაობები: ანტი-
კური ეპოქის ძეგლები (კოლიზეუმის,
კარაკალის თერმების, ფორუმის, ძველი
რომის ფორტიფიკაციული ნაგებობების
ნაშთები), ვატიკანის უნიკალური არქი-
ტექტურული ანსამბლები, ახალმშენებ-
ლობები, რომაელთა და სტუმართა სა-
დამოს სასეირნო ადგილები.

ა. ბიანკის ოჯახში დიდიდან პატარამ-
დე, ყველა — მეუღლე, რომის უნივერ-
სიტეტის მათემატიკის მასწავლებელი,
ორი ქალიშვილი — სამედიცინო ინს-

ტიტუტის სტუდენტი და საშუალო სკოლის მოსწავლე — დიდ ინტერესს იჩენენ ჩვენი ქვეყნისადმი, მისი პოლიტიკური წყობის, მოკავშირე რესპუბლიკების, ეროვნულ - სახელმწიფოებრივი სტრუქტურისა და სხვა საკითხებისადმი.

დაუვიწყარი იყო შეხვედრა კასტელანა დი გროტეში, ბარიდან 40 კილომეტრზე მდებარე ქალაქში, სადაც დიდებული კარსტული მღვიმეებია.

მღვიმეები აღმოუჩენიათ 1938 წელს. ბუნების ეს მიწისქვეშა საოცრება იწყება 70 მეტრის სიღრმის უფსკრულით. მისი ძირიდან ჩაქცეული ქანების ციკლოპური ლოდებით გარშემორტყმული მწახველის თვალწინ იშლება უზარმაზარი დარბაზის ფანტასტიკური სანახაობა შევული კლდეებითა და ვიწრო ყელით, საიდანაც მიწისქვეშეთში ჟონავს დღის სინათლე. მღვიმის გაღერებები სამოთხე კილომეტრზე გრძელდება.

გულთბილად შეგვხვდა კარსტული კომპლექსის ადმინისტრაციის დირექტორი ნიკოლა მონჯელი — მმართველი ქრისტიანულ-დემოკრატიული პარტიის საქალაქო ორგანიზაციის ხელმძღვანელი, საზოგადოება „იტალია-სსრ კავშირის“ აქტიური წევრი. მან ჩავვაცილა უფსკრულის ძირამდე, სადაც კლდეში ნაკვეთი დაქანებული გვირაბი ჩადის. მღვიმის დათვალიერების შემდეგ, მისი თხოვნით, საპატიო დამთვალეირებელთა წიგნში ჩავწერეთ ჩვენი შთაბეჭდილება.

სადილი კასტელანა დი გროტეში გადაიქცა გულთბილ მეგობრულ შეხვედრად. სუფრასთან შემოგვიერთდნენ საზოგადოება „იტალია-სსრ კავშირის“ აქტივისტი, ადგილობრივი სპელეოლოგი მლიო ტეზიო, მისი გოგონა ტერეზა, დაწყებითი სკოლის მეხუთე კლასის მოსწავლე და იტალიის კომპარტის ვეტერანი, საზოგადოების ძველი აქტივისტი პენსიონერი ანტონიო ტური. ჯაკომოს სიტყვით, როგორც კი საბჭოთა გემი შევა ბარის ან ბრინდიზის ნავსადგურში, ელიო მყისვე მიიჩქარის იქ, რათა

საბჭოთა ეკიპაჟის წევრები მიიწვიოს კატელანა დი გროტეს მღვიმეთა დასათვალიერებლად. ელიო სიამოვნებით გვიზიარებს ნორჩი ტერეზას აღტაცებას: „რაც მან განიცადა საბჭოთა გემში, განაგრძე გარლესკზე“ მოლფეტადან ბრინდიზმდე მოგზაურობის დროს.

ჩვენი დელეგაციის წევრებისათვის ძალზე სასიამოვნო იყო იმის ხილვა, თუ როგორ უფრთხილდებიან და ამრავლებენ იტალიელები საბჭოთა ხალხთან მეგობრობის ტრადიციებს. ამან გვიკარნახა საბჭოთა ხალხის მეგობართა სამი თაობის წარმომადგენლების სადღეგრძელო შეგვეთავაზებინა და მაღლობა გვეთქვა იმისათვის, რომ ზრუნავდნენ იტალია-საბჭოთა კავშირის მეგობრობის განმტკიცებისათვის და მემკვიდრეობით გადასცემენ მას თაობიდან თაობას. ანტონიო ტურიმ ძველი სლავური წესის მიხედვით სამჯერ გადაკონა სადღეგრძელოს ავტორი.

როცა ჩვენი ქვეყნის ერთგული მეგობრის ჯაკომო ლუკარელის სადღეგრძელო ითქვა, საბასუხოდ მან მკაფიო, ამაღელვებელი სიტყვა წარმოსთქვა: „გრძელი და ძნელი იყო გზა თქვენს ქვეყანასთან მეგობრობისა ჩვენთან იტალიაში, საერთოდ, და აპულიაში, განსაკუთრებით. მცირერიცხოვანი იყვნენ ამ მეგობრობისათვის მებრძოლნი, მაგრამ უშიშარნი, გაბედულნი და მტკიცენი, რწმენის ერთგულნი. დღეს უკვე შეგვიძლია ვილაპარაკოთ დიდ წარმატებებზე საზოგადოების თითქმის ყველა ფენაში — მუშებიდან საქმოსნებამდე. დიდ დახმარებას გვიწვევდნენ მეგობრობის განმტკიცებაში ჩვენთან ჩამოსული საბჭოთა ადამიანები. ეს მეგობრობა არასოდეს არ შესუსტდება. დღევანდელი მაგალითიც, როცა მაგიდას ვუსხედვართ სხვადასხვა ენისა და მსოფლმხედველობის ადამიანები, გვეხმარება უფრო ღრმად შევიგნოთ მეგობრობის თანამედროვე დიდი მნიშვნელობა“. გაიმეორა რა სიტყვები საბჭოთა კავშირის მეგობართა

სამი თაობის შესახებ და მიუთითა ახალგაზრდობის წარმომადგენლებზე, რომლებიც თან გვახლდნენ, ჯაკომო ლუკარელიმ თქვა: „ჩვენი ახალგაზრდობა აგრძელებს და კვლავაც გააგრძელებს ჩვენ მიერ დაწყებული მეგობრობის საქმეს“. სუფრის შემდეგ შეხვედრის მონაწილეებმა გადავიღეთ ფოტოსურათები.

კასტელანა დი გროტედან დელეგაცია გაემგზავრა ალბერობელოში, რომელსაც „ტრულების ქალაქს“ უწოდებენ. ტრული ორიგინალური კონსტრუქციის ნაგებობაა, აპულიაში უძველეს დროს წარმოშობილი და მხოლოდ მისთვის დამახასიათებელი. ესაა თაღოვნად ნაგები შენობა წვეტიანი დაბოლოებით, ქვით ნაწყობი, რაიმე შემაკავშირებელი მასალის გამოუყენებლად. თაღის აყვანის პრინციპით ტრული შეიძლება შევადაროთ აღმოსავლეთ საქართველოს დარბაზის ტიპის გადახურვიან ძველ ქართულ სახლს, იმ განსხვავებით, რომ ქართული დარბაზის ტიპის თაღის ასაწყობად ხის მასალა გამოყენებული. ტრულის წარმოშობა აპულიაში კირქვის სიუხვით უნდა იყოს განპირობებული. ათასწლოვანი სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობის პროცესში სავარაუდოდ გაწმენდისას ნაგროვები უამრავი ქვა ათეულ კილომეტრებზე გადაჭიმული სამი-ჯნე და სატერასე ყორეების ასაგებადაც გამოუყენებიათ. მასპინძლებმა გვისახსოვრეს ამ საინტერესო და ლამაზი ნაგებობის თაბაშირის მოდლები.

ალბერობელოს ძველი, მთლიანად ტრულებისაგან შემდგარი ნაწილი გაციხველებული ტურისტული ექსკურსიების ადგილია და თავისი საქმიანობითაც გარდასულ საუკუნეთა ქალაქს გვაგონებს. აქ იღვწიან ხელოსნობის ძველ დარგთა ოსტატები, ამზადებენ მრავალგვარ კერამიკასა და რკინა-კავეულს ტურისტებისა და აგრეთვე რეგიონალური ბაზრობებისათვის, ძველებური ხის დგამებზე მოქსივილ, ლამაზად და ორი-

გინალურად მოხატულ შალეულსა და მატყლის სხვა ნაწარმს.

ბარიში დაბრუნებისას ქალაქის განპირას დავათვალიერეთ ახალი სოფ. კომბინატი — სამხრეთ იტალიის ინდუსტრიალიზაციის ახლანდელი პროცესის პირმშო. იგი სამი თვეა, მწყობრში ჩადგა. კარგ შთაბეჭდილებას ტოვებს უახლესი დანადგარები და შრომის ჰიგიენური პირობები. სამუშაო დღის დამთავრებისას საამქროში მძლავრი ბრანდ-სპოიტებით ყველაფერი ჩამოირეცხება და ახალ სამუშაო დღეს გაკრიალებული და ყოველგვარი სუნისაგან გაწმენდილი ხვდება. საქონლით კომბინატი მარაგდება თითქმის მთელი ევროპის და ხმელთაშუაზღვისპირა აფრიკული ქვეყნებიდან: ბოსლებში მარაგად ყავთ ხუთი ათას სულამდე მსხვილფეხა და წვრილფეხა საქონელი, ირლანდიური უზარმაზარი ხარ-ძროხით დაწყებული და „პროდინტორგის“ მეშვეობით საბჭოთა კავშირში შესყიდული გამოწუნებული ცხენების რემათი დამთავრებული.

გულთბილად შეხვდნენ ბათუმის დელეგაციას სავაჭრო-სამრეწველო გამოფენა-ბაზრობის „ფიერა დელ ლევანტეს“ ხელმძღვანელები. საუბრისას მასპინძლები დაინტერესდნენ ბათუმისა და აჭარის ახსრ სამეურნეო-ეკონომიკური თავისებურებებით, ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი მშენებლობის საბჭოთა სისტემით. ბაზრობის ადმინისტრაციის თავმჯდომარემ სტეფანო რომანაციმ აღნიშნა ურთიერთ სასარგებლო ეკონომიკური კავშირურთიერთობის მნიშვნელობა საერთაშორისო უშიშროებისა და ხალხთა მეგობრობის განმტკიცებისათვის, ორი ქალაქის დამოყვრებას მშვიდობის ინსტრუმენტი უწოდა და ბათუმის წარმომადგენლები მიიპატიჟა აპრილში ბაზრობის გახსნაზე.

ბარის დი ვენერეს სახელობის საოლქო მასშტაბის საავადმყოფოში ჩვენი ყურადღება მიიპყრო ელექტრონულ-გამომთვლელ სისტემებსა და ლაზერის

ტექნიკაზე შექმნილმა სისხლის მიკრობი-
ოლოგიური ანალიზის უახლესმა ავტო-
მატურმა აპარატურამ და ხელოვნური
თირკმელის ავტომატურმა დანადგარმა.
ინტერებიერი მოპირკეთებულია თბილ
ტონებში, რაც სასიამოვნო შთაბეჭდი-
ლებას ტოვებს. საავადმყოფოში მკურნა-
ლობა ფასიანია და მაინც ძალზე გადა-
ტვირთულია. გვითხრეს, რომ დასახუ-
ლია მისი გაფართოება და საწოლთა გა-
ზრდა დღევანდელი 850-დან 1.200-მდე.

საავადმყოფოს სათავეში უდგას აღ-
მინისტრაციული საბჭო. მასში შედიან
იმ პარტიების წარმომადგენლები, რომ-
ლებიც აპულიის საოლქო აღმინისტრა-
ციაში თანამშრომლობენ. საბჭოს თავჯ-
დომარეს ჰყავს ორი მოადგილე — სა-
მეურნეო და სამედიცინო ნაწილში.
ჩვენ გვმასპინძლობდა მოადგილე სამე-
დიცინო ნაწილში დოქტორი მელი ჯო-
ვანი.

სამედიცინო პერსონალთან შეხვედრი-
სას ჩვენმა დელეგაციამ კმაყოფილებით
აღნიშნა საავადმყოფოს ლაბორატორი-
ების აღჭურვილობის მაღალი დონე და
გამოთქვა სურვილი, რომ ჩვენი ორი
ხალხის ეროვნული სიმდიდრე ხმარდე-
ბოდეს ასეთი შესანიშნავი ჰუმანური
დაწესებულებების შექმნას და არა
ნგრევისა და ომის საშუალებების წარ-
მოებას.

120-ადგილიან მუნიციპალურ ბავშვთა
ბაგას, რომელიც ჩვენ ვნახეთ, უჭირავს
სამსართულიანი სახლი. იგი ოცი წლის
წინ აუგიათ, მაგრამ ისე უხვად გამოუ-
ყენებიათ ძვირფასი სამშენებლო და
მოსაპირკეთებელი მასალები, მარმარი-
ლოს ჩათვლით, რომ ნაგებობა სრული-
ად ახლის შთაბეჭდილებას ტოვებს. ბაგა
ძარღვად არის აღჭურვილი ყველაფრით,
რაც საჭიროა ნორმალური მუშაობისა-
თვის. ოთახებში ბავშვთა გონების გან-
მავითარებელი ბევრი ნახატი და ფერა-
დი ფოტოსურათია, ბავშვთა სიმალღეზე
ჰმელლებში ჩატანებულია დიდი სარკეები.
ჯგუფი დაკომპლქტებულია 5-7 ბავშვით.

არის გონებრივად სუსტად განვითარებ-
ულ ბავშვთა განყოფილება. აღჭურვი-
ლობის დონე, აღმზრდელთა და ბავშვთა
რიცხოვრივი თანაფარდობა გვაფიქრე-
ბინებს, რომ ბავთი სარგებლობა საქმა-
ოდ ძვირი უნდა უჯდებოდეთ მშობ-
ლებს. გვექმნება აგრეთვე იმის შთაბეჭ-
დილება, რომ ეს საუცხოო დაწესებუ-
ლება ქალაქის მასშტაბით მართლაც
„საუცხოოს“ — სანიმუშო-საჩვენებელი
დაწესებულებების როლს უფრო ასრუ-
ლებს, რამდენადაც ასეთი ბაგა მხოლოდ
სამი ყოფილა ბარიში, რაც ძალზე ცო-
ტაა მისი ოთხასათასიანი მოსახლეობისა-
თვის. დავიმოწმეთ ჩვენი ასოციათსიანი
ქალაქის მაგალითი, სადაც 33 ბავშვთა
ბაგა და ბაღია და მაინც ვერ აკმაყოფი-
ლებს მოთხოვნილებას.

ვეწვიეთ მუნიციპალურ სკოლას ბა-
რის მუშათა გარეუბან სან-პაულოში,
რაც დემთხვა პედაგოგიური კოლექტი-
ვის საპროტესტო კრებას. ეს კრება 28.
ნოემბერს მომხდარი ნეოფაშისტური
ტერორისტული აქტის წინააღმდეგ იყო
მიმართული. მუნიციპალურ საბჭოს გა-
ეგზავნა სათანადო წერილი. მღელვარე-
ბებთან დაკავშირებით სწავლა შეწყვე-
ტილი იყო. ასეთ დროს ბავშვებს ქუჩას
არიდებენ ხიფათის თავიდან ასაცილებ-
ლად, ეს წესად ჰქონიათ.

საინტერესოა, რომ ოთხმოციდან
თხუთმეტი პედაგოგი იტალიის კომუნი-
სტური პარტიის წევრია, მათ შორის
სკოლის დირექტორი ლეონარდო მან-
ჩინოც.

ჩვენი დელეგაციის წევრებისა და მა-
თი ვიზიტის მიზნის შესახებ ჯ. ლუკარე-
ლის მოკლე ინფორმაციის შემდეგ სკო-
ლის დირექტორი ესაუბრა პედკოლექ-
ტივს იმ ზრუნვაზე, რითაც სახალხო გა-
ნათლება გარემოცულია ჩვენს ქვეყანა-
ში. გაიმართა ხანგრძლივი მეგობრული
საუბარი. იტალიელ პედაგოგებს აინტე-
რესებდათ საყოველთაო სავალდებულო
საშუალო განათლების სისტემა ჩვენს
ქვეყანაში, გონებრივად სუსტად გა-

ნვითარებული და პირიქით, განსაკუთრებული ნიჭით დაჯილდოებული ბავშვების სწავლება, სასწავლო პროგრამებისა და სწავლების მეთოდის შემუშავების სისტემა. ერთ-ერთი პედაგოგი დაინტერესდა ე. წ. „დახურული“ უმაღლესი სასწავლებლებით, სადაც თითქმის შეზღუდულია შერჩევა და ა. შ.

დღეღამის წევრები შეეცადნენ სათანადოდ განემატათ მსმენელთათვის საინტერესო საკითხები და ამავე დროს ეჩვენებინათ უსაფუძვლობა ზოგიერთი ყალბი წარმოდგენისა, რასაც ბურჟუაზიული პროპაგანდა ავრცელებს.

ჩვენი მხრით, დავინტერესდით, თუ რით არის განპირობებული პედაგოგიკურში ქალთა აბსოლუტური სიჭარბე, როგორია მათი შრომის ანაზღაურება, ხელმძღვანელ პოსტებზე დაწინაურების წესი და სხვა. პასუხმა დაადასტურა ამ საკითხებში ქალთა უთანასწორობის ფაქტი.

ბარის მუნიციპალიტეტი ზრუნავს სპორტული ბაზების განვითარებისათვის. ვნახეთ ცენტრალური სტადიონი „სტადიო დელა ვიტორია“ („გამარჯვების სტადიონი“). ბარის ფეხბურთის გუნდი ეროვნული პირველობის გათამაშების მეორე ლიგის მონაწილეა. ახალი საცურაო კომპლექსი სტადიონის გვერდით მზად არის და მალე გაიხსნება. მშენებლობა ხუთი წელი გაგრძელდა და მუნიციპალიტეტს 5 მილიარდ 300 მილიონი ლირა დაუჯდა (4,5 მილიონ მანეთამდე). ქალაქში სულ 6 საცურაო აუზია.

ქ. ტრანიში ფირმა „ბოტას“ ღვინის ქარხანა „ტრანი მოსკატი“, რომელიც მუსკატის და შამპანური ღვინოების მასალას ამზადებს, კარგ შთაბეჭდილებას ტოვებს ყურძნის გადამამუშავების ავტომატიზებული სისტემით, სისუფთავითა და აკურატულობით. ქარხნის ტექნიკური დირექტორი ფრანჩესკო პასტორე კარგად იცნობს ქართულ ღვინოებს, მაღალ შეფასებას აძლევს მათ ხარისხს და,

როგორც გაგვიცხადა, აპირებს ინახულოს ჩვენი ქვეყანა, უფრო ახლოს გაეცნოს ჩვენი ღვინის წარმოებას.

ქ. ტრანიში გვქონდა შეხვედრა, რომელმაც რუსთაველის სიტყვები მოგვანახოა: „ვახ, სოფელო, რა შიგან ხარ, რად გვაბრუნებ, რა ზნე გჭირსა, სადაურსა სად წაიყვან...“ საბჭოთა დღეგაციასთან შესახვედრად ღვინის ქარხანაში მოვიდნენ ტრანის მცხოვრები ცოლ-ქმარი ნინა და ლუკა ანგარანოები. ირკვევა, რომ ნინა (ასე მოუნათლავთ იტალიელ თანამოქალაქეებს საბჭოთა ქალიშვილი ედოკია ნიკიფორეს ასული კულბატენკო ქალაქ ენაკიევოდან) ომის დროს 15 წლისა წაუყვანიათ ფაშისტურ გერმანიაში. იგი შემდეგ აღმოჩნდა იტალიაში, რომელიც მისთვის მეორე სამშობლოდ იქცა. აქ შექმნა ოჯახი, რომლის ყველა წევრი, მათ შორის ქალიშვილი ნიკოლეტა, ბარის უნივერსიტეტის ენის ფაკულტეტის სტუდენტი, საზოგადოება „იტალია-სსრ კავშირის“ აქტივისტია. ნიკოლეტა ანგარანო, რომელიც მეორე დღეს წარმოგვიდგინა ჯაკომო ლუკარელიმ, საკმაოდ კარგად ფლობს რუსულ ენას და დამაკმაყოფილებლად ართმევს თავს თარჯიმნობას. ედოკია ნიკიფორეს ასულმა გაგვიცხადა, რომ ოცნებობს საბჭოთა კავშირში დაბრუნებაზე, სადაც ხანგრძლივი მეცადინეობის შემდეგ მიაგნო ენაკიევოდან გადახვეწილ დებს.

ჯაკომო ლუკარელის მეგობარმა, რომოცდაერთი წლის მშენებელმა ინჟინერმა ჯუზეპე ვილასმუნტამ, რომელიც 18 წელია იტალიის კომპარტიის წევრია, სტუმრად მიგვიპატიჟა თავის სახლში პატარა ზღვისპირა ქალაქ პალეზეში. ჯუზეპე ბიბლიოფილია. მის საოჯახო ბიბლიოთეკაში საკმაოდ მდიდრულადაა წარმოდგენილი ლიტერატურა ისტორიისა და ხელოვნების დარგებიდან. ცოლ-ქმარი ნამყოფია საბჭოთა კავშირში და აღტაცებულნი არიან მოსკოვის, ლენინ-

გრადისა და კიევის სილამაზითა და გრანდიოზულობით. ჯუზეპეს აინტერესებს, როგორია საბჭოთა ადამიანების დამოკიდებულება იტალიისა და იტალიელი ხალხისადმი, აგრეთვე დასავლეთის მოღურა „ევროკომუნისადმი“.

ჩვენ შევეცადეთ გამოგვეხატა პარტიის ცემის ის გრძნობა, რომელსაც ბავშვობიდან უნერგავს აღზრდის ჩვენი სისტემა საბჭოთა ადამიანებს ნიჭიერი და შრომისმოყვარე იტალიელი ხალხის მიმართ, მისი რევოლუციური, დემოკრატიული, ანტიფაშისტური და ინტერნაციონალისტური ტრადიციებისადმი, ამ დიდი წვლილისადმი, რომელიც შეიტანა იტალიელმა ხალხმა საკაცობრიო კულტურაში. ვუთხარით, რომ საბჭოთა ადამიანები ინტერესით ადევნებენ თვალყურს და ძმურ სოლიდარობას იჩენენ იმ ბრძოლისადმი, რომელსაც იტალიელი ხალხი, იტალიის კომუნისტური პარტია ეწევიან დემოკრატიისა და სოციალიზმისათვის, ევროპაში ომის საფრთხის წინააღმდეგ, მშვიდობის განსამტკიცებლად.

რაც შეეხება „ევროკომუნის“, შეგახსენეთ ჩვენს მასპინძელს, რომ არავის ისე ნათლად არ ჩამოუყალიბებია მარქსისტულ-ლენინური პარტიების მიერ რევოლუციურ ბრძოლაში საკუთარი ქვეყნის განვითარების კონკრეტულ-ისტორიული თავისებურებების გათვალისწინების აუცილებლობის იდეა, როგორც ეს გააკეთა ვ. ი. ლენინმა—უდიდესმა მოაზროვნემ და რევოლუციური ბრძოლის გენიალურმა სტრატეგმა. სწორედ ვ. ი. ლენინი აღნიშნავდა: „ყველა ერი განახორციელებს სოციალიზმს, ეს აუცილებელია, მაგრამ განახორციელებს არა საშუალებით ერთნაირად... თეორიულად იმაზე უფრო უბადრუკი და პრაქტიკულად იმაზე უფრო სასაცილო არა არის რა, როგორც ის, რომ „ისტორიული მატერიალიზმის გულისათვის“ მომავალი ამ მხრივ ერთფეროვანი რუნი ფერით წარმოედგინათ...“

რაც შეეხება იმის ცდას, რომ ეს ახალი ტერმინი დაუპირისპირონ სოციალისტური ქვეყნების ისტორიულ გამოცდილებას, რევოლუციური ბრძოლის საერთო კანონზომიერებას, ამაზე საბჭოთა კომუნისტებს გვაქვს ნათლად გამოკვეთილი შეხედულება. საქმე იმაშია, რომ ისტორიული გამოცდილებით შემოწმებული რევოლუციური ბრძოლის საერთო კანონზომიერების უგულებელყოფას განმათავისუფლებელი ბრძოლის დამარცხება და ტრაგედია მოსდევს. ძნელბედობა ჩილეს ხალხისა, რომელიც სამხედრო-ფაშისტური ტერორის მსხვერპლი გახდა, ერთხელ კიდევ შეგვახსენებს ვ. ი. ლენინის ცნობილ დებულებას, რომ რევოლუციები მხოლოდ მაშინ ღირან რამედ, როცა თავის დაცვის უნარი აქვთ. რევოლუციური ბრძოლის საერთო კანონზომიერება სწორედ იმას გვასწავლის, თუ როგორ უნდა დაიცვან თავი რევოლუციებმა და მოიპოვონ გამარჯვებები.

ოფიციალური სადილი, რომელიც გამართა მუნიციპალიტეტმა ახალი სასტუმრო „გრანდ ოტელ ამბაშატორის“ რესტორანში, ორი ქალაქის დამოყვრების შესახებ დოკუმენტის ხელმოწერის დღეს, გადაიქცა იტალია-საბჭოთა კავშირის მეგობრობის იმპროვიზებულ საზეიმო მიტინგად. შეხვედრის საზეიმო განწყობილება კიდევ უფრო აამაღლა საქორწინო ზეიმმა მეზობელ დარბაზში. ჩვენი ქალაქის საბჭოს აღმასკომის თავმჯდომარის გურამ ემირიძის წინადადებით, რასაც სიამოვნებით შეუერთდნენ მუნიციპალიტეტის ხელმძღვანელები, ბათუმის დელეგაციამ მიულოცა ნეფედოფალს გაბედნიერება და უძღვნა სამახსოვრო საჩუქრები. ინჟინერი პიერო კარო და მასწავლებელი სტელა ნოტარნიკოლა ბარის პირველი ნეფედოფალი იყვნენ, რომლებმაც მილოცვა და კეთილი სურვილები მიიღეს ერთბაშად ორი დამობილებული ქალაქის მერებისაგან. ორივე სუფრის მონაწილენი

ტაშით შეხედნენ ამ სასიხარულო ამბავს. ნეფე-დედოფალმა საბასუხოდ ტრადიციული საჩუქრები მიართვეს დელეგაციის წევრებსა და მუნიციპალიტეტის ხელმძღვანელებს.

ჩვენთვის არც თუ ადვილი აღმოჩნდა ბარის „რელიგიის მუზეუმის“ ბოლომდე დათვალიერება.

ერთია, როდესაც ათვალიერებ ისტორიულ ძეგლს, თუნდაც რელიგიის საფუძველზე აღმოცენებულს, რომელშიც ხალხის კულტურა ეპოქის შესაბამისი პროფესიონალიზმის უმაღლესი დონით არის წარმოდგენილი ყველა დარგში — არქიტექტურაში, სკულპტურასა და ფერწერაში. ასეთია თუნდაც XI საუკუნეში შექმნილი ბარის წმ. ნიკოლოზის ბაზილიკა, ან უფრო ადრინდელი საკათედრულო ბაზილიკა. ასეთია კათოლიკური სამყაროს მთავარი ტაძარი — ვატიკანის წმ. პეტრეს ტაძარი რომში: გრანდიოზული ნაგებობა 130 მეტრის სიმაღლის გუმბათით, რომლის ინტერიერი წარმოადგენს ხელოვნების სხვადასხვა დარგების უმაღლეს მიღწევათა სინთეზს, მარმარილოს მოზაიკათა და ალორძინების ეპოქის დიდოსტატთა, მათ შორის მიქელანჯელო ბუონაროტის, ფერწერისა და სკულპტურის შედევრების სიმფონიას.

ბარის „რელიგიის“ მუზეუმში თავმოყრილია სამხრეთ იტალიის მოსახლეობის რელიგიურ რწმენებთან დაკავშირებული სახვითი თვითშემოქმედების ნიმუშები, რომლებშიც ასახულია, თუ როგორ უკავშირებენ ადამიანები ზეითისაგან თავიანთ გადარჩენას ღვთისმშობელს. ტილოებზე ხიფათის კულმინაციური მომენტებია ნაჩვენები (გემის ჩაძირვა, სატრანსპორტო შემთხვევა, წყალდიდობა, რკინი საქონლის შემოტევა, ხანძარი, ხარაჩოს ჩამონგრევა, დაბომბვა, სულთმობრძაობა და ა. შ.), ზემოკუთხეში კი ღვთაებრივი შარავანდედით მოსილი ღვთისმშობელი მარიამი ყრმით. ნახატის მიზანია სასწაულებრივი გადა-

რჩენა ღვთისმშობლის შეწევნას მიაწეროს.

როდესაც მუზეუმის დირექტორმა თოეული სურათის იდეის განხორციელება გადაჭარბებული გულმოდგინებით მოჰკიდა ხელი, ვიკითხეთ, თუ რა მიზანაქვს მუზეუმს — ხალხური რელიგიური რწმენების ნიმუშების ჩვენება, თუ ამ რწმენების პროპაგანდა? პასუხმა — „პროპაგანდა“, გაგვაოცა, რაკი დარწმუნებული ვიყავით, რომ ჩვენი „მოქცევისათვის“ მუზეუმის მესვეურებს არ უნდა დაეკარგათ ფუჭად დრო. შევთავაზეთ ჩვენეული ინტერპრეტაცია: „მუზეუმი ასახავს ხალხურ რელიგიურ რწმენებს თვითშემოქმედებითი მხატვრობით, რომელიც თავის მხრივ, პროფესიონალურ ხელოვნებას ასაზრდოვებს ნაწილობრივ, ისევე როგორც ხალხური მუსიკა კომპოზიტორთა შემოქმედებას“. ამაში არ დაგვეთანხმენ. ამ ჩვენი მოსაზრებით, როგორც ჩანს, ვერც ისე ვასიამოვნეთ მუზეუმის დირექტორს. ეს შევატყვეთ, როცა შთაბეჭდილებების წიგნში, მისი თხოვნით გაკეთებულ ჩანაწერში, ჩვენებური ინტერპრეტაციის თარგმანი მოვასმენინეთ.

უნდა ითქვას, რომ იტალიაში, როგორც რომის პაპის „წილხვდომილ“ ქვეყანაში, კათოლიკური ეკლესიის ძლიერი პოზიციები რელიგიური პროპაგანდის ინტენსიურ ხასიათშიც პოულობს ასახვას. შეიძინევა, რომ ხალხის რელიგიურ რწმენებში განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს მადონას კულტს. ღვთისმშობელი მარიამის გამოსახულება უფრო ხშირად გვხვდება, ვიდრე ქრისტეს ტრადიციული ჯვარცმისა, თანაც ყოველ ფეხის ნაბიჯზე — ძველი ქალაქის კედლებში ჩატანებულ სპეციალურ ნიშებში, საკლასო ოთახებში. დი ვენერეს საოლქო საავადმყოფოს დერეფანში დგას ელექტრონათურებისგან შედგენილი ნიმბით მადონას ფერადოვანი სკულპტურა. შთაბეჭდილება იქმნება, რომ უახლესი სამედიცინო აპარატურისა და მკურნალობის თანამედროვე მეთოდების

გამოყენება შეხამებულია ხალხის შეგნებაში არსებული რელიგიური რწმენების გამოყენება-განმტკიცების ცდასთან. რომის სასტუმროშიც სასთუმლოს თავზე გვადგა ჭვარცმა.

დიდად კმაყოფილი დავრჩით ბარის საოლქო სახვითი ხელოვნების გაღერვის დათვალიერებით. იგი 1800 წლიდან არსებობს. ექსპონატთა შორის არის ალოჩინების ეპოქის ოსტატთა შესანიშნავი ნამუშევრები, რომლითაც შეუძლია იამაყოს მსოფლიოს ყველა სახელგანთქმულ სამხატვრო გაღერას. საინტერესოა, რომ გაღერებაში დაცული ბევრი ფერწერული ტილო წარმოადგენს აპულიის ოლქის მონასტრების საკუთრებას.

სამხატვრო გაღერებაში დიდი ყურადღებით მიგვიღეს. მეგზურობას გვიწევს დირექტორი, ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორი მანდილოსანი პინა ბელი დელია. იგი ფრიად განათლებული და ერუდირებული სპეციალისტია, კარგად ფლობს ფრანგულ ენას, თავდადებით ემსახურება სამხატვრო გაღერას. ჭაკომი ლუკარელის სიტყვით, იგი აქტიურად ეხმარება საზოგადოება „იტალია-სსრ კავშირის“ განყოფილებას საბჭოთა კავშირისადმი მიძღვნილი გამოფენების მოწყობაში. გაღერვის დირექტორის თხოვნით საპატიო დამთვალიერებელთა წიგნში ჩავწერეთ ჩვენი შთაბეჭდილება. დოქტორმა პინა ბელიმ დელეგაციის წევრებს უსახსოვრა თავისი წიგნი გაღერვის შესახებ.

* * *

ყველა ქვეყანას თავისი საკუთარი წვლილი შეაქვს საკაცობრიო კულტურის ამა თუ იმ დარგში. ამიტომ მოგზაურობას ყოველთვის აქვს დიდი შემეცნებითი მნიშვნელობა. დამოყვრებული ქალაქების მსოფლიო მოძრაობა ერთი იმ არსთაგანია, რომლითაც ქალაქები ერთმანეთს უზიარებენ თავიანთ გამოცდილებასა და მიღწევებს. ქალაქები კი თანამე-

დროვე ცხოვრების მაჯისცემის მთავარი ცენტრებია. ამ თვალსაზრისით, იტალიაში ბათუმის დელეგაციის ყოფნაც სასარგებლოდ უნდა ჩაითვალოს.

უდაოდ ყურადსაღებია, მაგალითად, ის, რასაც შეიძლება მშენებლობის კულტი ვუწოდოთ. დიდი დაკვირვება არ იყო საჭირო, რომ შეგვეჩინა პროექტირებისა და მშენებლობის მაღალი დონე, ხარისხი, აკურატულობა, მკვიდრად, საშვილიშვილოდ შენება, საშენი და განსაკუთრებით მოსაპირკეთებელი მასალების, კერძოდ, ბუნებრივი ქვის ფართო ასორტიმენტის გამოყენება. მოუშთაგრებელი და უხარისხოდ ნაგები წარმოუდგენელია იტალიელი დამკვეთისათვის. იქ მშენებლობაში სუფევს მკაცრი დისციპლინა და პასუხისმგებლობა.

ამ მხრივ ბარის ახალი თერთმეტსართულიანი მუნიციპალური სასტუმრო „გრანდ ოტელ ამბაშატორი“ შეიძლება ჩაითვალოს უზადო მშენებლობის ნიმუშად. ეზოს დაგეგმარება-გამწვანება, ფასადისა და ინტერიერის მოპირკეთება, სასტუმრო ოთახების მოწყობილობა და სანიტარულ-ტექნიკური კვანძების აღჭურვილობა უმაღლეს შეფასებას იმსახურებს. განსაკუთრებით საინტერესოა რესტორანის და მასთან დაკავშირებული ბრტყლად გადახურული საბანაო აუზიანი მოედანი, საიდანაც შეიძლება მთელი ქალაქის დათვალიერება.

ირკვევა, რომ სასტუმრო მმართველი ქრისტიანულ-დემოკრატიული პარტიის მასშტაბის საპრესტიჟო ნაგებობაა და მის შექმნას ცენტრიდან დაშვებული სახსრები მოხმარდა. ასეა თუ ისე, იგრძნობა, რომ აღგილობრივი ხელისუფლება მას დიდი ყურადღებით ეკიდება. სასტუმროს ჭიშკართან დაბრუნებულ ანძებზე ხუთი ალაშია აღმართული, დაწყებული ბარის ალმით და დამთავრებული იტალიის ეროვნული და გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ალმებით. თვით სასტუმროს სახელწოდებაც — „დესპანთა (ელჩთა, წარგზავნილთა) დიდი სას-

ტუმროს — ამ მაღალი პრესტიჟის გამოხატულებაა. ალბათ, შემთხვევითი არ იყო ისიც, რომ ქალაქის მერი ნიკოლა ლამადალენა დაინტერესდა, რა მოსახერებსა ვიყავით. სასტუმროს კომპლექსის ღირებებზე.

რა თქმა უნდა, ჩვენმა მასპინძელმა თვითონაც შესანიშნავად იცოდა ამ ნაგებობისა და მისი აღჭურვილობის ფასი, და ისიც, რომ იტალიაში ყველა სასტუმრო როდია ასეთი. ამიტომ, როგორც კი დავუდასტურეთ „ამბაშატორის“ ღირებანი და ვუთხარი, რომ იგი ჩვენი თვრამეტსართულიანი მშენებარე კომუნალური სასტუმროს შინაგანი აღჭურვილობის სასურველ ნიმუშადაც კი მიგვაჩნია; — ვკითხეთ თვითონ როგორ აფასებდა ამ ნაგებობას. ნიკოლა ლამადალენამ აღიარა, რომ „ამბაშატორი“ უმაღლესი დონის სასტუმროდ არის მიჩნეული მთელს იტალიაში.

ჩვენ არ შეგვიძლია დავივიწყოთ, რომ კაპიტალისტური ქვეყნის დამოყვრებული ქალაქის (თვით იტალიელები ხან „დამძობილებულ ქალაქს“ — „ჩიტა ჯემელას“ ეტყვიან, ხან „დადობილებულს“ „ჩიტა სორელა“) მუნიციპალიტეტის მესვეურები ჩვენთან ურთიერთობის ყოველ ასპექტს ორი განსხვავებული სოციალურ-პოლიტიკური სისტემის შეჯიბრების ასპექტშიც მიუღდებოდა. ამიტომ ჩვენი მშენებლობების ხარისხის შემდგომი ამაღლება და ვადების შემჭიდროება საერთაშორისო პრესტიჟის პრობლემასთან დაკავშირებული პოლიტიკური ასპექტის მოთხოვნად იქცევა. სხვათა შორის, ნიკოლა ლამადალენას დიდი გამოცოცხლება დაეცყო, როდესაც ჩვენი მშენებარე სასტუმრო ვახსენეთ და დაინტერესდა მისი მშენებლობის მომთაგრების ვადებით.

ზემოთ აღვნიშნეთ, რომ იტალიელები ბუნებრივ ქვას მასობრივად იყენებენ სამშენებლო საქმეში. მარმარილო, გრანიტი, ბაზალტი, ტუფი, ქვიშაქვა ყოველი ფეხის ნაბიჯზე გვხვდება ფასადების, ინტერიერების, ტროტუარების, ბორდი-

ურების მოპირკეთებაში. აქ ქვას მოპირება-დამუშავება ინდუსტრიულ რელსებზეა დაყენებული. ზღვისპირა ქალაქ ტრანის მარტო ერთ ქუჩაზე დავხვალეთ რამდენიმე, ალბათ, მეტოქე ფირმების კუთვნილი, ქვის დამუშავებელი ქარხანა, რომელთა დიდი ეზოები გამოქედილი იყო უზარმაზარი ლოდებითა და მზა პროდუქციის შტაბელებით.

თვითკრიტიკულად რომ შევხედოთ, ბუნების მიერ ნაბოძები სიმდიდრის — სამშენებლო ქვის გამოყენებისადმი ჩვენს დამოკიდებულებას, ვაღამეტებული არ იქნება თუ ვიტყვი, რომ უზრუნველობის დაღი აზის. აჭარის ტერიტორიაზე დადგენილი სამშენებლო ქვის მარაგი არ არის ჩაყენებული სახალხო მეურნეობის სამსახურში. ამ საქმეს ჭერჭერობით აკლია ნამდვილად კარგი მეურნე-პატრონის ხელი.

სამშენებლო ქვის მოპოვება-დამუშავების მაღალი დონე აპულიაში შეიძლება გახდეს გამოცდილების გაზიარების ერთ-ერთი სასურველი ასპექტი დამოყვრებულ ქალაქთან ჩვენს ურთიერთობაში.

ჩვენი დაკვირვებით, რამდენადაც ჩამორჩება იტალიის ქალაქების გამწვანება, იმდენად განვითარებული ჩანს ეზოაივნებისა და ინტერიერების გამწვანებასთან დაკავშირებული დეკორატიული მემკენარობა. ასე იყო ყველა ოჯახში, სადაც კი სტუმრად ვიყავით, ასე იყო დი ვენერეს საავადმყოფოს მთავარი ექიმის მედიკოსის კაბინეტში (ხვია-რა დეკორატიული მცენარე მთელს კედელზე), რომის საერთაშორისო აეროპორტის ინტერიერში (უზარმაზარი კაქტუსები). დიდ მოწონებას იმსახურებს თვით „გრანდ ოტელ ამბაშატორის“ ივესტიბიულისა და განსაკუთრებით, ეზოს გამწვანება. იგრძნობა დიდი გემოვნებისა და ცოდნის მქონე დეკორატორის ხელი. შედარებით მცირე ნაკვეთზე, თუ შეიძლება ითქვას, მთელი დენდროლოგიური მიკრობაღია განლაგებული. ძალზე საინტერესოა დეკორატიულ გაფორ-

მებაში ბოსტნეულის გამოყენება. „ამბაშატორის“ ბაღში თექვსმეტამდე სახის ბოსტნეულია გამოყენებული მწვანე ხალჩის შესაქმნელად (ოხრახეში, ქინძი, ფხალი, კარხალი, სტაფილო, კამა, პამიდორი, ქონდარი, ბოლოკი, წიწმბატი, ოქპანტი, ხახვი, სალათი, დეკორატიული პიმპილი, ფინოკიო და ერთი-ჩვესთ-ვის უცნობი ბაბუაწვერას მავგარი ბოსტნეული).

დეკორატიული მემცენარეობის პოპულარობა, როგორც ჩანს, ბოტანიკური ცოდნის გავრცელებასაც უწყობს ხელს. როცა მუნიციპალიტეტის ავტომანქანის მძღოლმა ვიტო დებენედიქტისმა „ამბაშატორის“ ბაღიდან უჩვეულო სიმძაფრის სასიამოვნო სურნელის მქონე მცენარის ტოტი მოგვართვა, დაგვანტერესა მისმა ბოტანიკურმა სახელწოდებამ, რომ შემდგომ გვეპოვნა იგი ჩვენს ბოტანიკურ ბაღებში. გავაოცა და თანაც სიამოვნება მოგვგვარა მძღოლის ინფორმირებულობამ: მცირე დაფიქრების შემდეგ მან გვითხრა მცენარის ლათინური სახელწოდება — „ჩიტრონელა ლილეუმ“. აღმოჩნდა, რომ ვიტო დებენედიქტისს ეზოში „პატარა ბოტანიკური ბაღი“ ჰქონია და თავისუფალ დროს დეკორატიული მემცენარეობით ყოფილა გატაცებული.

„ამბაშატორის“ ეზოში ყურადღებას იპყრობს ნახევარი მეტრის სიგრძისა და მისი ნახევარი სიგანის სწორკუთხოვანი წითელი თიხის საყვავილე „ქოთნები“. ის ძალზე მოხერხებული და რაციონალური კონსტრუქციისაა ეზო-აივნების ყვავილნარებისათვის. სასურველი იქნებოდა, აქარის ასრ ადგილობრივი მრეწველობის სამინისტროს ერთ-ერთ საწარმოს მოგვევარებინა ანალოგიური საყვავილეების წარმოება ცეცხლსაფრის თიხების ბაზაზე.

იტალია ტურიზმის პირველ ქვეყნად რჩება. ყოველწლიურად 30 მილიონი უცხოელი ტურისტი ჩადის იტალიის ტერიტორიაში, როგორც ნაციონალური შემოსავლის უმნიშვნელოვანესი წყაროს გონი-

ვრულად გამოყენების თვალსაზრისით, იტალიაში, უდაოდ, ბევრი რამ არის ყურადსაღები, კერძოდ, სუვენირებიცაა გატრობის დონე. ყველაფერია გამოყენებული იმისათვის, რომ უცხოელი ტურისტის ჯიბეს სამახსოვრო ნაკეთობათა ამოუწურავი არსენალი დაუდარაჯონ, პოლიგრაფიული პროდუქციიდან დაწყებული (წიგნები, ალბომები, ბუკლეტები, ტურისტული მეგზურები, ფოტობარათები) და დამთავრებული მრავალფეროვანი ხელოსნური წარმოების უფართოესი ასორტიმენტის პროდუქციით. კარსტული მღვიმიდან ამოტანილი კალციტის ნატეხიც კი ამ საქმეს ემსახურება.

სასურველი ჩანს თანამშრომლობა პოლიგრაფიული წარმოების სფეროში, რომელიც, როგორც აღვნიშნეთ, მაღალი ტექნიკური დონით გამოირჩევა. ამ დარგში თანამშრომლობის სათავეს პირველი ქართული წიგნის დასტამბვის ისტორიასთან მივყავართ. როგორც ცნობილია, 1629 წელს რომში გამოიცა „ქართული-იტალიური ლექსიკონი“, რომლის დაბადება იტალიელი სტეფანე პაოლინისა და ქართველი საეკლესიო მოღვაწისა და დესპანის ნიკიფორე ირბახის თანამშრომლობამ გახადა შესაძლებელი.

იგივე შეიძლება ითქვას სამედიცინო მომსახურების სფეროში გამოცდილების ურთიერთგაზიარების შესახებ. თანამედროვე მედიცინის ეფექტურობა დიაგნოსტიკის, ლაბორატორიული ანალიზისა და მკურნალობის უახლესი ტექნიკური აღჭურვილობის დანერგვა-გამოყენების პირდაპირ პროპორციულია. ბარის საოლქო საავადმყოფოს დონე შესაძლებლობას ქმნის დაისვას საკითხი დამოყვრებულ ქალაქში ჩვენი ექიმების სტაჟირების და უახლესი აპარატურის შეძენის შესახებ.

სასიამოვნო წეს-ჩვეულება აქვთ იტალიელებს საზოგადოებრივი კვების სისტემაში. რესტორნებში სუფრაზე არ ახვავებენ ხორაგს. ცივი საუზმის შემდეგ

კერძებს დაწესებული თანმიმდევრობით აწოდებენ თითოეულ თანამესუფრეს. იგრძნობა ნამდვილი მომსახურება, ყოველგვარი შეფერხება-გაჭიანურების გარეშე. იტალიელები ღვინოს დიდი პატივისცემით ეპყრობიან, როგორც ძვირფას საკვებ პროდუქტს. მათი სუფრა წარმოუდგენელია უღვინოდ, მაგრამ სვამენ ზომიერად, ინდივიდუალური გემოვნების შესაბამისად. მეღვინეობის ამ უძველეს ქვეყანაში უცხოა ზოგიერთი ისეთი დრომოჭმული ჩვეულება, როგორიცაა ღვინის დაძალება, „ბოლომდე დაცლის“ მოთხოვნა, „ჯარიმები“ და სხვა. ძალზე სასიამოვნო წესი ვიხილეთ ქორწილის მუსიკალურ მომსახურებაში: სუფევდა ზომიერება და პარმონია.

* * *

დელეგაციის წევრები დარწმუნდნენ, რომ ბარიში გამგზავრება იყო სასარგებლო და ნაყოფიერი. ჩვენმა კონტაქტებმა ხელი შეუწყო ურთიერთგაგებისა და მეგობრობის გაღრმავებას, იმის შეგნებას, რომ აუცილებელია თანამშრომლობა ყველა სფეროში და პირველ რიგში კი იმ ღონისძიებებში, რომლებიც მიმართულია საერთაშორისო პოლიტიკური კლიმატის შემდგომი გაჯანსაღებისაკენ. ქალაქი ბათუმი უკვე ჩაება პროტეს-

ტის იმ საყოველთაო მოძრაობაში, რომელიც წარმოშვა ამერიკის შეერთებული შტატების იმპერიალისტური წიგნების განზრახვამ, შეუდგნენ მასობრივი მოსპობის ახალი იარაღის — ნეიტრონის ბომბის წარმოებას და განალაგონ ის დასავლეთ ევროპის ტერიტორიაზე.

შარშან, დეკემბრის მეორე ნახევარში ბათუმის სახალხო დეპუტატების საქალაქო საბჭოს აღმასკომმა წერილით მიმართა ბარის მუნიციპალურ საბჭოს, რომელიც დამოყვრებული ქალაქების IX მსოფლიო კონგრესის მანიფესტისა და სხვა გადაწყვეტილებების სრული შესატყვისობით შეიცავს მოწოდებას, ბარის მუნიციპალიტეტმა გამოიყენოს მის განკავულებაში არსებული ყველა საშუალება ამ ბარბაროსული იარაღის კანონგარეშე გამოცხადებისათვის მასობრივი მოძრაობის გასაშლელად.

ბათუმისა და ბარის დამოყვრება ახალი მნიშვნელოვანი ფურცელია ჩვენი ქალაქის ისტორიაში. ბათუმის მშრომელთა რევოლუციური, შრომითი და ინტერნაციონალისტური ტრადიციები ხელს შეუწყობს იმას, რომ დამოყვრებული ქალაქების მსოფლიო მოძრაობაში ჩვენმა ქალაქმა ახალ საბასუხისმგებლო და კეთილშობილურ ამოცანებს პირნათლად გაართვას თავი.

რამაზ სუჩბანიძე

დიდი რუსი მწერლის მისაგაერთიო

დიდი რუსი მწერალი, ექიმი და საზოგადო მოღვაწე ანტონ პავლეს ძე ჩეხოვი (1860-1904) დიდ ინტერესს იჩენდა საქართველოს მიმართ. ამ საკითხს არაერთი ავტორის (ვ. შადური, გ. ბებუთოვი,¹ გ. ტალიაშვილი,² ბ. პირადოვი,³ ი. ბეჭირიშვილი⁴ და სხვ.) შრომა მიეძღვნა, რომლებშიც საფუძვლიანად არის გაშუქებული მწერლის საქართველოში ყოფნის თარიღები, მიზეზები, გარემო-

ებები, მოხსენებული არიან თანამშლები პირები, ცნობილი მწერლები, მხატვრები და ა. შ.

დღემდე შედარებით ძუნწი ცნობებია შემონახული იმ პირებზე, რომლებიც ა. ჩეხოვს ხვდებოდნენ საქართველოში და რომლებთანაც სისტემატური მიწერა მოწერა ჰქონდა მას. საკითხის მეტ-ნაკლებად გარკვევა ხერხდება ა. ჩეხოვის ეპისტოლარული მემკვიდრეობით, რომლის დიდი ნაწილი გამოქვეყნებულია, ნაწილი კი ხელნაწერების სახით არის დაცული მწერლის არქივში. ამ მხრივ დიდი ინტერესი გამოიწვია მოსკოვში, ვ. ი. ლენინის სახელობის საჯარო ბიბლიოთეკაში დაცულმა საბუთებმა, რომლებიც რამდენადმე წარმოგვიჩენენ ა.

1 В. Шадური, Г. Бебутов. Летопись дружбы. ч. 1, 1967. Тбилиси с. 515-524

2 გ. ტალიაშვილი, ა. ჩეხოვი, თბ., 1960

3 Газ. «Заря Востока» 20 января 1960

4 ი. ბეჭირიშვილი. რუსი და სხვა მოძვე ხალხების მწერლები აჭარის შესახებ. ბათუმი, 1973, გვ. 38-43

ჩეხოვის ბათუმელ მეგობრებსა და ახლობლებს.

1888 წლის ივლისში ა. პ. ჩეხოვი ფეოდოსიაში 11 დღე იმყოფებოდა სტუმრად გაზეთ „ნოვოე ვრემიას“ რედაქტორ-გამომცემელ ა. ს. სუვორინთან (1834-1912). როგორც ჩანს, მას აქ აღეძრა სურვილი, ენახა ბათუმი.⁵ (ამას ერთგვარად ბიძგი მისცეს მისმა ბათუმელმა მეგობრებმა და ამხანაგებმა, რომელთა შესახებ ქვემოთ გვექნება საუბარი).

იმავე წლის 23 ივლისს ა. პ. ჩეხოვი ა. ს. სუვორინის ვაჟთან ერთად გემით ბათუმისაკენ გაემართა. 24 ივლისს იგი გემ „იუნონა“-დან თავის უფროს ძმას ალ. პ. ჩეხოვს (1855-1913) სწერს: „ვუახლოვდებით ახალ ათონს, სადაც ალბათ დავრჩები ერთ დღელამეს, ხვალ ან ზეგ ვიქნები ბათუმში... მარშრუტი ასეთია: ბათუმი, ტფილისი, ბაქო, კასპია, იმიერკასპიის გზა“. მწერალს განზრახული ჰქონდა სამარყანდამდე მიეღწია.⁶ 25 ივლისს მოგზაური ა. ს. სუვორინს სწერს, რომ იგი უკვე სოხუმშია, ხოლო 27 ივლისს უმცროს ძმას ი. პ. ჩეხოვს (1861-1922) აცნობებს, რომ იგი სეირნობს ფოთში, ნასადილევს კი საფოსტო გემით წავა ბათუმში, ყოველ ქალაქში ჩერდება ერთი დღით; მწერალი ძმას

ატყობინებს აგრეთვე, რომ დაწვრილებით მისწერს ბათუმიდან და ა. შ. ეს პირობა ნაწილობრივ შესრულებულია.

28 ივლისს მწერალს შედგენილი აქვს დღიური, პირადი წერილი მეორე, უმცროსი ძმის მ. პ. ჩეხოვისადმი (1865-1936), რომელშიც დაწვრილებით არის აღწერილი მოგზაურობის დეტალები, გზაზე მომხდარი ხიფათი და სხვ. დღიურის ბოლოს მწერალი პირდება, რომ „გაგრძელება იქნება“, რომელშიც მოსალოდნელი იყო ბათუმური შთაბეჭდილებების აღწერა, მაგრამ, სამწუხაროდ, ეს „გაგრძელება“ ჯერჯერობით მიკვლეული არ არის.

ა. პ. ჩეხოვის თხზულებათა კრებულის მე-11 ტომის (მოსკოვი, 1956, გვ. 652) შენიშვნებში ნ. ი. გიტოვიჩი წერს: დღიურის „გაგრძელება არ ყოფილა, რადგანაც ჩეხოვის მოგზაურობა შეწყდა და იგი შინ დაბრუნდა“. ვფიქრობთ ავტორს არ სურს თავის შეწუხება და იოლ გზას ეძებს. მართალია, მოგზაურობა შეწყდა, მაგრამ საკითხავია, სად? — ბაქოში. „ვიყავი ყირიმში, ახალ ათონში, სოხუმში, ბათუმში, თბილისში, ბაქოში. მსურდა ბუხარაში და სპარსეთში ჩასვლა, მაგრამ ბედმა ჩემი საჭე უკან მომაბრუნებინა“ (იქვე, გვ. 254), სწერს მწერალი. ამის მიზეზი იყო თანმხლების, ა. ა. სუვორინის ძმის გარდაცვალება. დღიური კი შეწყვეტილია ფოთში. საკითხავია, სადღაა ასეთი რეალისტი მწერლის

5 А. П. Чехов. Полное собрание сочинений и писем, т. XIV. М. 1949 с. 132-139.

6 იქვე, გვ. 139.

შთაბეჭდილებები, რომლებიც მან მიიღო ფოთიდან ბათუმამდე? ჩვენ გვჯერა, რომ „გაგრძელება“ იყო, მაგრამ დღემდე ვერავინ შეძლო მისი მიგნება. ამიტომ, ჩვენის აზრით, სცდებიან ა. ჩეხოვის პირადი წერილების გამომცემლები, როცა ამ წერილს გემზე დაწერილად თვლიან. მართალია, დასაწყისში წერილს მიწერილი აქვს „თბომაველი“ „ღირ“-ი, მაგრამ ეს უბრალოდ ამ გემით მოგზაურობის აღმნიშვნელია და არა იმისი, თითქოს დღიური უშუალოდ მოგზაურობის დროს გემზე იყოს დაწერილი, თვით დღიურის შინაარსიც ჩვენს სასარგებლოდ მეტყველებს.

სცდებიან აგრეთვე ა. პ. ჩეხოვის პირადი წერილების გამომცემლები, როცა მომდევნო წერილს ფ. ი. დოლჟენკოსადმი, გაგზავნილს თბილისიდან, 28 ივლისით ათარიღებენ. ყოვლად შეუძლებელია 27-ში ფოთიდან წამოსული მწერალი 28-ში თბომაველ „ღირზეც“ იყოს და თბილისშიც. ჩვენის აზრით, აქ თვით მწერალმა დაუშვა უზუსტობა, ან მკვლევარებმა არასწორად დასვეს თარიღი.⁷

ბათუმის შესახებ პირდაპირ თუ არაპირდაპირ მწერალი ლაპარაკობს ვრცელ მოთხრობაში „დუელი“, რომელიც 1891 წელს გამოქვეყნდა და ჩვენის აზრით, სწორედ 27 ივლისის დღიურის

გაგრძელებაა, მხოლოდ მხატვრულ ფორმაში. ამაზე მიგვანიშნებს მოთხრობაში მოხსენიებული ნავსადგურის აღწერა, აქ მდგომი ევროპის სახელმწიფოთა გემები, ფრანგული ლაპარაკი, რომელიც ხშირად ისმოდა საზღვაო სადგურში და ა. შ. ამ დროისათვის მნიშვნელოვან საერთაშორისო ნავსადგურს საქართველოს საზღვაო სანაპიროზე სწორედ ბათუმი წარმოადგენდა, ამიტომ თვლიან, რომ „დუელში“ სწორედ ბათუმზეა ლაპარაკი.⁸

ისმება კითხვა: ა. ჩეხოვი ბათუმში პირველად მართლა 1888 წელს ჩამოვიდა? არსებული მასალები საშუალებას გვაძლევს ვივარაუდოთ, რომ ეს გაცილებით ადრე მოხდა. 1882 წელს ა. ჩეხოვმა გამოაქვეყნა მოთხრობა „მწვანე კონცხი“ («зеленая коса»), რომელშიც არის ასეთი ფრაზა: „შავი ზღვის ნაპირზე, იმ ადგილას, რომელიც ჩემსა და ჩემი მეგობრების დღიურებში აღინიშნება „მწვანე კონცხად“, მშვენიერი აგარაკია“.⁹

მოთხრობაში ნათქვამია, რომ ამ აგარაკის მფლობელია მარიკერიგოლის ასული მიკშაძე — „დიასახლისი, ქართველისა თუ ჩერქეზის მეუღლე, თავადის ქა-

⁸ ი. ბექირიშვილი, დასახ. ნაშრომი.

⁹ გამოქვეყნდა პირველად ჟურნალ „მოსკვას“ 1882 წ. (№ 15, გვ. 108 და № 16, გვ. 109-102) ლიტერატურულ დანართში ფსევდონიმით „ანტონა ჩეხოვტი“.

ლი, 50 წლის“. აქ მოხსენებულია აგრეთვე ჩაიხიძე — ეკატერინო-სლაველი მემამულე მიკშაძის მე-გობარი და მოყვარე; ჩაიხიძის ვაჟი — გიმნაზიელი, სტუდენტი — მიკშაძის ქალიშვილის ოლგას სა-ქმრო.

მოთხრობაში ზოგიერთი პერ-სონაჟი ატარებს ჩეხოვის ნაცნო-ბებისა და ნათესავების სახელს: კორობოვი — ჩეხოვის სტუდენ-ტობის ამხანაგი, შემდგომში ექი-მი; ეკატერინე ივანეს ასული — კორობოვის მეუღლე; მხატვარი ჩეხოვი — მწერლის ძმა. თვით ან-ტონ ჩეხოვი მოთხრობაში წარ-მოდგენილია ოლგას ყოფილ რე-პეტიტორად.

მოთხრობის სათაური („მწვანე კონცხი“) და შინაარსი, მისი პერ-სონაჟები (ქართული გვარებით) ნებას გვაძლევს ვივარაუდოთ, რომ ანტონ ჩეხოვი სტუდენტობის წლებშიც იყო აჭარაში (მწვანე კონცხზე). ჩვენი ინფორმატორები (ა. ჩაჩუა-სტრაჟენცკაია, ო. ჩა-ჩუა-სელეზნიოვა, ფ. ვასილიევა და სხვ.) დაბეჯითებით გვარწმუ-ნებენ, რომ ამ მოთხრობის მოქ-შედება გაშლილია სწორედ მწვა-ნე კონცხზე; ისინი ზუსტად მიუ-თითებენ ადგილსაც — ეს არის კნეინა ბარათოვას აგარაკიო. თუ ჩვენი ინფორმატორები მართალ-ნი არიან, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ა. პ. ჩეხოვი ბათუმში პირვე-

ლად ჩამოვიდა არა 1888 წელს, როგორც აქამდე თვლიდნენ, არა-მედ 1881 თუ 1882 წელს თავის სტუდენტობის ამხანაგებთან ერ-თად.*

დავუბრუნდეთ კვლავ საარქი-ვო მასალებს. ჩვენ საშუალება მოგვეცა გავცნობოდით ორ დო-კუმენტს ა. ჩეხოვის პირადი არ-ქივიდან. ორივე ბათუმიდან გაგ-ზავნილი დებეშაა. ერთი მათგანი გაგზავნილია საფრანგეთში (ნიცა-ში) 1898 წლის 16 იანვარს, რო-მელიც ადგილზე მივიდა 18 იან-ვარს; იგი ასეთი შინაარსისაა: „ბათუმიდან. 1898 წ. 16 იანვარი, 4 საათი და 30 წუთი. დავიგვი-ნეთ რუსეთში შეჩერების გამო, მოხიბლული ვართ შთაგონებით, რომ თქვენს ხსოვნაში ჩვენც გვი-კავია პატარა ადგილი, გიძღვნით ყველაზე საუკეთესო სურვილებს. ნატალია შიშკოვა“.

დებეშის შინაარსით ირკვევა, რომ მისი ავტორიც ჩეხოვთან ერთად ყოფილა (შესაძლოა ჩი-

* ჩვენთვის ხელმისაწვდომ ლიტერა-ტურაში ტოპონიმი „Зеленый мыс“ პირველად გვხვდება ს. ვასიუკოვის ნაშ-რომში „Край гордой красоты“. სნ. 1896 წ. გვ. 197-220. ქართულ წყაროებში შესატყვისი თარგმანი „მწვანე კონცხი“ გამოჩნდა მოგვიანე-ბით, ჩვენი საუკუნის ათიანი წლები-დან. მანამდე ქართულადაც „ზელიონი მესტას“ ხმარობდნენ.

ძალაუნებურად იბადება აზრი ტოპო-ნიმი „Зеленый мыс“ ხომ არ მომდი-ნარეობს ა. ჩეხოვის Зелена я коса“- „მწვანე კონცხი“-დან? ამას შემდგომი კვლევა სჭირდება.

ცაში). აქედან იგი პირდაპირ ბათუმში წამოსულა, მაგრამ გზად შეჩერების გამო დეპეშის გაგზავნა დაუგვიანებია.

მეორე დეპეშაც ბათუმიდანაა გაგზავნილი, ამჯერად იალტაში, სადაც ისვენებდა მწერალი 1900 წელს. აი, მისი შინაარსი: „იალტა, ანტონ პავლეს ძე ჩეხოვს. ძალზე გვსიამოვნებს, რომ გაგვიხსენეთ, ქრ. აღსდგა. შიშკოვები“. ამ დეპეშის შინაარსით ირკვევა, რომ ჯერ თვით მწერალს მოუყითხავს წერილით ან დეპეშით შიშკოვები, შემდეგ კი ისინი მადლობას უძღვნიან.¹⁰

ბუნებრივია, მკითხველს დააინტერესებს ვინ იყვნენ შიშკოვები.

1888 წლიდან ბათუმში ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა ექიმი ალექსანდრე სიმონის ძე შიშკოვი (გარდაიცვალა 1909 წელს ვარშავაში).¹¹ იგი დასაწყისში ბათუმის ოლქის უფროსი ექიმის თანამდებობაზე იყო, 1890-1895 წლებში მიხეილის საარტილერიო ციხე-სიმაგრის სამმართველოში, შემდეგ კი სამხედრო ჰოსპიტალის ჯერ ორდინატორი, ხოლო

1896-1903 წლებში მთავარი ექიმი; ერთდროულად ასრულებდა ბათუმის ექიმთა საზოგადოების თავმჯდომარის მოვალეობასაც. საზოგადოება 1896 წლის 20 ნოემბერს ჩამოყალიბდა და ა. ს. შიშკოვი, გრ. ელიავასთან, გრ. ვოლსკისთან და სხვა ქართველ ექიმებთან ერთად მის ერთ-ერთ წევრ-დამფუძნებლად ითვლება.¹² ორივე დეპეშის ავტორი, ჩვენი აზრით, უნდა იყოს ნატალია შიშკოვა, ბათუმის ექიმთა საზოგადოების თავმჯდომარის ა. ს. შიშკოვის მეუღლე, ან ქალიშვილი.

„რუსკაია მისლ“-ის რედაქტორ-გამომცემლის ვ. მ. ლავროვისადმი (1852-1912) 1898 წლის 19 ივლისის წერილში, რომელიც გაგზავნილია მელიხოვოდან, ა. პ. ჩეხოვი ეხება ბათუმელ მანდილოსანს: კისლოვოდსკში ვერ ჩავალ, აგვისტოში ალბათ ყირიმში ვიქნები და აქედან ჩავიბრუნ სოჭში, რათა გავიგო, ხომ არ შეიძლება ზამთარში ერთი თვით იქ მოვეწყო და არის თუ არა იქ ციებაო. თუმცა, სწერს ა. პ. ჩეხოვი: „დღეს ერთი ქალბატონი, ბათუმის მკვიდრი მცხოვრები მარწმუნებდა, რომ სოჭში ციება ისევეა, როგორც შავი ზღვის სანაპიროს სხვა ქალაქებში“. მართალია, აქ პირდაპირ არ არის დასახელებული, მაგრამ აშკარად იგრძნობა მწერლის ბათუმში მიწვე-

10 Отдел рукописей Центр. биб-ки им. В. И. Ленина. Архив А. П. Чехова ф.331. 63. 31 л 1,2, I об.

ამ დოკუმენტების არსებობაზე მიგვითითა ჟურნალისტმა ი. ა. ბეჭირიშვილმა, რისთვისაც მადლობას მოვახსენებთ.

11 Протоколы и труды Общества врачей в г. Батуме. Батум. 1913. с. 7.

12 აჭარის ექიმთა საზოგადოების შრომები. ტ. VIII-IX. ბათუმი 1973. გვ. 24

ვა. ჩვენს ხელთ არსებულ მწირ მასალებშიც „ბათუმის მკვიდრ მანდილოსანში“ ნატალია შიშკოვას ვხედავთ.¹³

ბათუმელ შიშკოვებთან ა. ჩეხოვს აკავშირებდა ოლღა პეტრეს ასული კუნდასოვა (დაახლ. 1865-1943), მათემატიკოსი. იგი ერთხანს მუშაობდა მოსკოვის ობსერვატორიაში პროფ. ფ. ა. ბრედინთან (1831-1904), რის გამო ზოგიერთ წერილში მწერალი ო. კუნდასოვას „ასტრონომკას“ უწოდებს. იგი ა. ჩეხოვს უტარებდა ფრანგული ენის გაკვეთილებს, რის გამო ხშირად უხდებოდა მასთან ყოფნა და ძალზე გულთბილი დამოკიდებულება აკავშირებდათ. ა. სუვორინთან მიწერილ წერილში „ასტრონომკა“ დახასიათებულია როგორც ჰკვიანი, ტალანტის მქონე ქალი, რომელსაც „კარგი ლოდიკა და სალი აზროვნება აქვს“. ¹⁴ ზოლოგ ვ. ა. ვაგნერთან (1849-1934) სამეცნიერო კამათის დროს „მეცნიერების მაგისტრი მასთან შედარებით ბიჭუნად მომეჩვენაო“ — სწერს ა. ჩეხოვი. და შემდეგ: „თუ შევადარებთ მას (შჩეგლოვს, რ. ს.) აი, თუ გნებავთ, კუნდასოვას, იგი (შჩეგლოვი) პატარა მონაზვნად მოგეჩვენება“. ¹⁵

სხვა წერილებში „ასტრონომკა“ დახასიათებულია როგორც „კუროზული პიროვნება“, რომელიც „ხარხარებს, ბოლომდე არ ამბობს სათქმელს, ზედმეტს ლაპარაკობს“ და ა. შ. ¹⁶ მიუხედავად ამისა მწერალი მას დიდი სიმპათიით ეპყრობა და ყოველთვის ცდილობს შეუმსუბუქოს ცხოვრების მძიმე პირობები.

ო. პ. კუნდასოვა ხშირად დადის ბათუმში თავის დასთან, რაზეც არაერთჯერ წერს ა. ჩეხოვი. ერთ-ერთ წერილში ნათქვამია: „ასტრონომკა ახლა ბათუმშია. მე მას შევპირდი ბათუმში ჩასვლას, ამიტომ ფეოდოსიაში გამომიგზავნის თავის მისამართს“. ¹⁷

საინტერესოა ა. პ. ჩეხოვის წერილი ა. ს. სუვორინისადმი, რომელიც 1895 წლის 26 ოქტომბრით არის დათარიღებული. აქ კვლავ არის ნახსენები „ასტრონომკა“. აი ნაწყვეტი წერილიდან: „თქვენ მწერთ: „ჩემი ბარათით იმ ქალისათვის აიღეთ 100 მანეთი წიგნების მაღაზიიდანო“, მაგრამ ეს ბარათი წერილთან ერთად არ აღმოჩნდა. თუმცა თვით ასტრონომკასაც ვერ ვხვდები: ამბობენ თავის დასთან გაემგზავრა ბათუმშიო“. ¹⁸ როგორც ამ წერი-

13 А. П. Чехов. Полн. собр. сочинений и писем. т. XVII. 1949. с. 285.

14 А. П. Чехов. Собр. соч. и писем. т. XI. М. 1963. с. 488

15 იქვე, გვ. 551

16 იქვე, გვ. 566, ტ. XII, მ. 1964, გვ. 26, 699

17 А. П. Чехов. Полн. собр. соч. и писем. т. XV. М. 1949. с. 235

18 А. П. Чехов. Полн. собр. соч. т. 16. М. 1949. с. 273

ლიდან ჩანს, „ასტრონომკა“ ცხოვრობს მოსკოვში, ხოლო მიხილა — ბათუმში. ეგ ხომ არ არის ის მანდილოსანი, რომელიც სოჭის მაგივრად ბათუმში პატიჟებდა მწერალს? წერილით ირკვევა აგრეთვე, რომ მწერალს სურს ო. კუნდასოვას გაუწიოს მატერიალური დახმარება, მაგრამ ვერ ახერხებს, რადგანაც ა. ჭუგორინის წერილთან ერთად არ აღმოჩნდა საჭირო ბარათი. ბოლოს ა. ჩეხოვმა მიიღო ეს ბარათი, მაგრამ „ასტრონომკა“ კვლავ ბათუმშია, რის გამოც ა. სუგორინის „ბარათი განისვენებს მის წითელ პორტფელში“. ¹⁹

ა. პ. ჩეხოვის ნაწარმოებების თითქმის ყველა გამოცემას თან ახლავს საკუთარ სახელთა საძიებელი. ჩვენთვის გაუგებარია, რატომ არც ერთ მათგანში არ მოხვდა სახელი ასტრონომკა?.

ამის მიზეზი, ჩვენი აზრით, ის უნდა იყოს, რომ თითქმის ყველა წერილში სიტყვა „ასტრონომკა“ პატარა ასოთი იწყება და არ არის ჩასმული ბრჭყალებში. (ასეთ წერილთა რიცხვი 37-ს აღწევს). ალბათ მკვლევარებმა, გარდა ნ. ი. გიტოვიჩისა, ეს ანტოშა ჩეხონტეს ჩვეულებრივ იუმორად მიიჩნიეს და არ ჩათვალეს რეალურ პიროვნებად. როგორც შეითხველი წერილების შინაარსით დარწმუნდა, ასტრონომკა რეალური პიროვნებაა.

დებუშების შინაარსმა, აგრეთ-

ვე მწერლის მიერ ასტრონომკაზე მიცემულმა პირობამ, რომ მისამართის შეტყობინების შემდეგ ბათუმში ეწვევა, გვაიძულა მოგვენახა ბინა, სადაც 1888-1903 წლებში ცხოვრობდა ა. ს. შიშკოვი. არსებობს ერთადერთი წყარო, საიდანაც ვგებულობთ, რომ „ბათუმის სამხედრო ჰოსპიტლის მთავარი ექიმი შიშკოვი ალექსანდრე სიმონის ძე ცხოვრობს კომაროვის ქუჩაზე, ანდრეევას ბინაში“. ²⁰

კომაროვის ქუჩა ახლანდელი შაუმიანის ქუჩაა. ხანდაზმულებს ახლაც ახსოვთ ანდრეევა, რომელიც 20-იან წლებში ჯერ კიდევ ბათუმში იყო და თავისი რეკვიზირებული ბინის გაფორმება-გაყიდვის საქმეებს აგვარებდა. ეს კი გახლავთ რუსთაველის და შაუმიანის ქუჩების შესაყართან ერთსართულიანი აგურის შენობა, რომელშიც ამჟამად № 1 ბავშვთა ბაღია მოთავსებული.

ჩვენი ღრმა რწმენით, შიშკოვებთან სწორედ ამ სახლში ჩამოდიოდა სტუმრად ანტონ ჩეხოვი, რომელსაც 1900 წლის მაისში იალტიდან ჩამოსულს თან ახლდა მეორე დიდი რუსი მწერალი მაქსიმ გორკი (1868-1936), აგრეთვე ახალგაზრდა მხატვარი ვ. ვასნეცოვი (1848-1926). ²¹ შიშ-

20 Н. С. Державин. Всеобщий адрес-ежегодник Батума. Батум. 1902. с. 82

21 Газ. «Заря Востока». 20 января 1960 г.

კოვების 1900 წლის საადღგომო დეპეშაც, გაგზავნილი იალტაში, მწერლის მიპატიუებაზე მიგვანიშნებს.

ბათუმთან აკავშირებდა ა. ჩეხოვს აგრეთვე ცნობილი ქართველი ექიმი, ბათუმის ექიმთა საზოგადოების დამფუძნებელი და საზოგადო მოღვაწე, მწერლის უნივერსიტეტის დროინდელი ამხანაგი გრიგოლ ლავრენტის ძე ელიაშვილი (1857-1925), რომელიც 1892-1924 წლებში განუწყვეტლივ ბათუმში ცხოვრობდა და მუშაობდა.

შეუძლებელია ა. ჩეხოვის ბათუმში ყოფნით არ დაინტერესებულყო და მას არ გასცნობოდა მეორე ქართველი მოღვაწე, ექიმი და პოეტი გრიგოლ იოსების ძე ვოლსკი (უმწიფარიძე, 1859-1909), რომელმაც ერთ-ერთმა პირველმა ქართულად თარგმნა და გამოაქვეყნა ა. ჩეხოვის რამდენიმე ნაწარმოები.

სამწუხაროდ, ბათუმში მოღვაწე ქართველ ექიმებთან ა. ჩეხოვის მჭიდრო ურთიერთობის და-

მადასტურებელ საბუთებს ჯერ-ჯერობით ვერ მივაკვლიეთ.

წლეულს სრულდება 100 წელი მას შემდეგ, რაც რუსთა ლაშქარმა და ქართველმა მხედრობამ ადგილობრივ პატრიოტთა და ხმარებით გაათავისუფლა აჭარა ოსმალო დამპყრობთა ბატონობისაგან და იგი დედა-სამშობლო საქართველოს დაუბრუნა, მოსახლეობა გადარჩა ფიზიკურ განადგურებას და ეზიარა ახალ ყოფასა და კულტურას. ამ საქმეში დიდი როლი შეასრულა პროგრესულმა რუსმა ინტელიგენციამ, რომელთა შორის საპატიო ადგილი უკავიათ რუსული მწერლობის კლასიკოსებს ა. ჩეხოვსა და მ. გორკის.

ისლა დაგვრჩენია, რომ გამოვთქვათ სურვილი: გაუკეთდეს მემორიალური დაფა ქალაქ ბათუმში სახლს, სადაც 1888 და 1900 წლებში ჩამოდიოდა და ჩერდებოდა დიდი რუსი მწერალი ანტონ პავლეს ძე ჩეხოვი. № 1 ბავშვთა ბაღში მოეწყოს ანტონ ჩეხოვისა და მაქსიმ გორკის ოთახი.

ნაზი მიქელაძე

მწერლის ენის ზოგი სტილური ნიშანი

მწერლის ენისა და სტილის საკითხს მრავალი მკვლევარი ეხება, მაგრამ ავტორთა შორის არ არსებობს ერთიანობა ისეთი ზოგადი პრობლემების გადაწყვეტაში, როგორიცაა, მაგალითად, სამწერლო სტილის ნიშანდობლივი თავისებურებანი, ამა თუ იმ მწერლის სტილურ ნიშანთა გამოყოფა, ცალკეულ მწერალთა ინდივიდუალური ენა და ა. შ.

მწერლის ენა და სტილი ენათმეცნიერული კვლევის ძირითადი საკითხია. როგორც ცნობილია, მწერლის ენა უმნიშვნელოვანეს როლს ასრულებს საერთო-ეროვნული სალიტერატურო ენის ჩამოყალიბება - განვითარებისა და სრულყოფის საქმეში.

მწერლის ენას აქვს ინდივიდუალური ნიშნები, რითაც იგი სხვა მწერლის თხზულებათა ენისაგან განსხვავდება, რაც თავის მხრივ ქმნის სუბიექტურ სტილს. „არა თუ ორი მწერლის სტილი არ

არის ერთი და იგივე, ორი მათემატიკოსის „ენაც“ განსხვავებულია ხოლმე“.¹

აღსანიშნავია ისიც, რომ არსებობს ერთიანი საზომი სტილისტიკურ კატეგორიათა დადგენის საკითხშიაც. მაგალითად, აღგვეჩვენა სტილის დამახასიათებელ ნიშნად თვლის იმას, როცა მეტყველებაში თვალნათლივ საგრძნობია ენის განსაკუთრებულობათა გამოყენების სიხშირე და ხასიათი, ასეთად იგი მიიჩნევს გადატანითი მნიშვნელობით ნახმარ სიტყვებსა და გამოთქმებს, მნიშვნელობის ან ფუნქციის გამეორებას, სინონიმიკას, ფრაზეოლოგიას, მოდალურ საშუალებებს და სხვ.

არნ. ჩიქობავა ერთმანეთისაგან განასხვავებს ობიექტურ და სუბიექტურ სტილს და აღნიშნავს,

1 ა. ჩიქობავა, ენათმეცნიერების შესავალი, თბ., 1952, 317 გვ.

რომ ობიექტური სტილი მოქმედებს სტილისტიკური მინიმუმის ფარგლებში, რაც ენაში არსებული ყოველგვარი საშუალებით გადმოიცემა, სადაც არსებითი მნიშვნელობა ენიჭება საკომუნიკაციო ფუნქციას. ამის მიხედვით შეიძლება ვიგულისხმოთ, რომ ექსპრესიულობა უკანა პლანზე დგას მაშინ, როცა, როგორც ცნობილია, სუბიექტური სტილისათვის ენობრივი საშუალებების გამოყენების თვალსაზრისით, ამოუწურავი შესაძლებლობა მოეპოვება ენას. აქ მოქმელი თავისუფალია, მთავარია ექსპრესიული მაქსიმუმის მიღება და სწორედ იდეალური სტილიც ყველაზე მეტად აქ შეიძლება გამოვლენდეს.

ჩვენც, როდესაც მწერლის ენის სტილურ ნიშნებს ვიხილავთ, ამოვდივართ იქიდან, თუ რამდენად მართებულად გამოიყენა მწერალმა ესა თუ ის სიტყვა-გამოთქმა გამომხატველობითი თვალსაზრისით, რადგანაც „ენის ემოციური, ექსპრესიული ფუნქციები არსად არ მქლავნდება ისეთი ძალით, როგორითაც მხატვრულ ნაწარმოებებში“.²

მწერლის მხატვრულ თხზულებაში ექსპრესიული მაქსიმუმის, ე. ი. იდეალური სტილის მისაღწევად ძირითადად ტროპებია მიჩნეული. აჭარაში მომუშავე ქართველ მწერალთა მხატვრულ

ქმნილებებში საკმაოდ მოიპოვება კარგი სტილის ნიმუშები. აქ ისევ შერჩეული ენობრივი საშუალებებია, რომ სიტყვათა მნიშვნელობა გარკვეული ემოციური იერით არის შემოსილი და მკითხველს ესთეტიკურ სიამოვნებას განაცდევინებს. როგორც აღვნიშნეთ, მხატვრული ხერხების, როგორც მეტყველების განსაკუთრებულ შესაძლებლობათა, გამოყენების თავისებურება არის ავრეთვე მწერლის ენის ინდივიდუალობის ნიშანი. ამ თვალთახედვით პოეტური ენის განხილვისას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ეძლევა: სიტყვების შერჩევას — პოეტურ ლექსიკას, სიტყვათა ან გამოთქმათა მნიშვნელობის მიხედვით თავისებურ შეხამებას — პოეტურ სემანტიკას, სიტყვებისა და გამოთქმების თავისებურ დალაგებას და შეთანხმებას აზრის მხატვრულად გამომხატვის მიზნით — პოეტურ სუბსტანტიკას.³ ამ მხრივ განვიხილავთ მხატვრული ხერხების შემდეგ სახეებს: შედარებას, მეტაფორას, ეპითეტს, გრადაციას და სხვა, რომელთა კანონზომიერი გამოყენება სტილიზაციის ერთ-ერთ საუკეთესო საშუალებად მიიჩნევა.

პოეტური სემანტიკის აღნიშნული სახეები მეტ-ნაკლებად აჭარის თითქმის ყველა მწერლის თხზულებათა ენაში შეინიშნება.

შედარება. შედარებისას ძლიერ

2 ზ. ჭუმბურიძე, სალიტერატურო ენა და მწერლობა, თბ., 1962, 19 გვ.

3 ს. გაჩეჩილაძე, ლიტმკოდნეობის შესავალი, თბ., 1957. 272 გვ.

რდება წარმოსახვის ემოციური ძალა; შედარების ობიექტთა შერჩევა-გამოხატვაში მჟღავნდება მწერლის მხატვრული ოსტატობის უნარი, მისი სტილი და მანერა.

„საგანთა და მოვლენათა ერთმანეთთან შედარება საკმაოდ გავრცელებული ხერხია მხატვრულ ლიტერატურასა და ხალხურ მეტყველებაში. მისი სპეციფიკა ის არის, რომ საგანი ან მოვლენა გამოხატოს მოკლედ და სხარტად, მაგრამ ნათლად და ამომწურავად, საგნისათვის ნიშანდობლივი, ყველაზე არსებითი თავისებურებების გახაზვით და გამოყოფით“.⁴

მწერალთა თხზულებებში განსაკუთრებით უხვადაა გამოყენებული ტროპის ეს სახე. ხშირია ვით თანდებულიანი შედარებების ხმარება. გვხვდება კარგად გაკეთებული მაგალითები, რაც აძლიერებს წარმოსახვის ემოციურ იერს, ცხოველმყოფელად წარმოაჩენს გამოსახატავ შინაარსს. გვაქვს იგი როგორც პოეზიაში, ასევე პროზაში. მაგალითები: ზღვის და ხმელეთის დიმილი ვით მოჩანს ბათუმი, სანაპიროზე ბაღნარებით წამომართული

(ფ. ხალვაში, 36);⁵ ყაყაჩო აცრემლდა ქალივით (ქ. მუავია, 39); მთამ მოიძრო ღამე მწყემსის ნაბადივით (ლ. გელაძე, 16)... მზე ოქროს ბურთივით დაგორდა ზღვის ზედაპირზე (პ. ლორია, 156); ხუჭუჭ თმაში დაკოჟრილი თითები ფოცხივით გადაატარა (გ. ლორთქიფანიძე, 150); მთებში სკასავით გამოჩნდა რამდენიმე სახლი (მ. გორგილაძე, 73).

იშვიათად ვით თანდებული პრეპოზიციურადაც გვხვდება: ზღვაო, მომხვეი ლურჯი ტალღები, ვით საყვარელმა მანდილოსანმა (მ. ვარშანიძე, 58); ეყარა ჩრდილი ვით ფრთები ორბის (ნ. გვარიშვილი, 130); გათენდება დილა სავსე, წამოდგება მთის მზე ზეზე, მერე ღამე გაშავდება, ვით ადესა თხმელის ხეზე (ფ. ხალვაში, 159).

ასეთი წყობა ძველი ქართული-სთვის არის დამახასიათებელი. მოცემულ შემთხვევაში იგი ლექსის საჭიროებით უნდა იყოს გამოწვეული.

შედარებისას ზოგჯერ გამოყენებულია კავშირი „როგორც“ და მისი რთული სახე „ისე როგორც“: „როგორც ოქროს ყურსაკიდი, დაეკიდა ფოთლებს ნამი (ჯ. ქათამაძე, 14); ...და გადმოხტა როგორც არჩვი გადმოხტება მაღალ კლდიდან (ზ. გორ-

⁴ ი. ქავთარაძე, შედარების გამოხატველი ძირითადი გრამატიკული საშუალებები და ვითარებითი ბრუნვის ერთი მნიშვნელობისათვის ქართულში. თუშ., 1972, 5 გვ.

⁵ ავტორის დასახელების შემდეგ ნაჩვენები ციფრი აღნიშნავს თხზულების გვერდს (ნ. მ.)

გილაძე, 45); როგორც მთვარეში დაყრილი ცვარი, მზემ ამოაშრო ყველა სტრიქონი (გ. სალუქვაძე, 69); ლურჯო ხეებო, სევდის ამშლელნო, ჩრდილები კლდეზე დაგიფენიათ, როგორც თავშლები (ფ. ხალვაში, 35)... ისე სინჯავდა მისი სახის მოხაზულობას, როგორც გამოცდილი ექიმი სნეულს (პ. ლორია, 111); კბილები ისე მიმზიდველად გამოჩნდა, როგორც გახლეჩილ ბროწეულიდან ჩარიგებული მარცვლები (ი. ფაღავა, 53); ემინე ურემზე ისე ავიდა, როგორც სიკვდილმისჯილი ბოროტმოქმედი შავ ეტლზე (პ. ლორია, 155).

ზოგჯერ გამოყენებულია „თითქოს“, „ისე თითქოს“ და „ისე ვით“ კავშირებიც: ისე ციმციმებდა სანაპირო, თითქოს მილიონობით ციცინათელა ჩაეყარათ ზღვაში (ა. ჩხაიძე, 52); მამისი „ზიშში“ ისე ჩაჯდა, თითქოს საკუთარი შარვლის ტოტებში გაეყაროს ფეხები (ა. შერვაშიძე, 251); ნუმც მომწყინდეს კაკლის ჩერო, გლეხის გული პურადი, ლექსში ისე ჩავეშენო, ვით ციხეში ზურაბი (ზ. გორგილაძე, 33).

როგორც ზემოთ მოტანილი ნიმუშებიდან ჩანს, შესაღარებლად გამოყენებული კავშირის მარტივი სახეები („როგორც“, „ვით“, „თითქოს“) მეტადრე პოეზიაში გვხვდება, მათი გართულებული სახეები კი („ისე რო-

გორც“, „ისე ვით“, „ისე თითქოს“) — პროზაში.

იშვიათად მსგავსების გამოსახატავად სახელის ვითარებითი ბრუნვის ფორმაც დასტურდება: გაზეთებზე ზვინებად დაჰყარეს კიბორჩხლები (ა. ჩხაიძე, 24); რტოები ექოდ გაჰყოლიან შებინდულ ხეებს (ფ. ხალვაში, 92); იწვა დუმილი მძიმე ლითონად (გ. სალუქვაძე, 182); დაჰკარ დაირას, რომ შაირად გულები დულდნენ (ჯ. ქათამაძე, 31).

ზემოთ დასახელებული კარგი შედარებების გვერდით გვხვდება ურთიერთშეუსაბამო, შეუფერებელი, მდარე ხარისხის შედარებებიც, რომლებშიც შესაღარებელი ელემენტები არ ეგუებიან ერთმანეთს არც შინაარსობრივი და არც გადატანითი მნიშვნელობის თვალსაზრისით, უმართებულოა, დარღვეულია სტილისტიკური მინიმუმის ნორმები.

ზოგიერთი შედარება ძალზე არაბუნებრივი, გაზვიადებული გვეჩვენება, რამდენადმე დამცინავი იერი გადაჰკრავს და, ფფიქრობთ, გროტესკის ხელოვნური ფორმებია.

მეტაფორა. მეტაფორა მოვლენას მასზე მეორე მოვლენის თვისების გადატანის საფუძველზე გვიხატავს და იგი პოეტურად შესაძლებელს, ამოსაცნობს ემყარება. თუ მხატვრულ შედარებაში ორი საგანი ან მოვლენა გარეგნული ნიშნის ან რაიმე თვისების

მიხედვით ემსგავსება ერთმანეთს, მეტაფორაში მწერალი თვითონ ქმნის ხელოვნურად საგნებისა და მოვლენების ნიშან-თვისებათა ნათესაობას. „სიტყვის საკუთარი მნიშვნელობის დაკარგვა და მისი გამოყენება მისთვის უცხო შინაარსის ნათელსაყოფად ყველაზე მკაფიოდ მეტაფორაში არის მოცემული“.⁶

ჩვენს მიერ განხილულ თხზულებებში განსაკუთრებით უხვადაა წარმოდგენილი მეტაფორის ისეთი სახე, როცა უსულო საგანი გვეხატება, როგორც ცოცხალი, მგრძნობიერი არსება მასზე ადამიანის რომელიმე ან რიგი თვისების გადატანის საშუალებით, ე. ი. გვაქვს გაპიროვნება; ასეთი გრძნობად-კონკრეტული, ემოციური და ხატოვანი გაპიროვნების ნიმუში მრავლად მოიპოვება პოეზიაში: ლექსს შენს გულამდე თუ ვერ მოვიყვან, ხომ დავაჩოქებ მაგ შენს მუხლებთან (ზ. გორგილაძე, 41); ქარი მღერის, კისკისებენ ზღვის ტალღები გაგიყებით, ორი ალგა ერთუროს ჰკოცნის, ორი ქერა ძმაბიჭები... ქარი გალობს... და ჭადარზე უხილავი ვინმე კაცი გასულა და ლორთქო ფოთლებს ღვთაებრივი სუნთქვით აცლის (ზ. გორგილაძე, 30); ...და ვარდები ტუჩშაქა-

რა მოგაფიცებს ლოყებს მორცხვად (ჯ. ქათამაძე, 14); აწითლებიათ ვარდების ლოყები, თეთრ ყვავილებში ბანაობს ბალი (გ. სალუქვაძე, 26); ზეცას დაკვერჩხილს ოქროს ლილებით, გაჰყვა ბარბაცით მთვარე ბატონი (ჯ. ქათამაძე, 85); მთვარემ უნდა სხივით ნისლის კაბა კეროს (გ. სალუქვაძე, 217); ქალი დაისივით იმოსება, დაინახეს დასიცილი დააყარეს მიმოზებმა (ზ. გორგილაძე, 31); ტალღებს ტუჩები დალურჯებიათ (შ. ზოიძე, 59); აუკანკალდა ლოყები ფოთოლს (ჯ. ქათამაძე, 82); დაეკიდება ცრემლები ტირიფს, შეუმოკლდება სავალი იმედს, ქარი მოჰყვება წარსულზე ტირილს და ააკვნესებს ნიავის სიმებს (ჯ. ქათამაძე, 34); მზემ არტახები მიწას შემოხსნა... (ი. მელია, 4); თვალებს ახელს დილა, მზე შლის ოქროს მანდილს, ჩემს სარკმელთან ფრთხილად, გაზაფხული დადის (ქს. მყავია, 40); მზე წამოდგა, რომ ყვავილებს პეპლის გუნდი დაასიოს (ნ. მაღაზონია, 37); დარდი მოდრეკდა პიტალო კლდესაც დაიდვრებოდა ლოდი ცრემლებად (ქს. მყავია, 50); ღვინის გუდები დასივდნენ ჰინჭილას თვალის პაჭუნით (ზ. გორგილაძე, 23);

6 დ. რამიშვილი, მეტყველების განსაკუთრებულ სახეთა ფსიქოლოგიური ბუნებისათვის, თბ., 1963, 210 გვ.

მე შევავჩერე სატრფოს წინ
ლამე (მ. ვარშანიძე, 108); მზე
ცისკარს შემოეკიდა ჭალარა
მთების გროვასთან (ნ. მაღაზონია,
40); თავს ევლება ხევი ლელეს
დაკლდეები ცურზედ გა-
ნან (ნ. მაღაზონია, 15); გეგო-
ნებოდით, რომ თვითონ ღამეს
ხელში ეჭირა ოქროს დაირა
(ი. მელია, 21); ფეხს წამო-
იკრავს ვარსკვლავზე მთვარე
(ჯ. ქათამაძე, 29); ტალღები
შენს წინ იმტვრევდნენ
თავ-პირს (მ. ვარშანიძე, 19).

გასულიერების ნიმუშები იშვი-
ათად პროზაულ ნაწარმოებებშიც
გვხვდება: მთვარემ ერთხანს
უყურა, უყურა, მერე შე-
ნზე ნაკლები ნაბადი არც მე მა-
ქვსო უთხრა ბიჭს და შავი ღრუ-
ბელი გადაიხურა (შ. როყვა,
190); ცისკარი იჭვრიტებო-
და სარკმელში (ი. ფაღავა, 3).

ზემოთ წარმოდგენილი მეტა-
ფორები კარგად გამოხატავენ მო-
ვლენას, მოხდენილად არის შერ-
ჩეული შესაბამისი ენობრივი სა-
მოსელი და უთუოდ ესთეტიკურ
ტკბობას განაცდევინებს მკითხ-
ველს.

შედარებით ნაკლებად შეინიშ-
ნება მეტაფორის ისეთი სახე, რო-
ცა უსულო საგნის თვისება ისევ
უსულო საგანზეა გადატანილი:
ლამე ფიქრების კოცონზე და-
ვწვი (ჯ. ქათამაძე, 29); გამოჩ-
ნდა ღრუბლების აგანდა-
ფლეთილი ცა (ა. ჩხაიძე,
65); რაც ცვარია, იმდენი მზე

კვირტს დაუსხამს ყუ-
რსაკიდად (ნ. მაღაზონია,
37).

ორიოდ შემთხვევაში უსულო
თვისება გადატანილია სულიერ
საგანზე: ვარ გარჩეული ნედ-
ლი სიმინდი, მიფიცხე-
ბული ლექსის ნაღვერდ-
ლებს (ზ. გორგილაძე, 29);
გული მდუღარე აღარ მა-
სვენებს (მ. ვარშანიძე, 107).

ეპითეტი: ჩვენი მწერლების
ენაში იშვიათად შეინიშნება მე-
ტაფორული ხასიათის ორიგინალ-
ური ეპითეტები, რომელთა სი-
მრავლე მიმზიდველს, ესთეტი-
კურს ხდის მეტყველებას. ამ
მხრივ უნდა გამოვყოთ ზურაბ
გორგილაძის ლექსი „სიტყვავ
ბატონო“. მოგვაქვს ადგილები ამ
ლექსიდან. ...სიტყვავ, შენ
აზრის ფიცხო მხედარო,
შენ, წინაპარის სის-
ხლო ხნიერო... შენ, მწვე-
რვლების ყელის ეჭვანო...
ქვებქვეშ კალმახის ცხელო
ქვირითო, შენ, ქოხის კვამ-
ლო, ჯავრის ღადა-
რო... სიტყვა დღვანელი, სიტყვა
ხულელო, სამას წელიწადს
ნამარხულევო. სიტყვა ყა-
ჩაღო, სიტყვა ფირაღო, სა-
მას წელიწადს ნაბორკილა-
რი. სიტყვა მჭრეოლავო,
სიტყვა მსუსხავო, სამას წე-
ლიწადს დვინოუსვამო (ზ.
გორგილაძე, 52-56). აქ მოცემუ-
ლია მოულოდნელი, ორიგინალუ-
რი, სემანტიკურად მრავლისმეტყ-

ველი გადატანითი მნიშვნელობის მეტაფორული ხასიათის ეპითეტის ნიმუშები. მათში მკაფიოდ იგრძნობა სიტყვის ქსოვილის მიმზიდველობა.

გვაქვს ეპითეტის სხვა ნიმუშებიც: მზემ აიტაცა ფაფუკი ნისლი და მთებს ლეჩქად დაუნაწილა (გ. ქათამაძე, 41); იყავი გრძნობის ბუხარი და ჰანგის მოცარტი (ზ. გორგილაძე, 16); ტყეში ნისლის ყვავილები შემოჰქონდა ქარს (ზ. გორგილაძე, 74); მზეს შეუნთებდი სიტყვას ბანიანს (გ. სალუქვაძე, 23); თმაშევერცხლილი მთები ამწვანდნენ (ი. მელია, 108)... მაგალითები პროზიდან: მოგლის ხავსიანი ამბებით (გ. ლორთქიფანიძე, 169); ამ ალაგას ხუჭუჭა ტყე იყო (ფ. ხალვაში, 5); ნაღვლიანი დიმილი გაგვატანა (ფ. ხალვაში, 44); აქოხრილი გორაკები, ამწვანებულ მიწოდორ-ველი, მოხსრიალე ნაკადულები, აბიბინებულ ყანები ერთმანეთს ამშვენებდნენ (ბ. ლორია, 332).

აქ აღნიშნული ეპითეტები ჩვეულებრივ ნიმუშს წარმოადგენს, ისეთს, რომელიც თითქოს ყოველდღიურად გვესმის და მრავალ შემოქმედს უხმარია; მათგან გამოირჩევა რამდენიმე ეპითეტი, რომელიც ბ. ლორიას თხზულებებში შეგვხვდა და მიიპყრო ჩვენი ყურადღება: — წაილე, წაილე

უბედურო, ქონებიანო ღატაკო, ბელელსავსე მშვიდერო, სულით ღარიბო და ხორცმყრალო (ბ. ლორია, 39); აქ სიტყვის იდეური დატვირთვა და ემოციის ძალა მაქსიმუმამდეა აყვანილი. ანტონიმური შინაარსის სემანტიკური შეხამებანი: „ქონებიანი ღატაკი“ და „ბელელსავსე მშვიდერი“ შესანიშნავად წარმოაჩენს გამოსახატავი ობიექტის შინაარსს. აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ აღნიშნულ მწერალთა საანალიზო თხზულებებში აქა-იქ გვხვდება უჩვეულო, მაგრამ შეუსაბამო, არაბუნებრივი (ხელოვნური) ეპითეტის მაგალითებიც, რაც აუფერულებს მხატვრული ნაწარმოების ღირსებას, ზოგჯერ კი გაუგებარს ხდის აზრს: გაღაჟღაჟებულ ქუჩებსა და გამზირებზე სიჭაბუკე და სიყვარული ქროდა (გ. ლორთქიფანიძე, 41); გამყიდველი ანონიმური თვალებით ყველა შეკითხვას წურავს (ლ. სეიდიშვილი, 27).

გრადაცია. იგი, როგორც პოეტური ფიგურის ერთ-ერთი სახე, მხატვრულ ნაწარმოებში გამოყენებულია ამა თუ იმ მოვლენის ექსპრესიულობის ასამაღლებლად, შთაბეჭდილების, ემოციის გასაძლიერებლად. გრადაციით ნაჩვენებია მწერლის თუ გმირის განწყობილების თანდათანობითი ამაღლება-გაძლიერება ან შესუსტება. ამ შეთხვევაში შემოქმედის ინდივიდუალური სტილი მკაფი-

დება სათანადო აზრის გამომხატველი სიტყვების გარკვეულ შერჩევა-დალაგებაში. ჩვენს მასალაში უმეტესად შეინიშნება ზეაწეული შთაბეჭდილებების გამომხატველი გრადაციის ნიმუშები: კლასში შესული თამარი შეგუბებულ ცრემლებს შეუმჩნევლად ყლაპავდა, ნალველს გულში იგროვებდა, ოხვრას კბილებით იჭერდა და შინ მისვლამდე ამოხეთქვის ნებას არ აძლევდა (პ. ლორია, 209); ქალმა ამოიკენესა, სახე ვაჟის მკერდში ჩარგო და აქვითინდა, აცახცახდა, აძაგძაგდა მთელი ტანით (ლ. გელაძე, 91); ვენაცვალე შენს გამკეთებელს, ჩამომსხმელს, გამომგზავნელს, შენს ამწყობს და ამმუშავებელს (პ. ლორია, 74); თოვლი, რომელიც შენ გიხაროდა, ისე ღვიოდა, ისე ყვაოდა, ისე იწვოდა, ისე დნებოდა, ისე კვდებოდა, ისე ქრებოდა, არც კი იცოდა, თუკი კვდებოდა, თუკი ქრებოდა, თუკი ღვიოდა, თუკი ყვაოდა... (შ. ზოიძე, 83). ამ უკანასკნელ მაგალითში გვაქვს ჯერ ზეაწეული — ამაღლებული გრადაცია და შემდეგ კი — ქვედასვლა.⁷

გრადაციის ნიმუშები შედარებით მრავლად მოიპოვება მწერალ პარმენ ლორიას თხზულებებში, პოეზიაში იგი უფრო იშ-

ვითად დასტურდება. გრადაციაში უმთავრესად გამოყენებულია სინონიმური მნიშვნელობის სიტყვები.

ალიტერაცია: ალიტერაცია არის ერთი და იმავე თანხმოვანაზგერების გამეორება სალექსო სტრიქონებში.⁸ იგი პოეტური გამოსახვის თავისებური ხერხია, რომელიც ქმნის გარკვეულ მუსიკალობას და კეთილზმოვანებას, მკითხველს ესთეტიკურ ტკობას განაცდევინებს, იწვევს სიტყვის შინაარსის თვალსაჩინოებას აკუსტიკურადაც.

როგორც ზემოთაც იყო აღნიშნული, ალიტერაცია ლექსისათვის არის დამახასიათებელი. ჩვენს მასალაში იგი პროზაულ ნაწარმოებებშიც შეიმჩნევა: წითლად ლუის ტოტზე ბალი, მწიფოვლების საგალობლად და გამირბის ბლისკენ თვალი, როგორც პირველ ახალბელობას (გ. სალუქვაძე, 191); ქართველის მარჯვე მარჯვედა ჭრიდა, ომში მარჯვენას ატრიალებდა, პურის ყანასაც მარჯვენით მკიდა, მარჯვენა გვქონდა თავის სარჩენლად (გ. სალუქვაძე, 22); ძველ ქართული სახლკარი, ძველი კერა ჩამქრალი. ცხელი გულის ფანქცალი, ცხელი ტყვიით დამცხრალი, წყაროს წყალთა წანწყარი, მოჩუხჩუხე ცაცხვნარი (ნ. მაღაზონია 38): ოშკის თეთრო კოშკო, კოშკის თეთრო ყელო (ნ. გვარიშვილი,

⁷ ა. ჭილაია, ლიტმოდნეობის ძირითადი ცნებები, თბ., 1971, 95 გვ.

⁸ იქვე, 27 გვ.

3); ჩანგების ხმაში ერის ძალა ჩანს, ჩანს ჩვენი ხალხის ძალა და ნიჭი, ჩანს ჩვენი ხალხის ნიჭი და ძალა, ჩანს ჩვენი ერის უკვდავება ჩანს, ამიტომ მძლავრად, ამიტომ მძლავრად, ჩამოჰყარით ჩანგს, ჩამოჰყარით ჩანგს (შ. ზოიძე, 16); ტურფა ნაირა იმნაირად იმღერე კიდევე, დაჰყარ დაირას, რომ შაირად გულები დუღდნენ (ჯ. ქათამაძე, 47); კაცი ამასოფლელი, უკუნ დროში მყოფელი, ბნელის უარყოფელი... მწარე ფიქრის მომფენი, იფნიანი სოფელი, ყიფიანის სოფელი (ნ. მაღაზონია, 38); მწუხრით მწუხრამდე, რიურაჟიდან გარიურაჟამდე ნდობას, მშვიდობას, ძმობას. ტრფობას მინდა ვკაჟავდე (ფ. ხალვაში, 19); ვინ იწამა, ამ მიწამა, ამ მიწამა, კაც მიწამა, არც მიწამა. (ჯ. ქათამაძე, 38). ეს უკანასკნელი მაჟამური ლექსის სახეს იღებს. პროზაულ ნაწარმოებში ასეთ ალიტერაციას შევხვდით: შარავზის ხრეშზე აჩქარებულ ურემს ხრიშინი გააქვს... უნდა აღინიშნოს, რომ ალიტერაციის გამოხატვით არსად არაა მიჩქმალული ლექსის იდეური მხარე, რაც შემოქმედის მხატვრულ ოსტატობაზე მიგვითითებს.

მწერლის სტილის ერთ-ერთ დამახასიათებელ თავისებურებას გვიჩვენებს ენის სინონიმია, პოეტური გამეორება, ჰიპერბოლა

და სხვა მხატვრული ხერხები, რომელთა ჩვენებას ჩვენ აქ არ შევუდგებით, ოღონდ უნდა აღვნიშნოთ ზოგიერთი მწერლის თხზულებებისათვის დამახასიათებელი გამოხატვის ერთი თავისებური ნიუანსი, როდესაც თვით ავტორი ან ნაწარმოებში გამოყვანილი მოქმედი პირი მონოლოგის შემთხვევაში რაიმე მოვლენის შესახებ მსჯელობისას ერთგვარად აჯამებს თავის ნათქვამს და იყენებს დადასტურებითს ნაწილას „დიახ“ („დიალ“), რითაც ამტკიცებს თავის ჩანაფიქრს ან წინ გამოთქმულ აზრს. ეს დამახასიათებელია პ. ლორიას და ი.

ფალავას თხზულებებისათვის: მიწა ნაღვექცე ნაღვლიან მოგონებებს, ვცდილობ მომავალზე ვიცინებო, დიახ, მომავალზე (პ. ლორია, 119); დიახ, არ უნდა დავეცე, არ დავძაბუნდე (პ. ლორია, 93) ანდრო იმას აკეთებდა, რასაც პარტია უკარნახებდა...

დიალ, ანდროს ვაჟკაცობა აქ არაფერ შუაშია (პ. ლორია, 362), ერთი წელი წამებაში გაატარა... თვითონაც იყო დამნაშავე, დიახ, იყო (ი. ფალავა, 15); ეს უკვე გამოსცადა გასულ ერთ წელიწადში დიახ, გამოსცადა (ი. ფალავა, 21); უკეთესს რას ინატრებ? დიახ, კარგია სოფელი (ი. ფალავა, 94).

შემოქმედის მიერ მიგვებითი ნაწილას გამოყენება ამა თუ იმ მოვლენასთან დაკავშირებით ავ-

ტორის ჩანაფიქრის დამადასტუ-
რებლად, ვფიქრობთ, ერთგვარ
დამაჯერებლობას ჰმატებს ნათქ-
ვამს და, რიტორიკული შეკით-
ხვის მსგავსად, სტილის დამახასი-
ათებლად უნდა იქნეს მიჩნეული.

ამრიგად, აჭარის მწერალთა
ენაში არც თუ იშვიათად შეინიშ-
ნება მხატვრული სამკაულები,
სადაც შემოქმედი ექსპრესიულ

მწვერვალსაც აღწევს, რასაც უმ-
თავრესად მეტაფორული გაზრე-
ბის სიტყვა-გამოთქმაში ვხვდუ-
ბით, თუმცა კარგი სტილის გვე-
რდით ზოგჯერ შეიმჩნევა მდარე
ხარისხის, ნაძალადევი ენობრივი
ერთეულებიც, რომელშიც, ფორ-
მის გამოდევნების გამო, უგულ-
ვებელყოფილია სიტყვის სემან-
ტიკური მხარე, იდეური დატვი-
რთულობა.

აღმსანდრე ჩავდიოშვიდი 70 წლისა

ცნობილ ქართველ კრიტიკოსს, პროფესორ ალექსანდრე ჩავდიოშვილს დაბადების 70 წელი შეუსრულდა. ამ თარიღთან დაკავშირებით საქართველოს მწერალთა კავშირის აჭარის განყოფილების გამგეობამ იუბილარს გაუგზავნა მისაღება.

ძვირფასო ალექსანდრე, ჩვენო საყვარელო მეგობარო და ძმაო! საქართველოს მწერალთა კავშირის აჭარის განყოფილების გამგეობა, თქვენი მეგობარი მწერლები, გულითადი პატივისცემითა და მხურვალე სიყვარულით მოგილოცავენ დაბადების 70 წლისთავს.

თქვენი პირველი მეცნიერული ნარკვევი „ხელოვნების „ორიგინალური ეკლექტიკური თეორია“ 1933 წელს დაიბეჭდა ჟურნალ „მნათობში“. მას შემდეგ გამოაქვეყნეთ წიგნები „ილია ჭავჭავაძე — ლიტერატურის თეორეტიკოსი“, „ნარკვევები მე-19 საუკუნის ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან“, „ლიტერატურის თეორიისა და ისტორიის საკითხები“, „ლიტერატურულ-კრიტიკული ნარკვევები“, „აკაკი წერეთლის მხატვრული ოსტატობის საკითხები“ და სხვ., რომლებიც ხასიათდებიან მაღალი მეცნიერულ-იდეური დონით, სოციალისტური რეალიზმის პრობ-

ლემების ღრმა ანალიზით. საქმიანი, პრინციპული და ობიექტური რეცენ-
ზიებით ხშირად ეხმაურებით ბათუმელი მწერლების ახალ წიგნებს. ჩვენი
თეატრის ცალკეულ სპექტაკლებს.

აღსანიშნავია თქვენი პედაგოგიური და საზოგადოებრივი მოღვაწე-
ობა. 1931 წლიდან მუშაობთ ბათუმის პედაგოგიურ ინსტიტუტში. წლე-
ბის განმავლობაში იყავით ისტორია-ფილოლოგიის ფაკულტეტის დეკან,
დირექტორის მოადგილე სასწავლო-სამეცნიერო დარგში. ორ ათეულ წე-
ლზე მეტი ხელმძღვანელობდით ქართული ენისა და ლიტერატურის კა-
თედრას და დიდი გულისხმიერებითა და ენთუზიაზმით ედექით სათავეში
ინსტიტუტის ახალგაზრდა მწერალთა წრეს.

პარტიამ და მთავრობამ ღირსეულად დააფასა თქვენი დამსახურება
ქართული ლიტერატურის, მეცნიერებისა და კულტურის წინაშე. დაჯილ-
დოებული ხართ „საპატიო ნიშნის“ ორდენით, მედლებით და საპატიო
სიგელებით, მოგენიჭათ აჭარის ასსრ მეცნიერების დამსახურებული მო-
ღვაწის საპატიო წოდება, ხართ „სახალხო განათლების წარჩინებული“.

ძვირფასო ალექსანდრე!

თქვენი დაბადების 70 წლისთავზე აჭარაში მომუშავე მწერლები,
თქვენი მეგობრები და კოლეგები, სულით და გულით გისურვებთ ჯანმ-
რთელობას, ხანგრძლივ სიცოცხლეს და ნაყოფიერ შემქმნოელებით მოღ-
ვაწეობას მშობლიური ლიტერატურის საკეთილდღეოდ.

საქართველოს მფერალთა კავშირის
აჭარის განყოფილების გამგეობა

„ჭოროხის“ სარედაქციო კოლეგია და თანამშრომლები ალექსანდრე
ჩავლეიშვილს, ჩვენი ჟურნალის სარედაქციო კოლეგიის წევრს, პირუთ-
ვნელ კრიტიკოსს, ცნობილ მეცნიერსა და საზოგადო მოღვაწეს — ულო-
ცავენ დაბადების სამოცდაათი წლისთავს და უსურვებენ ხანგრძლივ სი-
ცოცხლეს, ჯანმრთელობას, ახალ შემოქმედებით წარმატებებს.

გაგასთა შრომის საღილაკი

გამომცემლობა „საბჭოთა აჭა-
რა“ თავის გეგმებში წლითიწლო-
ბით სულ უფრო მეტ ადგილს
უთმობს ზღვის თემას, მეზღვაუ-
რთა გმირული შრომისა და ცხო-
ვრების ამსახველ ლიტერატურას,
საფუძველს აცლის დღემდე გავ-
რცელებულ აზრს, რომ ქართვე-
ლებს თითქოს არ უყვართ ზღვა,
ხმელეთს არასდროს არ გაშორე-
ბიან და ქვეყნებს შორის საზღვა-
ოსნო ურთიერთობაში არავითარ-
ი მონაწილეობა არ მიუღიათ.

ცნობილია, რომ საბჭოთა ხალ-
ხის დიდ სამამულო ომში არაერ-
თმა ქართველმა მეზღვაურმა ისა-
ხელა თავი, ხოლო ომის შემდეგ
ქვეყნის სანაოსნოებში ბევრმა
ჩვენმა კაპიტანმა, მექანიკოსმა თუ
მოტორისტმა, მატროსმა გამოი-
ჩინა შრომითი მამაცობა. სწო-
რედ ამ კადრების მეშვეობით გა-
ხდა შესაძლებელი ათი წლის წი-
ნათ საქართველოს საზღვაო სანა-
ოსნოს შექმნა და მოკლე დროში
მისი დავაჟაცება, მსოფლიოს
ყველა პარალელსა და მერიდიან-
ზე გასვლა.

ახლა ყველასათვის ცხადია,
რომ სანაოსნოს შექმნა დიდი მო-
კლენაა ჩვენი ერის ცხოვრებაში,
იგი თვალსაჩინო გავლენას ახ-
დენს რესპუბლიკის ეკონომიკის
განვითარებაზე, ხელს უწყობს
მრავალსაუკუნოვანი ქართული
კულტურის, კერძოდ, ლიტერა-
ტურისა და ხელოვნების მსოფ-
ლიო ასპარეზზე გატანასა და პო-
პულარიზაციას. საქართველოს ჩა-
დგომას საზღვაოსნო სახელმწი-
ფოთა რიგებში აქვს სხვა ასპექ-
ტებიც, რომელთა მნიშვნელობის
გადაფასება ძნელია; იგი აფარ-
თობს ჩვენი ხალხის გარსახედე-
ლსა და კონტაქტებს. ამის შესა-
ხებ სულდათქმულად, საინტერე-
სოდ მოგვითხრობს ჯემალ ნაკა-
შიძის წიგნი „ვახტანგ საქართვე-
ლოს სანაოსნო“, რომელიც „სა-
ბჭოთა აჭარამ“ შარშან მიაწოდა
მკითხველს.

ბუნებრივია, რომ ავტორი
გვერდს ვერ აუვლიდა წარსულს
და მარტო უკანასკნელი ათი
წლით ვერ შემოფარგლავდა ქარ-
თულ ზღვაოსნობას. ამ ნაწილში

იგი იმოწმებს ისეთ შეუუღალ ავტორიტეტს, როგორიც არის ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია: ემყარება კლასიკურ ლიტერატურულ ძეგლებს, მათ შორის აპოლონიოს როდოსელის „არგონავტიკას“, და ასკენის — კოლხურ მიწაზე ოდითგანვე მობინადრე მებრძოლ ხალხს ზღვებსა და მდინარეებზე ნაოსნობის ისეთივე ხანგრძლივი ისტორია აქვს, როგორიც გონივრული არსებობისაო.

ქართველი მწერლებისა და მეზღვაურების შეხვედრაზე სანაოსნოს ერთ-ერთმა ხელმძღვანელმა გაიხსენა ოდესის საზღვაო ინსტიტუტში სწავლის პერიოდი და თქვა, რომ მარტო ერთ ჯგუფში ოცდაათი სტუდენტიდან ხუთი ქართველი ვიყავითო, ჩვენი ჯგუფი გამონაკლისს არ შეადგენდაო. ეს ფაქტიც გამოდგება იმის საბუთად, რომ ქართველი ახალგაზრდობა ზღვას ძალიან ეტანება და მეზღვაურის ვაჟკაცურ პროფესიას დიდად აფასებს. ამასვე მოწმობს სარეცენზიო წიგნში მოტანილი სტატისტიკური ცნობები. ამჟამად საქართველოს საზღვაო სანაოსნოში შეხმატკბილებულად მუშაობენ ოცდაოთხი ეროვნების წარმომადგენლები, რომელთაგან თითქმის ნახევარს შეადგენენ ქართველები, მათ მხარდამხარ იღვწიან რუსები, უკრაინელები, სომხები, აზერბაიჯანელები, ებრაელები, აფხაზები...

ჩვენი სანაოსნოს მრავალრიცხოვანმა კოლექტივმა არაერთხელ ისახელა თავი საკავშირო სო-

ციალისტურ შეჯიბრებაში, განსაკუთრებით კი დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის 30-60 წლისთავის აღსანიშნავ შრომითს ვახტზე. 2.136 მეზღვაურის მინიჭებული აქვს კომუნისტური შრომის დამკვრელის წოდება. ამ წოდებას ამაყად ატარებს ბევრი ბრიგადა, უბანი და გემი. უკეთესთა შორის უკეთესი — 114 კაცი დაჯილდოებულია საბჭოთა კავშირის ორდენებითა და მედლებით, ხოლო თბოძავალ „ასპინძის“ ბოცმან კარონ ოსაძეს მიენიჭა სოციალისტური შრომის გმირის წოდება.

წიგნის ავტორი პატივისცემითა და სიყვარულით გვესაუბრება სანაოსნოს მოწინავე ადამიანებზე, რომელთა შრომითი მამაცობა, დისციპლინა, წესრიგი და ორგანიზებულობა, თავმდაბლობა, თავაზიანობა და სხვა ძვირფასი თვისებები მისაბამია ყველასათვის. სანაოსნოს პარტიული, პროფკავშირული და კომკავშირული ორგანიზაციებიც მათ მაგალითზე ზრდიან ახალგაზრდებს, უნერგვენ სამშობლოს უსაზღვრო სიყვარულს, ინტერნაციონალიზმის ნათელ გრძნობას, კეთილსინდისიერებასა და პატიოსნებას, პრინციპულობას, მაღალ მოქალაქეობრივ პასუხისმგებლობას.

სარეცენზიო წიგნში მოტანილია ლ. ი. ბრეჟნევის წერილი, რომელიც მან გაუგზავნა ფოთის ნავსადგურის დოკერ-მეამწეს გივი გუგუშვილს: „გულწრფელი კმაყოფილებით შევითქვე, რომ

თქვენ ვადაზე ადრე, სამ წელიწადსა და სამ თვეში შეასრულეთ თქვენი პირადი ხუთწლიანი დავალება, თქვენი წარმატება დამაჯერებლად მოწმობს, თუ რა მაღალი შედეგების მიღწევა შეიძლება საქმისადმი ნამდვილი შემოქმედებითი მიდგომით, ტექნიკის უნარიანად გამოყენებით. გიხსურებთ ჯანმრთელობას და წარმატებებს ახალ სოციალისტურ ვალდებულებათა შესრულებაში“.

სწორედ რომ „საქმისადმი ნამდვილი შემოქმედებითი მიდგომა“ განაპირობებს არა მარტო გ. ჯუგუშვილის, ბევრი სხვა მოწინავე ადამიანისა და სანაოსნოს მთელი კოლექტივის შრომით გამარჯვებებს. ამ კოლექტივის სასახელოდ მარტო ისიც კმარა, რომ მსულ მოკლე ხანში უკან ჩამოიტოვა ბევრი სანაოსნო და ამჟამად საბჭოთა კავშირის საზღვაო ფლოტში ტვირთზიდვის მოცულობითა და სხვა ძირითადი ეკონომიკური მაჩვენებლებით მეხუთე ადგილზე იმყოფება. იგი ჩვენს ქვეყანას ყოველწლიურად აძლევს 50 მილიონი მანეთის შემოსავალს.

კიდევ ერთი მაჩვენებელი, რომელიც ჩვენი მეზღვაურების საქმიანობის რაოდენობრივ და თვისობრივ მხარეებს ავლენს მთელი სისრულით: საბჭოთა კავშირის საზღვაო ფლოტის სისტემაში საქართველოს საზღვაო სანაოსნო რვაჯერ გაიმარჯვა საკავშირო სოციალისტურ შეჯიბრებაში. ჩვენი სანაოსნოს მაგალითი ზღვრული

სიცხადით მოწმობს, რომ შეჯიბრება დიდ შემოქმედებას ახდენს სამეურნეო პრაქტიკაზე, ქვეყნის საზოგადოებრივ - პოლიტიკურ ცხოვრებაზე, ზნეობრივ ატმოსფეროზე.

შრომითი პაექრობის ავანგარდში არიან კომუნისტები. მათი ფიქრი და გრძნობა კარგად გამოხატა სოციალისტური შრომის გმირმა, ტანკერ ასპინძის ბოცმანმა კარონ ოსაძემ ლ. ი. ბრეჟნევის სახელზე გაგზავნილ დეპეშაში: „როგორც კომუნისტი და ჩვენი გემის ახალგაზრდობის დამრიგებელი, პირობას ვიძლევი, ყოველთვის ვიყო სოციალისტური შეჯიბრების ავანგარდში, აღვზარდო ახალგაზრდობა საბჭოთა ხალხის მდიდარ რევოლუციურ, საბრძოლო და შრომით ტრადიციებზე, პრაქტიკულად გავატარო ცხოვრებაში საბჭოთა მთავრობისა და მშობლიური კომუნისტური პარტიის პოლიტიკა და გეგმები“.

კომუნისტები თავიანთ სიტყვას საჭმელ აქცევენ, ახალგაზრდობას უნერგავენ საზოგადოებრივი შრომის სიყვარულს, მეზღვაურულ საქმიანობასა და გამძლეობას. ამ მხრივ დიდ სასარგებლო მუშაობას ეწევა ბათუმის საზღვაოსნო სასწავლებელი, რომელიც დღემდე დაამთავრა ოთხი ათასზე მეტმა კურსანტმა, მათ შორის საბჭოთა კავშირის საზღვაო ფლოტის მინისტრის პირველმა მოადგილემ ვ. ტიხონოვმა.

და სხვებმა, რომლებსაც პასუხ-
საგები პოსტები უჭირავთ საზღ-
ვაო ფლოტში.

სანაოსნოს კადრებს უზრდის
აგრეთვე ბათუმის ნომერ პირ-
ველი პროფესიულ - ტექნიკური
სასწავლებელი, რომელმაც დაარ-
სებიდან, 1968 წლიდან დღემდე
გემებზე სამუშაოდ მოამზადა
ათასხუთასი პირველი კლასის მა-
ტროსი და მოტორისტი. ამავე
პერიოდში თითქმის ამდენივე
სპეციალისტი გამოუშვა საქარ-
თველოს საზღვაო სანაოსნოს სას-
წავლო საკურსო კომბინატმა.

ჯემალ ნაკაშიძე საქართველოს
საზღვაო სანაოსნოს პარტიული
კომიტეტის მდივანია და, ბუნებ-
რივია, თავის წიგნში სერიოზულ
ყურადღებას უთმობს პარტიული
ორგანიზაციების მუშაობას.

სანაოსნოს პარტიული კომი-
ტეტი პარტიის რაიონული კომი-
ტეტის სრული უფლებით სარგე-
ბლობს და წარმართავს სანაოს-
ნოს მრავალრიცხოვან კოლექტი-
ვში ორგანიზატორულ, მასობრივ-
პოლიტიკურ და ინტერნაციონა-
ლურ მუშაობას.

თანამედროვე ვითარება ახალ
ამოცანებს უსახავს პარტიის იდე-

ოლოგიურ საქმიანობას და პარ-
ტიული კომიტეტი, პირველადი
პარტიული ორგანიზაციების
ამოცანების შესაბამისად წარმარ-
თავენ მთელს იდეურ-აღმზრდე-
ლობით მუშაობას, კერძოდ, ხო-
მალდების ეკიპაჟთა ინტერნაცი-
ონალური სულისკვეთების აღზრ-
დას. წიგნში მოტანილია არა ერ-
თი საინტერესო მაგალითი იმისა
თუ რა ღირსეულად უჭირავთ
თავი ჩვენს მეზღვაურებს უცხო-
ეთში, რა ვაჟკაცობასა და თავგა-
ნწირვას იჩენენ განსაცდელის
ქამს, როგორი შეუპოვრობით იბ-
რძვიან უცხო სახელმწიფოთა ხო-
მალდებისა და მათი ეკიპაჟების
გადასარჩენად უბედური შემთხ-
ვევების დროს.

სარეცენზიო წიგნი მკითხველს
უნერგავს იმის ღრმა რწმენას,
რომ საქართველოს საზღვაო სა-
ნაოსნოს მრავალრიცხოვანი კო-
ლექტივი ახალი გამარჯვებებით
დაავიწვინებს მეათე ხუთწლედს
და მისი ყოველი წევრი მსოფ-
ლიოს მერიდიანებზე ღირსეულ-
ად ატარებს დიდი საბჭოეთის წა-
რმომადგენლის საამაყო და საპა-
ტიო სახელს.

ა. ფუტყარაძე

A

65748

ფან 40 კვ.

ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ
И ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

„ЧОРОХИ“

ОРГАН СОЮЗА СОВЕТСКИХ ПИСАТЕЛЕЙ
ГРУЗИИ И АДЖАРСКОГО ОТДЕЛЕНИЯ
ИНДЕКС 76118